

צ'בזטי מוזהר"ן

קמא
דף ט: נא.

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה טו

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(הי"מ שמו שמוח)

תורה אור
 ישעיהו נז (ט) בורא נוב
 נוב שפתיים שלום שלום
 לרחוק ולקרוב אמר יקון
 ורפאתיו:
 משלי טו (לג) יראת יקון
 מוסר תקנה ולפני כבוד
 ענוה:
 ירמיהו טו (ט) לכן כה אמר
 יקון אם תשוב ואשיבך לפני
 תעמד ואם תוציא יקר מזולל
 כפי תהיה ישבו תהיה אלו
 ואתה לא תשוב אליהם:
 תורה טו
 שמות יתרו סי (ו) ואתם
 תהיו לי מלכת כהנים וגוי
 קדוש אלה הדיברים אשר
 תדבר אל בני ישראל:
 משלי כט (ד) פלך במשפט
 עמדי ארץ ואיש תרומות
 ותרומה:
 תהלים עו (ט) משפטים
 השמעת דין ארץ יראת
 וישפוט:
 תהלים קיב (ה) טוב איש
 חנון ופלחן יתכלל ודרי
 במשפט:
 תהלים קיט (צא) למשפטיך
 עמדו היום כי הכל עזרתי:
 תהלים נ (כג) וזה תורה
 יקדנני וחס ודן אראנו
 בישיע אלהים:
 שמות משפטים כא (א) ואלה
 המשפטים אשר תשים
 לפניך:
 קהלת יב (יג) סוף דבר הכל
 נשמע את אלהים ירא ואת
 מלכותו שמו כי זה כל
 האדם:
 משלי ב (ה) אז תבין יראת
 יקון ודעת אלהים תמצא:
 דברים כז תבוא כט (ג) ולא
 תגן יקון ללב לב לדעת
 ועינים לראות ואזנים לשמע
 עד היום הזה:
 דברים כז תבוא כה (נח) אם
 לא תשמר לעשות את כל
 דברי התורה הזאת התנבים
 בספר הזה ליראה את השם
 הנקבד והנורא היה את יקון
 אליהם:
 משלי ח (יב) אני חכמה
 שקנתי עזרה ודעת מומות
 אמצא:
 דניאל ב (כא) והוא מהשגב
 ענין וינצח ומעדה מלכין
 ומקיים מלכין יתב חכמתא
 לחימין וינצחא לידע
 ביה:
 תהלים נא (יט) ובחי אלהים
 רוח נשגרה לב נשגר ונדכה
 אלהים לא תבזה:

מתנהגים בשלום במוגז השוה, ועי"ז בא חולאת כידוע [8]. ועי"כ כשמבזה ת"ח ופוגם בשלום, עי"כ אין רפואה למכתו כנ"ל. כי עיקר הרפואה ע"י השלום כנ"ל, בבחי' שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו וישעיהו נז):

גם בעת אמירת התורה הנ"ל הזכיר רבינו ז"ל [2] מאמר רז"ל אין מספידין בחנוכה ושבת כא: ובשי"ע סי' תרע) ואינו זוכר מה שפירש בו. לנהלע"י, כי החסד הוא בשביל לתקן הסתלקות הכבוד שנפגם ע"י הסתלקות הצדיק הזה שהי' מצדיק את הרבים שעיי"ז עיקר הארת הכבוד כנ"ל. וכשארז"ל הספידא יקרא דחיי או יקרא דשכבי וסנהדרין מו:). ועי"כ בחנוכה אין מספידין בו, כי אז מאיר הכבוד ע"י נר החנוכה כנ"ל: לעיל. וזהו ולפני כבוד ענוה (משלי טו), כי ע"י ענוה זוכין לכבוד. כמבואר לעיל [1] שעיקר התעלות הכבוד הוא ע"י גרים ובעלי תשובה שעושיין. וזה זוכין ע"י תורת חסד וכו'. ולתורה א"א לזכות כ"א ע"י ענוה וכו' כמבואר לעיל. נמצא שא"א לזכות לכבוד דקדושה כ"א ע"י ענוה, וזהו ולפני כבוד ענוה [1] כנ"ל: יסוד הענין ה' דברים, להחזיר כבוד ליראה, ויראה אל הלב, ושלום הכללי, ושלום הפרטי: להחזיר בני אדם בתשובה, שזה בחי' אפ תוציא יקר מזולל כנ"ל [1]. הוא תיקון קרל, אתון דדין כאתון דדין [2]:

(לשון רבינו ז"ל):

טו [1] (שמות יט) ואתם תהיו לי מלכת כהנים

וכו':

א מי שרוצה למעום מעם אור הגנוז [8], היינו סודות התורה שיתגלה לעתיד, צריך להעלות מדת היראה לשרשה. י"ב ובמה מעלין את היראה, בבחי' משפט. כמ"ש (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ. וארץ, הוא בחי' יראה, כמ"ש (תהלים ע"ו) ארץ יראה. היינו שישפוט את כל עסקיו, כמו שכתוב (שם קיב) יכלכל דבריו במשפט, היינו שישפוט וידין בעצמו כל עסקיו. וזהו יסיר מעליו כל הפחדים, ויעלה בחי' יראה ברה ונקיה. ותשאר אך יראת ה', ולא יראה אהרת. כי כשאין אדם דן ושופט א"ע, אזי דנין ושופטין אותו למעלה. כי אם אין דין למטה יש דין למעלה ומ"ר שופטים פ' ה' [1]. וכששופטין את האדם במשפט דעיליא, אזי הדין נתלבש בכל הדברים. וכל הדברים נעשים שלוחים למקום [2], לעשות בזה האיש משפט כתוב [2]. כמ"ש חז"ל (נדרים מו.) למשפטיך עמדו [1], אזי הכל עבדיך לעשות דין בזה האדם. אבל כששופט א"ע, וכשיש דין למטה אין דין למעלה, ואין היראה מתלבש בשום דבר לעורר את האדם [2], כי הוא בעצמו נתעורר. וזהו (תהלים נ) ישם דרך, מי ששם אורחותיו (כשרז"ל סוטה ה' ע"ב) [2] היינו ששופט אורחותיו, כמ"ש (שמות כא) ואלה המשפטים אשר תשים (2). עי"ז אראנו בישיע אלקים [2], זה בחי' יראה, כמ"ש (קהלת יב) את האלקים ירא. היינו בחי' יראה עולה מהקליפה ומהאומות, ע"י משפט [2]. כי מתחלה

היתה נתלבש בקליפה, וזהו שאדם"י מפחד א"ע מאיזה דבר משר או מוגנבים ושאר פחדים, זה הוא שהיראה נתלבש בזה הדבר. כי אם לא היה נתלבש היראה בזה הדבר, לא היה כח בזה הדבר להפחיד את האדם [2]:

ג ושרש היראה הוא דעת: : כמ"ש בעה"ה [2] שמנצפך היא"י בדעת דו"א: כמ"ש (משלי ב) אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא: ועיקר הדעת הוא בלב, כמ"ש (דברים כט) ולא נתן לכם לב לדעת. גם שם עיקר היראה, כמ"ש חז"ל (קידושין לב ע"ב) דבר המסור ללב נאמר בו ייראת מאלקך [2]. היינו שידע ממי יתיירא, היינו [2] ליראה את השם הנכבד יראת כ"הרוממת (?):

ד וכשמוגי

לכחי' דעת זוכה להשגת התורה [8], כמ"ש (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה, ששכונת התורה אצל בר דעת, כמ"ש קובי"ה יחיב חכמתא לחימין (דניאל ב). אבל יש שני בחינות תורה, יש בחי' נגלה, ובחי' נסתר. אבל לבחי' נסתר אינו זוכה אלא לעתיד לבא"י. אבל בזה העולם זוכה לבחי' נסתר ע"י תפילה [2] במסירת נפש [2]. ולתפלה זוכה ע"י תורה שבנגלה. כי התורה שהיא בנגלה, היא בחי' סיני, כמ"ש חז"ל (ברכות ס"ד). סיני ועוקר הרים הי מוניהו"ו עדיף, והשיבו סיני עדיף [2], כי הכל צריכין למרי חיטייא [2]. והתורה שבנגלה הכל צריכין לה, אבל התורה שבנסתר ועירין אינן דצריכין לה [2]. ובחי' סיני הוא בחי' שפלות, כמ"ש חז"ל (סוטה ח') שהניה הקב"ה כל ההרים, ולא נתן התורה אלא על הר סיני [2]. וחז"ל אמרו (שם ע"ב) [2] שתפילת"י השפל אין נמאסת, כמו שכתוב (תהלים נ"א) לב נשבר וכו'. ועל ידי תפלה שהיא במסירת נפש, כ"שמבטל כל גשמיותו ואין גבול. וכשאין גבול, אזי יכול להשיג התורה שלעתיד, שהיא אינה גבול, ואין נתפסת בגבול:

היה וזה [10] שאמר רש"י אקרוקתא צפרדע. כאקרא דהגרונאי גדול ה' כאותה כרף. ואקרא דהגרונאי כמה הוי שיתין בתי תלמודא קאמ"ל. אתא תנינא, רבה קאמ"ל. פישקנצא, עורב נקיבה. באילנא על ענף אחרי' כדרך העופות. לא הימני לא האמנתי.

שיתין בתי אתא תנינא בלעה אתא פישקנצא ובלעה לתנינא מליקס יתיב באילנא תא הזי כמה נפיש חילא דאילנ'. אמר רב פפא בר שמואל אי לא דהוי התם לא הימניה [12]

אקרוקתא פי' רש"י צפרדע. וזה בחי' עליות היראה לשרשה, היינו דעת. כי צפרדע היא

12 גם בדפורי ותולד - היא ומתולד - הוא ויקרא יט פסוק יד לב ופרק כה פסוק ז' לו מג דברים כח נג 22 גם בדפורי - הווממת, בתולד ומתולד - הווממות
 13 עיין לקמן תורה קנד
 14 עיין לק"ה הרשאה ג' א'
 15 תמרו-לכוא
 16 גם בדפורי- תפילה ומתולד- תפלה
 17 לק"ה תפלה ג' אמצע אות ב'.
 18 עיין של"ה הק' מסכת תמיד נר באות אות ח'
 19 עיין תורה מו תנינא ושם נרשם גם בדפורי- מיניה, ומתרו- מיניהו
 20 אות ה' ונסף ומתולד
 21 זה המעשה החמישי שיספר רבי"ה בגמ' ב"ב עג: וכבר פירשו רבינו באופן אחר לעיל בתורה ג' וכאן

22 ובמיעד קסן ה.
 23 עיין בראשית רבה פ' כו פסקא [1] ושמות רבה משפטים פ' ל [2] פסקא ג'
 24 הוא סיפא של הפסוק שם דרך תגל
 25 עיין לק"ה הרשאה ג' ה' שתחילה צריך לשפוט עצמו כדי שלא ילבש היראה בשרות תחתיו ואם כבר התלבש צריך לשפוט עצמו שאין ראוי להתירא אלא ממנו ת'
 26 בתשט - שהאדם
 27 עיין תורה קנד (ממעט שלח המלס מפטר אלף הדכד פמחיו ועיין תורה מ תנינא שמע לבסוף ועיין מורה קסס ע"ה
 28 השפלות כן נרשם למטה ועיין שמות ר"ח סימן פג ועיין ש"ע מורה ל' יט)
 29 ב"ב קמה: ועיין עיין יעקב שם עיין ודור אחריו מות דף עג.
 30 פרשת יתרו יט כ'

1 תורה זו נאמרה בעיר ולאפיסעליא (טו"כ) לא ידוע מתי
 2 עיין ביבאר הלקוטים תחילת תורה טו הובא בשיש"ק ח"א אות רמו ובאמנות אמר מתכב בו
 3 בתקפא ותולדו ותוציא אות ב' לא מתחיל בשורה חדשה אלא המשך שורה קודמת. וכן הוא בתולד אלא שחלק את האות ב', ובתשט- הוא בתחילת קטע.
 4 בתקפא ותחילת קמח ומתרוצו תוקן
 5 פסקא ה' שם ועיין ודור משפטים קכג: ובאר יקר שם ש' מתחילת סימן ג' ע' ג' נט, ולק"ה תפילין ג', ושליחותו והרשאה ג' ז', ותורה קסט.
 6 לשון רש"י איוב לו ח', ורבינו הביי דברים י' יט, ותונן רלו ורמ.
 7 עיין לקוטי עצות יראה אות ד'
 8 לש"ח תהילים קמט ט'
 9 תהילים קיט צא
 10 עיין לק"ה הרשאה ג' ב'

8 עיין שעי קדושה א' א'. משנת סתרים מסכת הירכבה פי"א אות א'. ובספר מוסא דנהורא לרבי ברוך ממבוו (עמ' יז במהדו"ת תש"י) ותפלות איהונן כמלכ כה יי ועיין לקמן תורה זו אות ח' [תף טו: טור ב']
 9 עיין שיתות הר"ן סימן קלב
 10 מוהר"ח בתקפא
 11 בתולד- חיבת לתקן נוחק
 12 בתולד- נדפס הצינן הזה לקמן בסוף הקטע ובתשטס הוונב לכאן
 13 באות ב'
 14 עיין תורה קסט ותורה טו תנינא וספר המידות כבוד אות ח' ולק"ע גאהו כו (עמ' טו תנינא)
 15 ירמיהו טו יט תה"ל באות ג'
 16 עיין בעש"ט עה"ת כי תצא אות יג. ודור ח"ב דף קצו: בהגהות מהר"ח אות י'

מסיים רבינו לבאר כל מעשיות רבי"ה ועיין חיי מוהר"ן אות ה שאמר שמבארם בשם אמרם ועיין פירפראות להכנה כאן
 1 בדפורי- רבה בר בר חנא,
 2 גם בדפורי- תולדו- פישקנצא, ומתולדו- פושקנצא
 3 גם בדפורי- תולדו- טליק ובתשטס - וטליק
 4 תרגום אמר רבה בר בר חנא אני ראיתי צפרדע גדולה כמו העיר אקרא של הגרונאי שהיו בה שישים בתים ובה נחש ובלע את הצפרדע ובה עורב ובלע את הנחש ועלה וישב על ענף של אילן אמר רב פפא בר שמואל אם לא שהייתי שם לא הייתי מאמין.
 5 גם בדפורי רש"י ובתשטס תוקן רש
 6 גם בדפורי עליות ומתולד- עליית

ליקוטי

מלה מורכבת, ציפור" דעה (תנא דבי אליהו רבה פ"ז ובכוונות ההגדה[2]). וצפור הוא בחי' יראה, בחי' ארץ, כמ"ש (ישעיה כד) **מכנה הארץ זמירות וכו'.** וכמ"ש (שם ס') **מי אלה,** אותיות 'אלקים [3], **כעב תעופינה וכו'.** ודיעה היא' שורש היראה [1]. ודמיון **לאקרא דהגרוניא,** (שם נ"ח) לשון קרא בגרון. שזה בחי' תורה שבנגלה, כמ"ש חז"ל (עירובין נד.) [2] **למוציאיהם** בפה [4]. כי ע"י עליית היראה לבחי' דעת, זוכין לתורה שבנגלה: **ואקרא דהגרוניא כמה הוי"ב שיתין בתי,** זה בחי' תפלה. כי כשאנו קוראין להקב"ה בתארים של בשר ודם, והוא נמצא לנו **בכל קראינו אליו** [2], זה הסד' הש"י. כי אם לא הי' הסד' הש"י, לא היה כדאי לקרוא ולכנות את הש"ית בתארים¹⁰ ושכחים ותיבות ואותיות, אבל זה הכל חסד של הש"ית. וזה שיתין בתי, זה בחי' חסד, בחי' אברהם, כמ"ש (ש"ה ו') **ששים המה מלכות,** פי' רש"י זה בחי' אברהם. ובתי לשון בתי מלכות [2]. וזה (שם ב) **ממכני באשיות,** כמו שמשוימן אשיות¹¹ [2] כנגד אור גדול, כדי להסתכל באור הגדול ע"י אשיות¹², כן גור הסדו"ב לסמוך אותנו בתארים ושכחים האלו. וזה לשון **ממכני,** שהוא בחי' סמך, ובחי' **ששים המה מלכות,** בחי' אברהם שהוא בחי' סמך בתי: **וזאתי תנינא ובלעיה,** תנינא זה בחי' נחש. שמסית את האדם שיתפלל לתועלת עצמו, כמו הב לנא חיי ומוזנא¹³ [2], או שאר תועלת. **זואתי פושקנצא ובלעיי,** פי' רש"י¹⁴ עורב. ואמרו חז"ל (עירובין כב.) [2] מי שמשחיר פניו כעורב, ומי שנעשה אכזרי על בניו [2] כעורב [2]. היינו שמתפלל בלי שום כוונת תועלת עצמו, ואינו חושב לכלום את עצמו, ונתכבול כל עצמותו וגשמיותו, ונתבטל¹⁵ כאלו¹⁶ אינו בעולם [2], כמ"ש (תהלים מד) **כי עליך הורגנו כל היום** [2], וזה בחי' (ש"ה ה') **שחורות כעורב.** ועי"ז **סליק ויתוב באילנא,** שזוכה לבחינות¹⁷ תורה שבנסתור, כמ"ש (תהלים יח) **ישת השך סתרו** [2]. ססתרי תורה, אדם זוכה להם על ידי הושך [2], היינו מסירת נפש, שמשחיר פניו כעורב. כי הם בחי' חשך, ע"ש עומק המושג [2]. וזה בחי' סליק ויתוב באילנא, ששם מדור הנשמות, כמ"ש (זוהר משפטים דף צט ע"ב)¹⁸ כל נשמתין מאילנא רברבא נפקין. והוא בחי' עולם הבא ששם אריכות ימים, כמו שכתוב (ישעיה סה) **כימי עץ ימי עמי** [2]. וזה זוכה ע"י תפלה, כי הקב"ה מתאוה לתפילתן של ישראל [2]. וכשישראל מתפללין לפניו וממלאין תאוותו, אזי נעשה כביכול בבחי' אשה [2], שהוא מקבל תענוג מעמנו. כמ"ש (במדבר כח.)¹⁹ **אשה ריה ניהוח לה,** ע"י הריה ניהוח שמקבל, נעשה בבחי' אשה. ונקיבה **תסובב גבר** (ירמיה לא) [2], שהקב"ה נעשה בבחי' מלבוש נגלה, היינו מבחי' שהיה מתחלה בנסתור עכשיו נתגלה ע"י התפלה. וקוב"ה ואורייתא כולא חד [2], ואז ע"י התפלה נתגלה אורייתא, היינו סתרי אורייתא: **תא חזי כמה נפיש הילא דאילנא,** היינו כמה נפיש הילא דהאי סתרי תורה, שאין יכולים להתלבש בשום דבר מוגבל, בשום גוף, אלא במי שמשחיר פניו כעורב, ונעשה כעורב על בניו:

אור הגנוז טו

מוהר"ן

ו**מי וזה** בחי' (אבות פ"ו [2]) חמשה קנינים שקנה בעולמו, תורה קנין אחד, זה בחי' תורה שבנגלה: שמים וארץ קנין א', זה בחי' העלאת היראה לדעת. ארץ זה בחי' יראה כנ"ל. ושמים זה בחי' דעת. כי דעת הוא אבור, כמ"ש (בראשית ד') **והארץ ידע.** וזה בחי' שמים, אש ומים מהוברין יחד והגיגה ו"ב. ב"ר פ' ד' [2]: אברהם קנין אחד, זה בחי' תפלה, בחי' שיתין בתי, **ששים המה מלכות כנ"ל:** ישראל קנין אחד, זה בחי' משפט המעלה את היראה כנ"ל, כמ"ש (תהלים קמו) **חקיו ומשפטיו לישראל:** בית המקדש קנין אחד, זה בחי' סתרי אורייתא, שזוכין להם ע"י התפלה, שהיא בחי' אברהם. וזה (שם עח) **הר זה קנתה ימינו,** שזה ימין בחי' תפלה בחי' אברהם. ונקרא הר ע"ש עומק המושג. ונקרא ז' בית המקדש, בחינות קודש, בחינות ראשית [2], **ובל זה לא יאכל קודש** וויקרא (כב.)²², ולא יאכל בו אלא מקודשיו ומקוראיו. ובית המקדש, הוא בחי' סתרי אורייתא [2]: **זי וזהו פי',** [2] **אתם תהיו לי ממלכת כהנים, מומלכת,** זה בחי' תורה שבנגלה. כי **בה מלכים ימלוכו**, (משלי ח')²³ ומלכות הוא בחי' נגלה. כי אין מלך בלא עם [2], והכל צריכין למלך, כי הכל צריכין למרי חיטיות: **וכהנים,** זו בחי' תפלה, בחינות אברהם כנ"ל, כמ"ש חז"ל (גדרים ל"ב ע"ב) [2] שאמר הקב"ה לאברהם **אתה כהן לעולם וכו' [2]:** וגוי קדוש, זה בחי' בית המקדש, בחינות תורה שבנסתור הנקרא קודש: וע"י מה זוכה לאלו הבחינות ע"י שיעלה ויקשר בחי' יראה, לבחי' דעת ע"י בחי' משפט כנ"ל. וזהו **אלה הדברים אשר תדבר,** זה בחי' יראה הנקרא דבר [2], כי עיקר הדיבור שם הוא [2], כמ"ש חז"ל (ברכות ו' ע"ב) מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים. משה הוא בחי' דעת [2], וזה **אשר תדבר** דייקא. וזה (שמות יח) **כי יהיה להם דבר בא אלי,** שישראל²⁴ שהם בחי' משפט כנ"ל, הם מעלין ומקשרין²⁵ לבחי' משה, לבחי' דעת. וזה **אל בני ישראל** דייקא, כי הם בחי' משפט, כמ"ש [2] **חוקיו ומשפטיו לישראל:** **לנמצא,** שעי' שמקשרין היראה, ע"י משפט, לבחי' דעת, וזוכין לתורה של נגלה. וע"י תורה שבנגלה, זוכין לתפלה. וע"י תפלה, זוכין לסתרי אורייתא: **דבר,** זה בחי' יראה, כמ"ש (מלאכי ג') **אז נדברו יראי ה' ::** **זאת התורה** שייך על פסוק (תהלים ק"א) **עיני בנאמני ארץ וכו'.** **עיני,** זה בחינות דעת, כמו שכתוב (בראשית ג') **ותפקחה עיני שניהם** [2]. גם דעת הם עשר שמות [2] (הוי"ו גי שני פעמים עין כידוע [2]): **בנאמני,** זה בחי' אהרן כמובא ע"במדרש ש"ט [2]. ואהרן הוא בחי' משפט, כמ"ש (שמות כח) **ונשא אהרן את משפט בני ישראל:** **ארץ,** זה בחינות יראה כנ"ל: **לשבת עמדי,** זה בחינות סיני שפלות, (ישעיה נז)²⁷ **אשכנז את דכא כנ"ל:** **הולך בדרך תמים,** זה בחינות תפלה בחי' אברהם כנ"ל, כמ"ש (בראשית יז) **התהלך לפני והיה תמים.** **הוא ישרתני,** זה בחי' סתרי אורייתא, זה בחי' הוא, בחינות עולם הבא (זהוהר ויצא קנד: קנה:):

¹⁰ וכן נקט לקמן דבר, ובספרים הנמקדים כאן ולקמן ניקוד דבר. וצ"ע מדוע רבנו לא כתב ידבר, ע"כ' גם דבר הוא מלשון דיבור.

¹¹ עיין תורה זו ותורה זו את א, ותורה לא את ג', ותורה ה' את ג', ותורה פ'.

¹² ע"ש נאמר ירעב"ז על שיר השירים, ע"י הטובות נפילת אפיים סוף דרוש ה, ופסח דרוס א, ע"י התפקדים שמות, ופ' עקב ד"ה וסד הענין ועיין תורה קטו בתורות כל התורות שנוכח טסה הוא הדעת.

¹³ גם בדפדפי' שישאל, בתולד-לישראל

¹⁴ גם בתולד - ומשורין לבחי', ומתולד - ומשורין (ויראה) לבחי' תהלים קמו י' כנ"ל את ו' ע' דכאן בדפדפור

¹⁵ משנה א' פסקא ו' בתולד-ביה ירשהו ב' ג' בתולד-יחזקו בתולד (ויקרא כג) ובתחשט חוקן שמות י' ו' תה"ל בתחילת התורה בתולד-יחזקו כמסוק כתוב כי ורבינו שינה דרבינו בחיי וישב לה ל' ד"ה ועל דרך הקבלה ובחוקיה לפ' בלק כב ב. ולקמן תורה זו [כך] ותורה טט את א, וסוף תורה זו ותורה קלה. ותורה ר"ט ותורה פכ גניא. וזהו ח"א דף פו. תהלים ק' ד'

¹⁶ עיין איוב יב כב ובלקטי תורה לאורא"ל שם ור"י תר"ט פנחס רכז. בתקפא-ע"ב) ובתחשט חוקן ע"א כנראה בשטות

¹⁷ ועיין ע"ה ש"ט של סוף פ"א ב"ק ע"ש תרגום יונתן ופרש"י ועיין זה ח"א דף לה. ו"ה רבי אלעזר ע"ש חילין ס'. [ויבטל סד.]

¹⁸ נמצא טו פעמים בחומש ונ"פ פסוק כח תה"ל

¹⁹ ע"ה ע"ש פ"ו ועיין לקמן תורה עג

²⁰ זהו תירו פה: צ: אחיי מות עג. כע"ש ע"ה' פרשת נח את פח ופרשת ואתנן מקורי ט"ס חיים שם את לב אמת ו נוסף מתולד

²¹ עיין תיקון ו' דף כב. ד"ה ויפן כה וכו' ועיין לעיל תורה יד את ט' בתולד-אתי

²² גם בדפדפי' ושי', ובתחשט-רש"י

²³ ור"ע י"ד רמז בא

²⁴ ספר המדות ערך לישור צא ועיין בערך בניס צו

²⁵ כתובות טט:

²⁶ בתולד-ונבטל

²⁷ בתולד-ונבטל

²⁸ בתולד-כאילו

²⁹ עיין תורה נה את ו'

³⁰ ועיין וזהו חיי סדה קוד: ברש"ט נעלם ד"ה ואבת

³¹ בתולד-לכרות

³² עיין תקנין וזהו דף קכ: ולק"ה יין נסך ד' בא.

³³ גם בדפדפי' ציפור, ומתולד - צפור

³⁴ עיין לעיל תורה ג'

³⁵ בתקפא (שם ט') ובתחשט חוקן

³⁶ בתולד-אלהים

³⁷ זהו ששטיים קה. ובע"ה ע"ש לה פ"ב ט"ה, ושע"י התפקדים ויצא, שער הכינות פסח דרוס א' ד"ה ואמנם שיעור

³⁸ בתולד-הוא

³⁹ כ"ל את ג'

⁴⁰ משע"ל ד' כב

⁴¹ בתחשט - למציאיהם (לכשון דחשת הגמי ורבינו נקט לשון הפסוק)

⁴² גם בדפדפי' תולד-הוי ומתולד-הוה (וצ"ע לעיל גם בתולד כתב חיי) ואתנן ד' ו' ועיין ור"ה וישלח קנע:

כא.

ישעיה כד (טו) **מכנה ארץ ומרת קטננה צבי לצדיק ואמר ד"ל ד"י לאי ל' בנדים גנזו ונגדו בגוים נקדו:** ישעיהו ס (ח) **מי אלה קנב תעופינה ויכנינו אל ארבותיהם:** ישעיהו נח (א) **קרא בגרון ד' חתף שופר: קרם קולך והגדו לפני פשעם ולבית יעקב המתאים:** משלי ד (כב) **כי ימים הם למציאיהם ולכל בשרו טרפא:** דברים ואתנן ד (ו) **כי מי גזי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו כידון אלוהי גבל קראני אליו:** שיר השירים ח (ח) **ששים הפה פלכות וסמנים פולגשים ועקלמות אין מספר:** שיר השירים ב (ה) **סמכני באשיות רפדוני בתפוחים כי חולת אנה אני:** תהלים כד (כג) **פי עליך והרגנו כל ימים נחשנו כצאן מקנה:** שיר השירים ה (יא) **ואשך פתם פו קנזותיו תתלטים חרות בעורב:** תהלים יח (יב) **ישת חשך סתרו סביבותיו סתרו חשכת ימים עצי תקותם:** ישעיהו סה (כב) **לא יבנו ואחר ישב לא ישעו ואחר יאכל כי כיתי העץ ימי עצי ויעשהו ידום יבלו בחי':** במדבר פנחס כח (א) **ותא' תכבש משנן תעשה בין הערבים כנמת הפקר ויבטלו תעשה ששה ר"ה ניהו ולידו:** ירמיהו לא (כא) **עז קמי תתפקדן הפת והבטו כי קרא ידוך ותעשה ארץ וקנה מסובב גבר:** בראשית ד (א) **והארם ידע את הפה אשתו ותגר ותלך את קון ותאמר קניתי אש את ידוך:** תהלים קמו (ט) **נגיד דברו דרבינו ליעקב וחקיו ויפספסו לשראל:** תהלים עח (גד) **ויבאים אל גבול קדשו דר זה קנתה ימינו:** ויקרא אבד כג (ו) **לך יד לא יאכל קדש חושב פתן ולקדור לא יאכל קדש:** משלי ח (ט) **כי תלכים יעלבו ויוזניו וחקיו צדק:** תהלים ק' (ו) **נשבע ידוך ולא ינחם אמה כמן לעולם על דברתי פלגי צדק:** מלאכי ג (טו) **אז נדברו יראי ידוך איש את רעהו ויקשב ידוך וישקפו ויקחב ספר וקרון לקניו ילרא ידוך ויקחבו שמו:** תהלים קא (ו) **עני נבאנני ארץ לשבת עמדי והלך בדרך תמים הוא ישרתני:** בראשית ד (ו) **ותפקחה עיני שניהם וירעו כי ירעם הם ויתחפרו עלה תאנה וינשטו ליום גמרת:** ויקרא תצוה כח (ל) **ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת תמיים וקוי על לב ארץ כבאל לפני ידוך ונשא ארץ את משפט בני ישראל על לב לפני ידוך תמיד:** ישעיהו נז (טו) **כי יח אמר קם ונשא שכן עד וקדושו שמו כירום וקדושו אשכון ואת דכא וספלי רוח ליהות רוח שקלים ולתהות לב נדפאים:** בראשית לך לך י' (א) **ויהי אבנים בן תשעים קנין ותשע קנינים ויבא ידוך אל אבנים ואבקר אליו אבי אל שפי תתמלך לפני ויהי תמים:**

¹ אמת ו נוסף מתולד

² עיין פרש"י שם

³ הוספת מותרות בתקפא

⁴ קצ חיים - סע"ה כר דרוש ב' מ"ק

⁵ כלל ב' טה"ל כליים שם

⁶ בתולד-נמוס' ע"ה

⁷ ברש"ט שוחר טוב הקרא מרש

⁸ תהלים מוסר קא, גם עיין במדבר רבה ג' ג'.

⁹ להל"כ מרום אשכון ואת דכא ורבינו נקט שורא ולישא מרובה פסוק ע"ה דרשת וגמי במטה. ה. על פסוק ה'

בס"ד

מאמר אור הגנוז

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

לשון רבנו ז"ל

זמן ומקום אמירת התורה

נאמר כנראה בעיר
זלאטפעליא/ט"ז (ט"ז) שם גר
בשנים תקסא תקסב (נאמרה
כנראה קודם התקרבות
מוהרנ"ת)

פתיחה

בתורה יד ביאר רבנו ששורש הכבוד ביראה וכשמעלה הכבוד ליראה נשלם היראה וכאן מבאר שורש היראה בדעת וכשמעלה היראה לדעת נשלם היראה והדעת. בתורה יד תלה את השלום בשלימות היראה וכאן תולה היראה בדעת שעי"ז זוכה לתורה שבנגלה ועי"ז לשפלות/ג ועי"ז לתפילה במסירות נפש ועי"ז לנסתר שבתורה.

בתורה זו מלמד רבינו שהאור של רבנו הוא אור הגנוז (כמבואר בשיש"ק) בחי' הנסתר שבתורה, בחי' הנסתר של הקב"ה.

ושזוכים לזה ע"י תיקון מדת היראה, ע"י משפט ששופט עצמו בהתבודדות, עד שיודע היטב ומרגיש עד כמה צריך לירא רק ממנו ית', ואזי זוכה לדעת, ועי"ז לתורה שבנגלה, ועי"ז לשפלות, ועי"ז לתפילה מסירות נפש, ועי"ז לנסתר שבתורה, שהוא סוד כי הוא לכל אחד כפום מה דמשער בלביה. כי היא האלוקות גבוהה ביותר הנעלמת בטבע (לק"ה).

בכל התורה הזו לא נזכר התבודדות כלל אבל בקיצור השלם אות א' ואות ב' כותב שהמשפט האמור כאן שעל ידו מברר את היראה ומעלה אותה לשרשה בדעת הכוונה להתבודדות.

ליקוטי הלכות על תורה זו

או"ח ח"א דף גז תפילין ג אות א זה בחי' תפילין כי עיקר מצוות תפילין היא להעלות היראה לשרשה בדעת כמ"ש וראו כל עמי הארץ וכו' ויראו ממך ועי"ז זוכין לתפילה ועי"ז לאורות המקיפין שמתגלים ע"י התפילין דהיינו אור הגנוז ותורת הנסתר עיקר אור התפילין ע"י קימת חצות שהיא בחי' העלאת היראה לשרשה לשכת הגזית בית דין של מטה בחי' שעושים דין למטה אין דין למעלה

ח"מ ח"א דף צה. הרשאה ג כג אותיות באות ב מדמה את ענין נפילת היראה והתלבשותה בכל הדברים לדין הרשאה המבואר בש"ע שיכול המלווה לתת לכל אדם רשות לגבות במקומו את חובו מהלווה נראה הכוונה כי כל כח שאדם מקבל מהקב"ה הוא עמ"ג ליחזיר לו בו כבוד כמ"ש לכבודי בראתיו וכו' ואם אינו עושה כן אזי הוא בעל חוב שלא החזיר חובו והקב"ה עושה כל מיני דברים שיגבו חובו ע"י שמתלבשת בהם היראה ועיין תורה קפה שהכוונה בזה שמתוך היראה הנפולה הזו ישוב ליראה קדושה

הנהגה ותיקונים רבים בזה ע"י יג כסלו תשפ"א.

² רבנו גר שם שנתים, מ"ח אלול תקס עד אלול תקסב שעבר לגור בברסלב. ובתחילת שנת תקסא התחילה המחלוקת של הסבא משפולי, ובשבועות תקסא אמר תורה ד' וקצת אח"כ אמר תורה טו. (כל זה עפ"י פעולת הצדיק להרב שיק ז"ל).

³ בתורה יד שמדבר מצדיק איך יזכה לתורה כזו שתקרב רחוקים לכן מתחיל משפלות וכאן שמדבר איך זוכין לשפלות כזו שיוכל על ידה להתפלל במסירות נפש לכן מתחיל בתורה

אבל צ"ע כי שם השפלות היא קודם שזוכה ליראה וכאן מדבר משפלות אחר שזכה לשלימות היראה ויותר מזה גם שלימות הדעת דהיינו ששם מדבר משפלות נמוכה יותר שהיא הכנה לתורה וכאן משפלות גבוהה מאד שהיא הכנה לתפילה

ואולי בתורה יד מדבר מבחי' ענוה של משה שהוא ענו מכל אדם והוא התורה הרי שענוה שלו כלי לתורה וכאן שהיא הכנה לתפילה אולי היא בחי' דוד שאמר ואני תפילה נמצא ששפלותו היא הכנה לתפילה ואע"פ ששפלות של דוד בחי' מלכות וענוה של משה בחי' יסוד כמבואר באריכות בהקדמה לתורה יד הרי גם תפילה במלכות והיא גבוהה מהתורה שבתורה יד וצריך לומר כמבואר בתורה מט שבתיקון המלכות אזי היא עולה לבחי' בינה ותפילה שכאן היא בחי' בינה בחי' עוה"ב

וצ"ע כי דוד אמר אנכי תולעת ומשה ונחנו מה וכתוב בו ענו מכל אדם ואצלו יראה היא מלתא זוטרתא כמבואר בגמרא עה"פ מה ה' שואל מעמך כי אם וכו'

ואולי זה בחי' לעתיד בחי' אשת חיל עטרת בעלה שהמלכות תעלה לבחי' בינה שהיא כתר זעיר ואז בחי' דוד גבוה מבחי' משה (בחי' אשה תסובב גבר המבואר בע"ח מד פ"ו) ולכן כאן שמדובר בתפילה שבמסירות נפש והשפלות הכנה לה לכן כאן זה מתהפך שדווקא בבחי' דוד הנמוך זוכים לזה יותר.

עוד אולי אפ"ל כי דוד היה אחרי משה הרי שזכה מכח תורת משה אבל עלה לבחי' תפילה הגבוהה מתורה עד כדי שעשה תהילים שהם כנגעים ואהלות ויש בהם חמישה חומשים כתורה הרי שהעלה את התורה לתפילה ובאופן כל כך גבוה עד שזה בעצמו נעלם ולא מוסכם אלא ע"י המקורבים לצדיקי אמת אבל הרחוקים חולקים על זה כמבואר בנפש החיים.

שם אות ה מפרש "שפטני ה' וכו' מלפניך משפטי יצא" שדוד המלך ביקש מהש"י שהוא ישפוט אותו ולא שיתלבש הדין בדבר אחר ומדובר שם אחר שכבר התלבש הדין בגשמיות ומבאר שם מוהר"ן שאז זה הרבה יותר קשה ועיין תורה קסט שגם אז זה נעשה ע"י ששופט עצמו כמבואר אצלנו

שם אות ז מבאר שלפעמים לא מספיק משפט בדבורים אלא צריך שישגף עצמו וזה לשונו שם "ואע"פ שבאמת בודאי אין זה מספיק אפילו חלק האלף כנגד מה שפגם כי כל ימינו לא יספיקו להתענות ולסגף עצמינו על פגם הרעור ומחשבה זרה אחת למי שמאמין בעוצם הפגם הנוגע במקום שנוגע" וצ"ע לכאורה הרי אם אפשר לקלקל אפשר לתקן וכמו שהפגם מגיע במקום שמגיע גם התיקון כן וכובלעו כן פולטו. ועי"ש שמוהר"ן מבאר שהתיקון ע"י סיגוף הוא לא תיקון בעצם אלא זה בחי' משפט וע"י שיש משפט למטה מתבטל המשפט שלמעלה, משמע שאין תיקון לפגם אלא זה חסד שהמשפט שלמטה מסלק את המשפט שלמעלה. עוד מבאר שם שעל כן העונש לאחר הפטירה הוא גדול מאד בלי שיעור כלל נראה הכוונה כי אז לא שייך סילוק המשפט אלא צריך תיקון ממש לפגם, וצ"ע דמשמע שהעונש בעוה"ז הוא לא ביחס לפגם ומדוע ואולי כי בעוה"ז כל עונש הוא רק עד כמה שהוא יגרום לאדם לשוב דהיינו שאין זה עונש אלא גרמה לתיקון והשאר נשאר עליו חוב בעוה"ב אם לא שב. עוד מבאר שם שזה בחי' התעניתים על חורבן הבית ומסתמא הכוונה על העתיד דהיינו שניהיה ראויים שיבנה שוב כי כל מי שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו הרי שאם היינו שופטים עצמינו כראוי כבר היה נבנה שם אות יב מבאר שקידוש ליל שבת הוא בחי' העלאת היראות הנפולות לשרשם שבדעת שם אות יג וזה בחי' שאומרים "ברשות" שזה כדי לבטל את ההרשאות שנתן לרצים ומעלה את כל הרשויות לבחי' אחר שם אות יד עד יז מבאר שהג' בחי' שיש בתורה דהיינו יראה ומשפט ודעת הם בחי' ג"פ אלקים וג"פ שביעי שאומרים בקידוש ובחי' ג' אבות ובחי' ג' סעודות וג' שבועות של בין המיצרים שבהם ג' שבתות וג' הפטרות

ראשי פרקים

באות א מבאר רבינו לטעום טעם אור הגנוז היינו סודות התורה שתתגלה לעתיד צריך להעלות היראה לשרשה באות ב מבאר רבינו עלית היראה ע"י משפט ששופט עצמו שלא תהיה לו יראה נפולה אלא רק יראה ממנו ית', ועי"ז עולה היראה מהקליפות שנתלבשה בהן כדי להחזירה ליראה אמיתית באות ג מבאר רבינו ששורש היראה בדעת כמובא מנפך בדעת דזעיר ועיקר הדעת בלב ושם עיקר היראה ולכן ע"י שמעלה היראה לשרשה נשלם היראה והדעת.

באות ד מבאר רבינו שכשנשלם דעתו זוכה לתורה שבנגלה ועל ידה זוכה שפלות כי עושה בלא להבין הטעם וע"י שפלות אזי תפילתו מתקבלת ויכול להתפלל בביטול גמור והתפשטות הגשמיות לצאת מגבול להשיג סודות התורה באות ה מבאר רבינו את מעשה הרב"ח. נגלה בחי' למוציאיהם בפה. תפילה בחי' חסד. פגם התפילה שמתפלל לצורך עצמו. הסוד הוא בחי' אילנא ברבא, בחי' מחצב הנשמות בחי' בינה עוה"ב שם אריכות ימים. הקב"ה מתאוה לתפילת ישראל ונעשה מקבל בחי' נוק' בחי' מלבוש נגלה ועי"ז מתגלה הסוד.

באות ו מבאר רבינו כיצד רמוז באבות פ"ו במשנה ה' קנינים שקנה הקב"ה בעולמו חמש המהלכים של תורה טו באות ז מבאר רבינו הפסוק שפתח בו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים באות ח מבאר רבינו כיצד רמוזת התורה שלנו בפסוק עיני בנאמני ארץ וכו'

שיחות השייכות לתורה

פעם-אחת אמר מוהר"ן זכרונו לברכה לפני אג"ש-שלומונו את התורה "אור-הגנוז" (סימן ט"ו) המתחלת: "מי שרוצה לטעום אור הגנוז וכו', צריך לעסוק בבחינת משפט, שהוא התבודדות". וכשסיים התורה ונשאר אג"ש-שלומונו, ענה ואמר להם: שהפירוש של התורה הוא "מי שרוצה לטעום אור רבינו הקדוש - שהוא אור הגנוז - ירבה בהתבודדות": (- ביאור-הליקוטים בתחילת תו' זו).

ושמעתו מאג"ש-שלומונו שפעם אחת אמר מוהר"ן זכרונו לברכה על התורה ט"ו המתחיל ונקרא "אור הגנוז", בזה הלשון: "מי שרוצה לטעום טעם אור הגנוז, מי שרוצה לטעום מרבינו הקדוש - שיהיה לו התבודדות". וזוהי סע וויל פארווכין דעם רעבן, זאל האבן התבודדות": (- אמונת אומן מכתב כ"ז; מובא בשיש"ק ח"א, סעיף רמ"ז). משמע שתורה טו שציקר ההתבודדות כריך להיות משפט על היראות הנפולות שלו עד שיצטלן לגמרי ולא תהיה לו יראה חילונית כלל אל ירא רק מהקב"ה, ועי"ז יזכה לבחי' דעת דהיינו יראת העונש ורק אז תהיה לו השגה בתורת הנגלה שעל ידה יזכה לשפלות ויראת הרוממות כזו שיוכל להתפלל במסירות נפש עד שיאלץ מגבול וישגי סודות התורה שכן השגות עוה"ב אור הגנוז ללדיקים לעת"ל. ולפ"ז מבואר כוונת מוהר"ן שזהו האור של רבינו כי רבינו אמר על עצמו שהוא אור אל של יראת שמים ואמר שמסתיר את יראתו כי אם יגלה אותה לא יוכל קום אדם לעמוד אפילו ד' אמות חוץ לביתו (עיין חיי מוהר"ן סימן נלד לכה).

אמרו בצחות ברמזו הפתוח (דברים יט, טו): "על פי שני עדים... יקים דבר" - שעדי האדם שיעידו לו ביום הדין - הם שני יסודות נאמנות אלו של ההתבודדות וקימת חצות, והם הם עדי האדם ביום דינו, כי על ההתבודדות אמר רבנו: שהוא מעלה עליונה וגדולה מן הכל (תורה כה תנינא). ועל קימת חצות אמר: שעקר עבודת איש הישראלי הוא לקום בחצות לילה (שיחות הר"ן סימן שא). ובהתמדת קיומם תלוי עקר עבודת ה', ועל פי שני עבודות אלו יקים דבר דינו של האדם, וגם משום המבאר בדברי רבנו ששניהם ממתיקים הדין, כמבאר בתורה ט"ו. ובתורה קמ"ט. ועל פן פנגד דינו של האדם יעידו בו שני עדים נאמנים אלו לזכותו בדין פראוי לו: (-שיש"ק ח"ו, סעיף ר"ז).

בסוף תורה לח מפרט מוהר"ן כל התורות השייכים לסוד כוונת תפילין וזה לשונו שם - ודע ששמעתי מפיו הקדוש, שחשב כמה וכמה תורות. ואמר: שכלם הם סוד פגנות תפילין, דהיינו התורה "בפחצרות וקול שופר", ו"אנכי ה' אלקיך", ו"קרא את יהושע" וכו', והתורה "מי האיש החפץ חיים", ו"אתם תהיו לי ממלכת כהנים", "אשרי העם ורקא", והתורה הזאת "מרפבת פרעה" וכו'. ועוד כמה וכמה תורות גדולות שאיני זוכר עתה לפרטם. ואמר שכלם הם סוד פגנות תפילין. אשרי הזוכה להשיגם).

ועיין בליקוטי הלכות הלכות תפילין הלכה ג' על תורה ט"ו שמבואר שם שגם תורה ט"ו שייכת לאלו התורות, עיי"ש. והעיר על זה הרב אברהם ניש וינצהנדלר ז"ל בספרו מעדני מלך סוף סי' לח - ואולי במה שכתב שם התורה "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" יהיה כוונתו גם על תורה ט"ו.

לכאורה דברי מוהר"ת בלק"ה צ"ע כי עי"ש בלק"ה וזה לשונו – פי רב המאמרים של רבנו ז"ל שנגאמרו באותן הזמנים פלם נאמרו על תפלין, כך נשמע מפיו הקדוש בפרוש ויאף על פי שקבל מאמר קלול מכל התורה בלה, אף על פי כן ביחוד הייתה פונתו בכמה וכמה מאמרים שנגאמרו אז על מצות תפלין: וצ"ע לשונו "באותן הזמנים", כי תורה לח שבה זה נכתב, נאמרה בתקרב שבת שירה ותורה ו' נאמרה בסוף תקסג בשבת שובה. ובין הזמנים האלו נאמרו הרבה תורות שלא מנה אותן בין העוסקות בכוונות תפלין, כגון תורה ג' שנאמרה בסוף תקסב, ותורות ז' ח' ט' י' יא יב כג כד כה מט נא נב קיב קלב קלג קסו קסט רסו רפה, שנאמרו בתקסג. וא"כ לכאורה לא שייך לומר שרוב התורות שנאמרו אז רמוז בהן כוונות תפלין וצ"ע. אבל עיין בחיי מוהר"ן סימן תקי שם הלשון – שאמר שכמה וכמה תורות שלו רבות מאד נאמרו על מצוות תפלין, וכתב שתורות ה' ד' לג לה לח ועוד מאמרים רבים אשר נאמרו באותן הזמנים כולם נאמרו על תפלין. ולפי"ז אפשר שבאמת כל התורות שנאמרו בשנת תקסג נאמרו על תפלין דהיינו בעשרים ותשע תורות.

וזה לשון החיי מוהר"ן סימן תקי – (סז) ספר לי חברי רבי נפתלי שפעם אחת ספר עמו ממצות תפלין, והפליג מאד בקדשת התפלין, ואמר שראוי לאדם להתלהב מאד בהנחת תפלין, כי תפלין הם קדושים ונוראים מאד, וראוי שיפיל על האדם פחד ורעדה גדולה ואימה ויראה עצומה בשרוצה להניח תפלין אשר קדשתם שגבה וגבהה מאד, והאריך בזה הרבה. וגם אנכי הבנתי מדבריו ע"פ הפלגת נוראות קדשת התפלין. ואמר שפמה וכמה תורות שלו רבות מאד פלם נאמרו על מצוות תפלין, אף על פי שלא נזכר שם תפלין פלל אף על פי כן הם נאמרו על ענין תפלין. והם בחצוצרות בסימן ה. אנכי ה' אלקיך בסימן ד' ומי האיש החפץ חיים בסימן ל"ג, ואשרי העם יודעי תרועה סימן ל"ה, ומרפבות פרעה בסימן ל"ח פלם בלקוטי הראשון. ועוד מאמרים רבים אשר נאמרו באותן הזמנים פלם נאמרו על תפלין. ומנה יוכל לשער מעט עד היכן גדלו ושגבו קדשת התפלין:

עד כאן השיחות

הקדמה

מתורה א' עד כאן ביאר רבינו את מעשיות רבב"ח המובאות בגמרא בבא בתרא עג עיין פרפראות לחכמה כאן מביא בקיצור סיכום כל התורות של רבב"ח

רבינו כבר אמר תורות על כולן גם בלי תורה זו וכאן חוזר וכופל עוד ביאור על המעשה שביאר בתורה ג' אקרוקתא (בגמ' הוא המעשה החמישי) אמנם מוסיף כאן פרט שהשמיט שם כי בתורה ג' השמיט את סוף המעשה מה שאמר רב פפא בר שמואל אי לא דהוי התם לא הימנה וכאן מעתיק גם אותו, כי מתבאר ממילא. ואולי טעם שכפל לפרש את אותו מעשה בשתי פנים להראות שאע"פ שפירושו למאמרי רבב"ח הם בשם אמרם דהיינו כפי שביאר לו רבב"ח בעצמו כמבואר בחי"מ סימן ה', אבל כיוון שהם מעשיות שברוח הקודש לכן סובלים כמה פירושים.

עוד עיין בסדר זמני אמירת התורות שמתורה ה' עד תורה יד הן נאמרו בברסלב זו אחר זו משנת תקסג עד שנת תקסד, ותורה ב' כנראה נאמרה בתקסא, ותורה ג' בברסלב יד אלול תקסב, ותורה ד' בשבועות כנראה בתקסא ותורה א' לא ידוע אלא שנאמרה לפני שמוהר"ת התקרב בסוף תקסב, עכ"פ אפשר שכל התורות שבהן מבאר רבנו את מעשיות רבב"ח דהיינו מתורה א' עד תורה יד נאמרו זו אחר זו לבד מתורה ד' שקדמה לתורה ג'. ורק תורה טו לא ידוע מתי נאמרה אלא שנאמרה בזלאטיפאלע שבה גר רבנו לפני שעבר לברסלב דהיינו שהיא נאמרה לפני תורה ג' ואפשר שקדמה לכל התורות הנ"ל. ואולי ע"כ נכפל בה מאמר אקרוקתא כיון שנאמרה לפני כל התורות ורק אחריה התחיל כסדר/י.

תורה זו מחולקת לשמונה אותיות ובארבע הראשונות כבר סיים את כל מהלך התורה ואח"כ מבאר כיצד המהלך הזה רמוז במעשה של רבב"ח ובמשנה באבות ובפסוק ממלכת כהנים שבו פתח את התורה ובפסוק עיני ה' בנאמני ארץ. ובכל הלבשה מתבאר עוד קצת פרטי מהלך התורה הנ"ל.

המכוון בתורה זו הוא ללמד כיצד אפשר לזכות בעוה"ז לטעום טעם אור הגנוז, שהם סודות התורה שיתגלו לעתיד לבוא. דהיינו השגות שיוכו ישראל לעתיד לבוא כשתמלא הארץ דעה כמים לים מכסים, כיצד אפשר גם בעוה"ז להשיג ע"י שזוכה לדעת שלם בבחי' שתהיה לעת"ל/ה. דהיינו את האלוקות הנעלמת בטבע, דהיינו את האור הגנוז שכלפיו אין חוצץ, וממילא מתגלה להדיא האמת והתורה והאלוקות בכל דבר.

סודות התורה שעליהם מדובר כאן, אינן חכמות במובן המקובל, אלא השגת הקב"ה המסתתר בטבע/ו. והשגת מציאותו היא רק בלב ולא במהלכי שכל, כי אין חקר לגדולתו ואין גבול שאפשר להלביש בו השגתו למהלכי שכל, אלא העיקר היא הרגשת מציאותו, אמנם עוד יש בזה מדרגות גבוהות יותר וצדיקים גדולים זוכים לראות ממש כיצד כל הגשמיות היא צרופי אותיות רוחנים בלבד, ועיין תורה יז שיש צדיק שזוכה לראות את ההתפארות שיש להקב"ה בישראל מכל פרט בבריאה, ועיין שיש"ק ח"א תקכו גודל התענוג שיש בזה. ויש

^י כידוע שאת סדר התורות הנדפס קבע רבנו כשהדפיס את הספר בשנת תקסח.

^י וכן מצינו בדור המדבר שנקראו דור דעה ובמדבר זכו לענני כבוד שכתובם האיר אור הגנוז כמבואר בשבת כב:

^י מספרים על רבי ברוך ממעוזבו שראה את נכדו בוכה ושאלו על כך, ענה לו שיחקתי עם חברי מחבואים והתחבאתי במקום נפלא וחיכיתי שימצאוני והם שכחוני והתחילו לשחק במשחק אחר, ואני מחכה ומחכה. התחיל הרבי לבכות עמו ואמר הרי זו טענת הקב"ה ממש בראתי עולם להעלם בו ולהתחבאות על מנת שתחפשוני ואתם שכחתם אותי ומשחקים במשחק אחר.

הזוכים להשגות אלוקות וחזיונות ממש^ו ולחפש בגנזיא דמלכא ותענוגים נפלאים. אבל נראה שלנו העיקר זה לזכות ע"י התקשרות לצדיק לביטול גדול בתפלה עד שמהרישמו נזכה אח"כ כל היום להרגיש את מציאות הקב"ה כל כך עד שנזכה ליראה גדולה. עד שיראה תיהיה גם אצלנו מילתא זוטרת.

אור הגנוז פירושו השגת אלוקות שהזוכה לה אין שום חושך והסתרה לגביו בעוה"ז, כמבואר בתוס' (ד"ה וכו') בשבת כב: שבגשמיות, על ידו אדם רואה בטפיה, דהיינו מה שיש בתוך חבית חרס, וכך גם כל גשמיות עוה"ז ע"י אור הגנוז היא נגוזה ואינה חוצצת כלל בפני אלוקותו ית' הנעלמת בה.

וכמבואר בתורה עח תנינא^ו שכן אתון דבראשית שהן המאמר בראשית הסתום, דהיינו בחי' תורה הקדומה לעולם, שבה הסתכל וברא עלמא, הוא מאמר הכולל את כל התשע מאמרות שבהם נברא עולם הגשמי המלביש ומסתיר בתוכו את האלוקות והתורה. נמצא שאור הגנוז הוא אור רוחני בחי' כח ראייה שכלית שאין חוצץ גשמי בפניו, ומי שזוכה לצאת מגבול אזי נופלת כל ההסתרה ויכול לראות את האלוקות בכל מקום ואת התורה דהיינו עשרת הדברות הנעלמת בעשרה מאמרות שבהם נברא הטבע הגשמי ומלביש אותם, דהיינו אור הגנוז.

בתחילת הבריאה היה אור הגנוז מאיר בעולם (נחלקו בזה האם רק יום אחד או ארבעה או שבעה ימים) כמ"ש ויאמר אלקים יהי אור ובסמוך כתיב ויהי אור ופרשו חו"ל/טו שויהי פירוש שהיה ונעלם. והטעם רמזו באיוב דכתיב ימנע מרשעים אורם/ו, שבגלל החטא וחטאי הדורות העתידיים גנוז הקב"ה לצדיקים. ובתורה לג/א מבואר שמי שכה את יצרו עד תכלית ואין בו אחיזת החטא כלל אזי כל ההסתרה נופלת לגביו וזוכה לתורה דעתיקא סתימאה דעתידה להתגלות לעת"ל.

נמצא לפ"ז מה שמבואר כאן שלתורת הנסתר צריך לצאת מגבול הכוונה לצאת לגמרי מאחיזת הרע, נמצא לפ"ז מה שמבואר כאן שזוכים לטעום טעם אור הגנוז ע"י משפט שעל ידו מעלים את היראה לדעת וע"ז לתורה נגלית וע"ז לשפלות וע"ז לתפלה וע"ז יוצא מגבול, הפירוש שכאן מבאר רבנו עוד דרך לזכות לצאת מאחיזת הרע עד שתיפול כל ההסתרה ונזכה לנסתר.

עוד לפ"ז נראה לומר שמה שאמר מוהר"ן (מובא בשיש"ק ח"א אות רמו) שאור הגנוז המבואר כאן הוא האור של רבינו, רוצה לומר שלאור של רבנו א"א לזכות אלא ע"י יציאה מגבול, וליציאה מגבול צריך הרבה התבודדות, אמנם עיין תורה נב שם באמת מבאר את עניין ההתבודדות בעניין יציאה מישות וגבול המדות הרעות, ואילו כאן הדגש יותר על יציאה מיראה נפולה, אבל מוכרח ששני הדברים משלימים זה את זה.

עכ"פ נראה שיש כאן חידוש במה שעיקר הדגש בתיקון הדעת כאן הוא ע"י משפט היראות הנפולות וביטולן עד שזוכה ליראת הרוממות נקיה. כי באמת זו עיקר השגת הנסתר, דהיינו השגת מציאותו ית' בהרגשת הלב

^ו עיין חיי מוהר"ן סימן קיג, הויכוח שרבנו בדרך חזרתו מארץ ישראל לביתו היה אצל הרב הקדוש מנעשכ"ז ואצל הרב צבי ארי-המאליק והתוכח עמהם בעניין החזיונות שהם טענו שזכו לחזיונות ורבנו טען שעדיין לא זכו. והיכוח הזה ביניהם היה מפורסם בעולם. וכשחזר לביתו אמר תורה עג שמדבר בה המבואר כאן כיצד זוכים להשגת הנסתר שבתורה ונראה שגם תורה טו נאמרה אז כשנה אח"כ וכן תורה ד' שמבואר בה גם העניין הזה באות ט' שכשאדם מתפלל בביטול החושים ממש עד שלא יודע אפילו מעצמו אזי לפעמים נפתח ורואה נפתח לו אור אין סוף ומאיר לו ע"ש. ואולי אפשר לומר שכונת רבנו היה ללמד כיצד זוכים לחזיונות שצריך לה התפשטות הגשמיות ממש ויציאה מגבול כמבואר כאן.

^ה כך כתב מוהר"ן בלק"ה תפלה ג' ב' שנסתר דכאן היא התורה הנעלמת ששם.

^ט עיין ספר שקל הקדש לרבי משה די לאון – שער קצה השמים – אמרו ז"ל אור שברא הב"ה במעשה בראשית אדם צופה ורואה בו מסוף העולם ועד סופו כיון שנסתכל בדור המבול ובדור הפלגה והרשעים העתידיים לבוא בעולם עמד וגנוז, ולמי גנוז לצדיקים לעתיד לבוא דכתיב אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, כבר ידעת והתבוננת כי אור זה הוא האור הראשון שנברא במעשה בראשית דכתיב ויאמר אלהים יהי אור, ואמנם כי דקדקו ז"ל ואמרו אור שכבר היה, ואמנם כי פרשו בו הרבה המפרשים ודקדקו במה שאמרו ז"ל והיה אור לא נאמר אלא יהי, אבל אמרו בסוד הנסתר אור שכבר היה, בסתרי תורה ראינו כי סוד אור הקדמון הוא כלל כל המציאות וכל ההיות למיניהם, אמנם כי הוא ראש עליון על הכל וסוד המציאות הוא הוא, והבן כי התחלת הכל המציא סוד נקודה התעלומה שהיא י' שהוציא מזהר אצילות מציאותו והוא ענין אחד במציאות אותה הנקודה, ומשם והלאה מה שנשתייר מסוד אויר הוא אור וזהו שכבר היה חתום וחקוק היה מקודם זה בסוד ענין אויר, והתבונן כי ראש ענין המציאות אשר הוא מן העולם ועד העולם זהו והוא קצה השמים, ואמנם כי הוא אור הראשון, חסד, אברהם, ימין, דרום, מים, כסף, כהן גדול, אהבה, והרבה שמות אחרים אשר בו אבל יש לפרש ולענין דברים האלה כפי אשר תשיג הדעת: אור הראשון זהו אור שנתעטף בו הב"ה וברא את השמים כפי אשר אמרנו והתעוררנו ונכח זה נבראו השמים ברצונו יתברך ואמנם כי היא אור הנתעטף בו אור סתום ונעלם, וזהו אור המאיר לקצוות של מטה וזו התנוצצות שלו הוא מאור הזוהר הנעלם.

פירוש דרבינו נ"ל שזוהר אצילותו ית' היא בחי' י' וממנו יוצא ומאיר אור הגנוז וזהו בחי' אויר דהיינו אור המקיף ועוטף את י' שהוא זוהר הקב"ה בעצמו וזהו שמבאר שנתעטף הקב"ה באור הגנוז לברוא את העולם. ונ"ל שזוהר אור א"ס שצמצם לצדדים שע"ז נעשה מקום לבריאת בניין העולם. נמצא לפ"ז שלטעום טעם אור הגנוז פירושו להשיג מציאותו ית' בתוך העולם דהיינו לתפוס שהצמצום אינו כפשוטו אלא שאור א"ס נעלם בתוף הבריאה בעצמה, בבחי' אל מסתתר.

^א אורם דייקא כמבואר בתורה יב תנינא ותורה עח תנינא.

^ב כך מבאר מוהר"ן בלק"ה מילה ג' ו' שתורה הנעלמת בעשרה מאמרות הנ"ל מתגלה לצדיק באופן המבואר בתורה לג כנ"ל

עצומה שמתבטאת ביראת הרוממות עצומה. ועיקר המונע זאת הן היראות נפולות דהיינו מה שאני מייחס כח ומציאות מאיימת לכל דבר אחר ממנו ית', זה עיקר המונע מהרגשת מציאותו ית'.

ואור הוזה הוא האור של רבנו בחי' מה שאמר/י על עצמו "אני אוצר של יראת שמים", ולא אמר סתם אני ירא שמים, כי אוצר הכוונה שיש בכוחו לתת גם לאחרים, ר"ל השגה והרגשת מציאותו ית' כזו שיתמלאו ביראת שמים. ונראה שזה עיקר האור של רבינו, לגבינו, דהיינו להרגיש מציאותו ית' העצומה בכל רגע, בהרגשה חזקה המעורר יראה גדולה, זו השגה גדולה מאד, ולפי המבואר כאן נראה שע"י התקשרות באמתל רבנו מתקיים מאמר חו"ל/י²⁰ "אין לגבי משה יראה מלתא זוטרתא היא" כמו ששמעתי מפרשים ש"לגבי משה" הפירוש למקושר למשה גם אצלו יראה היא דבר קטן להשיג.

וזהו שמבאר רבנו כאן שעיקר האופן שהקב"ה מעורר את האדם לתשובה זה ע"י יראות נפולות שעל ידן צריך האדם להתעורר לחזור ליראה דקדושה, כי כאמור עיקר הריחוק ממנו ית' ומהרגשת מציאותו זה תוקף וחוזק הרגשת מציאות היראות נפולות, וכשמבטלן ממילא חוזר ליראת שמים.

ועיין לק"ה הרשאה ג' אות ב איך מוהרנ"ת מבאר נפלא שענין המבואר כאן הוא בחי' הרשאה שמלווה נותן לחברו שיגבה בשבילו את חובו מהלווה. כך הקב"ה נותן כח לאיזה דבר לירא ולהפחיד את האדם כדי לגבות את חובו דהיינו היראת שמים שחייב לו ולא החזיר.

כי כל אדם מקבל כלים וכוחות לעבוד בהם את הש"י, וכתיב ישעיה (מג ז') כל הנקרא בשמי וְלַכְבוֹדִי פָּרָאתִי וְצִרְתִּי אֶף עֲשִׂיתִיו: הרי שתכלית כל דבר הוא להחזיר כבוד להש"י ובשביל זה לבד אדם מקבל מה שמקבל מהקב"ה ואם לא מחזיר, או ח"ו גרוע יותר שגם נותן בזה חיות לסט"א, אזי הוא בעל חוב, ואזי הקב"ה נותן הרשאה לכל מיני דברים לגבות חובו מאותו איש ואזי נתלבש בהם יראתו ומפחידים אותו. ועיין גם תורה קפה שהכוונה בזה היא לעוררו שישוב בתשובה ליראה הקדושה.

והרגשת מציאותו ית' בכל רגע היא הדעת השלימה האמיתית שעל ידה יכול ללמוד תורת הנגלה באופן שיזכה עי"ז לשפלות, כי לימוד תורה כזה עם הרגשת מציאותו ית', מסוגל מאד לשפלות והרגשת אפסיות, בחי' יראו אותו כל אפסי ארץ. ואזי יכול להתפלל באמת, תפילה שמוציאה אותו לגמרי מגבול הגוף, ועוד איזה ישות שנשאר בו. ואזי יכול לזכות לאור הגנוז תורה דעתיקא שהיא לגלות את הקב"ה כיצד הוא נעלם בגשמיות והטבע.

באות ו' מבאר רבנו שחמש מהלכים של התורה שלנו הם בחי' (אבות ו' יא) החמשה קניינים שיש לו להקב"ה בעולמו, תורה, ושמים וארץ, אברהם, ישראל, ובית המקדש. וצ"ע הרי כל העולם שלו. ועפ"י המפרשים שם נראה לבאר שחמישה אלו חביבין לפניו ית' ביותר מכל קנייניו, כי הם שעלו לפניו במחשבה תחילה בכוונת בריאת העולם. התורה שקדמה לעולם ובה הסתכל וברא את העולם לכבודו. שמים וארץ ברא באופן שעל ידם קיום המצוות יגלה כבודו ומלכותו. אברהם הוא הראשון שהתחיל בזה. ישראל המשיכו בדרכו של אברהם הנ"ל בכל מקום בעולם. בית המקדש הוא נקודת החיבור של הקב"ה לעולם שבו מגלים את כבודו ומלכותו.

ובזה אולי יתבאר קשר העניין לתורה שלנו שכמו שיש חמישה קניינים דהיינו ה' דברים יסודיים שהם יסוד העולם כולו, שכיון שבראו לכבודו כדי שיחזור לו ממנו כבוד, שזה אפשרי רק ע"י חמישה קניינים אלו, כך גם כל אדם הוא עולם קטן, עיקר ויסוד וחביב לפניו ית' כשהוא משתדל להשיג את הנסתר שבתורה, כי הנגלה הם בעיקר המצוות שעל ידן ממליכים את המלך ועושים רצונו בבחי' עבד, אבל להכיר את המלך כדי לירא ממנו יראת הרוממות ולדבק בו בבחי' בן זה יקר יותר מהכל, (וכמבואר בתורה ה' תנינא אות טו עי"ש). ולהכירו ית' צריך להשיג את הנסתר שבתורה. וזה עיקר שעשוע עוה"ב/י²¹ וכנ"ל שהתורה שבנסתר היא בחי' עולם הבא. לכן כל החמש בחינות של תורה זו שהם כיצד זוכים להשיג את הנסתר גם הם חמישה קניינים שיש לו להקב"ה בעולמו הקטן של כל יהודי, כל אחד חביב בפני עצמו וכלם ביחד חביבין מאד לפניו ית'.

רוצה לומר שההתבודדות כשאדם מתבודד בכל יום ושופט עצמו לברר את היראה עד שתעלה לדעת ויהיה ירא רק מהקב"ה ועי"ז יזכה ללימוד תורה שבנגלה לשמה ועי"ז יזכה לשפלות ויציאה מגבול ועי"ז לתפילה במסירות נפש עד שלא ידע מעצמו כלל ויתנוצץ לו אמת מציאותו יתברך ויזכה גם לחזיונות ממש ולהכיר את

²⁰ חיי מוהר"ן אות רצד (ד) שמעתי בשמו שאמר שאם היה רוצה לגלות ולהראות היראה שלו לא היה יכולים לעמד ארבע אמות סמוך לביתו, אף הוא מעלים היראה שלו בכונה. וגם אנכי שמעתי מפיו הקדוש שאמר אני אוצר של יראת שמים שכל מי שרוצה יכול לקבל ממני. ובאמת היה נראה בחוש שכל שנתקרב אליו נתמלא תקף יראה גדולה ועצומה, ונתלהב מאד לעבודת השם יתברך אשר לא נראה פזאת. וגם עכשו עדין יראתו הגדולה גנוזה בספריי הקדושים, וכל מי שעוסק בהם באמת ובתמימות בא עליה יראה גדולה ומתעורר מאד להשם יתברך כי כל דבריו בנחלי אש:

²¹ ברכות דף לג: ואמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גנוזי אלא אוצר של יראת שמים שנאמר יראת ה' היא אוצרו אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא...

²² עיין בתחילת תורה ב' תנינא - כי זה עקר שעשוע עולם הבא להודות ולהלל לשמו הגדול יתברך ולהכיר אותו יתברך, שעל ידי זה סמוכים וקרובים אליו יתברך, כי כל מה שיודעין ומפירין אותו יתברך ביותר, סמוכים אליו ביותר, כי שאר כל הדברים תפסלו לעתיד בלם.

בוראו יותר ויותר כל זה חביב לפניו ית' כמו החמישה קניינים שיש לו בעולמו שהם יסוד העולם והם שעלו במחשבה תחילה לברא עולם. לכן המקיים חמישה אלה זוכה לאור הגנוז דהיינו השגת עולם הבא דהיינו הארת אור נשמתו בנפשו באור נפלא.
וקצת להרגיש גדולת רבנו ממה שמוהר"ן אמר שהאור הגנוז הזה הוא אור רבנו.

עד כאן ההקדמה

(לשון רבינו ז"ל) :

תורה טו [טו]

רבנו פותח את התורה בפסוק בפרשת יתרו שאמר הקב"ה לישראל לפני מתן תורה ולקמן באות ז' מבאר רבינו כיצד רמוזה התורה בפסוק זה. ועי"ש מתחילת הפרק (שמות יט א) בחדש השלישי ליצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני: (ב) ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ה' (ג) ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו ידוד מן ה' לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל: (ד) אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על פני נשרים ואבא אתכם אלי: (ה) ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מפל העמים כי לי כל הארץ: ומבואר לפי רבנו שלפני מתן תורה בב' או ג' סיון (שבת פז). הבטיח הקב"ה לעם ישראל שאם ישמעו בקולו וישמרו את התורה, אזי יהיו עם סגולה מיוחד מכל אומות העולם. כי ע"י שעמדו בהר סיני כבר מראש חדש סיון זכו לברר את היראה כמבואר ביומא ד:טז ולהעלותה לשרשה שבדעת, ועי"ז זכו לבחי' דעת, ועי"ז זכו למתן תורה שבנגלה בו' או ז' סיון, ועי"ז זכו לשפלות וביטול הישות כמבואר בשבת פח: שפרחה נשמתם בכל דבור ודבור עד שפסקה זהמתם לגמרי¹⁷ כמבואר בשבת קמו. וזכו ליראת הרוממות ועי"ז לתפלה במסירות נפש, וביטול הישות והתפשטות הגשמיות, עד שיצאו מגבול גשמי, וזכו להשגות אלוקות וחכמה עילאה שהיא אור הגנוז וסודות התורה.

וזו (שמות יט) **ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וכו'**: דהיינו שהקב"ה מבטיח לעם ישראל שע"י קבלתה תורה הם היו גוי קדוש שמתפללים במסירות נפש ויוצאים מגבול הגשמיות. והפסוק הולך ומבאר כיצד – (ו) ואתם תהיו לי ממלכת ע"י תורה שבנגלה תזכו להיות ב'הנים' (דהיינו תפילה במסירות נפש וביטול הישות ועי"ז חזו) ו'גוי' קדוש (דהיינו לתורת הנסתר) אלה הדברים (דהיינו שחזו ליראה) אשר תדבר (ע"י משה דעת) אל בני ישראל (דהיינו ע"י משפט):

אות א

כדרכו מתחיל רבנו בביאור המדרגה הגבוהה שאליה שואפת התורה, ואח"כ מבאר כיצד זוכים לה. וכאן עיקר המכוון הוא השגת הנסתה שבתורה שהוא בחי' אור הגנוז, והיא פנימיות התורה השגות אלוקות תורה דעתיקה דעתידה להתגלות לעתיד לבוא, (והיא עשרת הדברות הנעלמים בעשרה מאמרות, והיא תורה שקדמה לעולם ובה הסתכל וברא את העולם), ומבאר שזוכים לזה ע"י הרבה התבודדות, ובהמשך יבאר לאיזה התבודדות הכוונה, דהיינו תפילה במסירות נפש, וביטול כל החושים בבחי' יציאה מגבול ודביקות בו ית'. והוסיף מוהר"ן¹⁸ (כנ"ל בשיחות) שכך גם הדרך לטעום טעם רבנו, דהיינו ע"י רוב התבודדות כזו. כי אור רבנו הוא אור נעלם¹⁹ אור גנוז²⁰. ונראה שהביטוי להשגת האור הזה היא יראת שמים²¹ עצומה מגודל הרגשת מציאות ה' הנמצאת כאן ממש.

¹⁷ תורה זו נאמרה בעיר ולאטיפעליא (טו"ס) לא ידוע מתי

¹⁸ כמבואר ביומא ד: וישכן כבוד ה' מראש חודש ויכסהו הענן להר ויקרא אל משה (משה) וכל ישראל עומדין ... רבי מתיא בן חרש אומר לא בא הכתוב אלא לאיים עליו כדי שתהא תורה ניתנת באימה ברתת ובויע שנאמר עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה.

¹⁹ כך משמע בתורה ז' שע"י התריג עצות שקבלו בסיני פסקא זוהמה מהם, אמנם בכלבו על ההגדה ד"ה אילו קרבנו להר סיני ולא נתן לנו את התורה מבואר שבקרבתם להר סיני פסקא זוהמה.

²⁰ בהקדמה לחלק ב' של הלקוטי מוהר"ן מכנה את רבנו אור הנעלם. ונראה כי בחי' בוודאי היה נעלם כי לא ירדו לסוף דעתו, והמחלוקת עליו ועל אורו אצל מוהר"ן היתה נוראה עד שהתירו דמם, אעפ"כ אורו נצחי, ואין עוד אור כזה נפלא שהיה כל כך הרבה שנים נעלם אצל כמה חסידים נרדפים ושנואים ואעפ"כ לא דעך ולא נפסק לעולם ואדרבה בדור אחרון הירוד ביותר התפרץ כנהר שוטף בהתגלות נפלאה וסוחף המונים לקיים העצות, עד שאין בעולם מי שלא יודע ממנו, ועשרות אלפים מכל העולם עוזבים ביתם בחג ראש השנה ומוציאים ממון הרבה ונוסעים חוץ לארץ להצטופף על קברו. דבר שאין לו דוגמא ותקדים מעולם שכזו כמות ובכל כך גוונים שונים יתלהבו כל כך עד כדי כזו מסירות נפש להמשך אחרי אור של צדיק נעלם.

מי שרוצה/כא\ לטעום טעם/כב\ אור הגנוז [כג\/כד\], היינו סודות התורה שיתגלה לעתיד דהיינו פנימיות התורה, תורה עילאה, שהיא עצם הקשר עם הבורא, המתלבש בהעלם גדול בתורה הנגלית,

^ט ועיין בית עולמים (לרבי יצחק חבר) דף קכח. ד"ה ומ"ש – לע"ל יתגלה אור הגנוז והוא סוד סעודת לוי' ואז יתגלו גוונין נהירין דשמשא במי'א והוא סוד משה שהוא משיח עצמו רק שתחלה ביציאת מצרים לא היה עדיין בשלימות ולכן היה אחריו הגלות ואז נק' משה כי מן המים משיחיהו ואעפ"כ אף שנחסר הזיווג לפרקים כמו בגלות מ"מ יש לה קצת הארה מרוחא דשביק בה ו"ס לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד כי יבא שילה ולו יקחת עמים שיהודה סטרא דנוק' מלכות בית דוד ולא יסור מינה הארה קצת מבעלה מרוחא של היסוד שנק' מחק"ק רמ"ח עלמין דתליין ביה עד כי יבוא שילה זה משה שיתתקן אז לגמרי ויתוסף בו י"ג בריתות של היסוד ויהי' נקרא משיח"ח.

וידוע שרבנו זכה למדרגת משיח רק כיון שלא הגיע העת לכן לא שמעו לו. כמבואר בחיי מוהר"ן סימן רסו.

^כ ועיין חיי מוהר"ן סימן רצד ורצה שרבנו אמר על עצמו שהוא אוצר של יראת שמים. ורבנו בחי' משה רבנו שהוא הדעת.

^{כא} צ"ע מדוע נקט מי שרוצה ולא כמו בריש תורה יד שלהמשיך שלום צריך להעלות את הכבוד לשרשו ביראה. ונראה כמבואר לקמן באות ד' סודות התורה זעירין אינו דצריךין לה וגם מעט הם שיש בכוחם לזכות לביטול כזה עד שיוצא מגבול כל כך עד שנעשה כלי להשגת סודות התורה, לכן רוב העולם יזכו לזה רק בעוה"ב וא"א לחייב כל אדם לזכות לזה בעוה"ז, אלא מי שרוצה צריך להתאמץ לבטל עצמו עד שיזכה לזה.

^{כב} טעם בלבד כי בעוה"ז א"א להשיג בשלימות חכמה עילאה אלא רק לטעום ולשון טעימה עיין גמ' ברכות יד. מטעמת אע"פ שנהנה א"צ לברך, דהיינו שהוא מספיק ממש כדי להנות ולא מספיק ממש כדי שיחייב ברכה על ההנאה זו.

^{כג} עיין ביאר הלקוטים תחילת תורה טו הובא בשי"ק ח"א אות רמו ובאמנות אומן מכתב כו

^{כד} אור הגנוז מבואר בספרים שהוא אור ששימש בעולם ל"ו שעות ביום הרביעי משבעת ימי בראשית משנבראו המאורות עד שאמר ללבנה לבי מעטי עצמך ועל הכתוב "וירא את האור כי טוב" דרשו חז"ל ראה שטוב לגנוז וימנע מרשעים אורם (איוב לח) וגנוז בתורה לצדיקים. ומבואר בספרים שכשמתגלה האור הזה אזי מאירה האמת בהתגלות גמורה ללא חוצץ ויכול זה שמתגלה לו להביט על ידו מסוף העולם עד סופו.

עוד עיין חגיגה יב וביד יוסף על עין יעקב שם אות ב' מביא הרבה מ"מ לביאור האור הגנוז. עיין אור הגנוז ביאר הריצ"ח מסות מסעי תשנ"ג צ"ב

ועיין במלבי"ם על בראשית א' ג' שהוא האור העצמי מפוזר בחלל העולם. והוא לבוש לאורו ית' המולבש בלבושים רבים, והוא ממוצע בין אור שכלי ואור המוחש. ואור זה שימש בג' ימים ראשונים עד שנתלבש במגן ונתרן ונתלה בשמים לסובב הארץ, אבל קודם יום רביעי היה יום יב שעות בכל כדור הארץ בשווה ואח"כ יב לילה בכלו.

הריצ"ח ביאר (18ט) על הפסוק "יהי אור ויהי אור" דיהי אור היינו האור שהיום הוא גנוז דהיינו האמת שמתגלית להדיא בכל דבר וכלום לא יכול להעלים אותה כי מתגלה להדיא האמת שבכל דבר והלב אלקים שבו. ומיד כתוב "ויהי אור" לשון עבר כי גנוז לצדיקים בחי' אור זרוע לצדיק כי הוא טמון באופן שרק מי שהוא צדיק אזי מתגלה לו. ואח"כ כתוב "וירא א' את האור כי טוב" והיכן ראה בתורה ששם טוב לגנוז (הריצ"ח לח12).

עוד עיין לק"ה על פורים מבאר שאור הגנוז הוא אור אהבה שבדעת הנזכר בתורה לג והוא מחיה את ההסתרה שבתוך ההסתרה המבואר בתורה נו. ואסתר ע"י שהיתה בחי' אור הגנוז ע"י יכולה היתה להיות בבית אחשורוש בלי להנזק.

פרי עץ חיים – שער העמידה – פרק יד: והנה כבר ידעת, כי אור שקדם לעולם הוא יסוד דאבא, והיה מאיר מסוף עולם עד סופו, כי הוא יוצא מפי יסוד אמא אור גדול עד מאוד, וגנוז הקב"ה לצדיקים, שהוא תוך יסוד דזעיר אנפין, כי שם מתלבש כנודע, ושם הוא גנוז לצדיק ההוא, והוא סוד אור זרוע לצדיק, והוא מסוף עולם ועד סופו, כי הוא מתגלה בו"ק דז"א, הנקרא עולם כנודע.

שער מאמרי רשב"י – מאמרי ספר הזוהר מהרב הגדול זלה"ה – אמצע פרשת בראשית – הנה אות ט' ירמוז אל היסוד שהוא תשיעי מלמעלה למטה ונקרא טוב כד"א אמרו צדיק כי טוב ואמרה שיברא העולם בה שהוא אור היסוד והשיבה כי זה נגנו לצדיקים לעתיד לבא ואין ראוי שישתמש העולם באור זה וכמ"ש שצפה הקב"ה במעשיהן של רשעים וגנוז וענין גניזת אור זה פרשתיו למעלה ועוד אני אומר כי מתחילה היה הזווג תחתון תמידי כוונת העליון ולא היה פוסק ויהי אור יסוד נכנס בנקודת ציון תמיד כמו שזווג חכמה ובינה הוא תמידי דלא מתפרשאן באחדותא ובחדוותא כן היה זווג ת"ת ומלכות על ידי אור יסוד ולא מתפרשאן וזהו ענין מ"ש ז"ל שאור שנברא ביום ראשון היה מאיר מסוף העולם ועד סופו כי סוף העולם העליון הוא יסוד וסופו הוא מלכות בנקודת ציון שבה ואור זה שנברא ביום ראשון הוא חסד עלאה בסוד יהי אור ואתגלייא בפומא דאמה שהוא סוף העולם העליון ואור זה היה מאיר בתמידות לזווג החתן עם הכלה וכאשר צפה הקב"ה במעשיהן של רשעים שיפגמוהו במעשיהם וח"ו יכניסו קדש בחול ויוציאו נשמות קדושות לחולין גנוז לצדיקים לעתיד לבא כי אז תהיה אור הלבנה כאור החמה ויהיה זווג התחתון כעליון תמידי לא יפסק באחדותא בחדוותא אבל עתה גנוז כדי (ד"ש ד"ר ע"א) שלא יאיר אלא בעתים מזומנו' בשבתות וי"ט כי אז הוא הזווג בעה"ז אבל בעה"ב הוא תמידי.

עיין פתחי שערים (לרבי יצחק חבר) נתיב פרצוף א"א – אמצע פתח ח' – ורדל"א, הוא בחינה עליונה שהוא מסוד היחוד העליון מבחינת הנצחיות. והוא אור הגנוז לצדיקים שלא נתגלה לשום נברא ואחזי' נהורי' באוירא. שמסוד היחוד העליון הזה מתנוצץ לפעמים בהנהגה הזמנית איזה ענף מזה שהוא המעביר כל הדינים ומאיר הרצון בעולם. והוא המתגלה בשבת בסוד מצח הרצון שבא מניצוץ הרדל"א דגנוז באוירא, ומאיר במצח בסוד זיו הפנים. וה"ס נשמה יתירה בשבת לתוספת השגה ותענוג לצדיקים שהוא דבר נעלם מאד שלא ניתן לשום נברא רק לצדיקים בסוד, כי אות היא ביני וביניכם גו': אבל הוא גנוז בקרו"ם, סוד רצון יסוד משה דאסתלק שם בשבת בעת גילוי הרצון הזה. ולכן ולא ידע איש את קבורתו, כי הוא רדל"א. וה"ס שורש נשמת משה למעלה ממדרגת האבות שהם ג' רישין דאדם דנשמות, ששם יש כל הבחינות שבאצילות. אברהם בסוד גלגלתא חסד. והוא בסוד אוירא בקרומא שנכלל בגלגלתא, שממנו היה ראשית גילוי האור ויקרא אברם בשם ה' גו'. מוחא סתימאה יצחק, ושם סוד חמרא דמנטרא דיתיב על דורדיא, ושם בוצד"ק. ולכן כתיב ויהי כי זקן יצחק ותכניה ענינו מראות. כי למטה שם גילוי הדינים, ובמ"ס הוא שורשו. ולכן ויבא לו יין וישת גו', ויתן לך מטל השמים גו' טלא דבדולחא, ושם י"ג נהרי דאפרסמונא דכיא. ה"ס משמני הארץ. ויעקב סוד בחינה עליונה שבגלגלתא, ז"ת דבינה, דעת דיסוד דבינה, והם סוד ז' הוי"ו של יעקב"ב: ומשה שורשו למעלה בסוד רדל"א, מבחינת האור הגנוז באוירא. ומשם ה"ס כי קרן עור פני משה וייראו מגשת אליו, ויתן על פניו מסוה בסוד קרומא דאוירא הסותם בעד האור הזה.

ובהעלם גדול יותר בטבע, כדי לטעום טעמא בעוה"ז צריך להעלות מדת/כה¹⁷ היראה לשרשה/כו¹⁸ דהיינו לירא יראת הרוממות מהש"י הנובע מדעת גדול שהיא התפעלות הלב והרגשת מציאותו ית' העצומה והנוראה חופפת ומשגיחה עלי בכל רגע. ובהמשך יתבאר שזה נעשה בכמה שלבים תחילה ע"י משפט בהתבודדות עד שיוצא מיראה נפולה שע"ז כיון שיש דין למטה אין דין למעלה, כפי שיתבאר, ואזי זוכה לבחי' דעת שעל ידה זוכה ללמוד לשמה והשגה נכונה בתורת הנגלה שע"ז זוכה לשפלות ואזי יכול להתפלל תפילה שהיא התפשטות הגשמיות שעל ידה זוכה להשיג סודות התורה דלעת"ל שהם בחי' אור הגנוז לצדיקים, והוא האור הנעלם של רבינו שזוכה לו באמת רק מי שזוכה לכל הנ"ל.

אות ב"ו

עתה יבאר כיצד מעלה את היראה לשרשה שבדעת, ע"י התבודדות ששופט עצמו על מעשיו, ובפשטות עיקר המשפט הוא על יראות נפולות שיש לו, שע"י שמבטלן מעלה את היראה לשרשה. אבל רבנו מבאר כאן שגם כל מעשיו של האדם שאינם לשם שמים, ע"י ששופט עצמו עליהם ומתקן מעשיו ע"ז עולה היראה מהקליפות. ועיין לק"ה הרשאה ג' ה'/כ"ו¹⁹ שהטוב ביותר הוא לשפוט עצמו תמיד על כל מעשיו, כדי שלא תיפול היראה כלל ולא תתלבש בשום דבר, כי אחרי שכבר נתלבשה באיזה דבר קשה יותר להעלותה.

וגם בזה נראה שיש לחלק לג' – כי העיקר שצריך לשפוט עצמו כדי שלא תתלבש היראה באיזה דבר. ועוד צריך לשפוט עצמו כדי שאם כבר התלבשה באיזה דבר תעלה ממנו. ועוד כיוון שכבר יש לו יראה נפולה מחמת שכבר נתלבשה היראה כנ"ל, צריך גם לשפוט עצמו על זה שלא ראוי לו לירא משום דבר מלבדו ית'. וגם בזה יש אדם שמטבעו יש לו לב חזק ויש שמטבעו יש לו לב חלש כמבואר בתורה מג תנינא. אבל העיקר הוא שלא לירא מכלום, לא מחוזק הלב, אלא מדעת שיוודע שאין שום כח אלא להקב"ה, ובוזה מעלה את היראה לשרשה בדעת, אבל אפשר שעדיין זו מדרגה נמוכה של יראת העונש, לכן עוד צריך להעלותה ליראת הרוממות שהיא הדעת האמיתית, מה שירא ממנו לא בגלל פחד העונש, אלא בגלל עוצם רוממותו שהוא עיקרא ושרשא דכל עלמין/כ"ז²⁰, וזו הדעת האמיתית השלם.

ובמה מעלין את היראה לשרשה שבדעת, זה בבחי' משפט דהיינו ע"י שהאדם שופט את עצמו בהתבודדות/ל²¹ על היראות הנפולות שלו, ושופט עצמו על כל מעשיו ומשתדל שיהיו יותר לשם שמים. כמ"ש ברמז

כ"ז צ"ע מדוע נקט כאן מדת היראה ולא כמו בתורה יד את היראה

כ"מ"ק – צ"ע כי לקמן מבאר שיש עוד כמה שלבים בין העלאת היראה לשרשה עד שזוכה לאור הגנוז. כמבואר באות ד' שלהעלות את היראה לדעת זה רק קרקע להשגת תורה שבנגלה שע"ז זוכה לשפלות ואז ע"י תפילה בשפלות ומסירות נפש יוצא לגמרי מגבול ונעשה כלי להשיג סודות התורה ולטעום טעם אור הגנוז שהם בחי' בלי גבול.

ועוד שהרי אם היה כותב שצריך לזה שפלות לבד היינו יודעים שצריך להעלות את היראה לשרשה שהרי עקב ענוה יראה כמבואר בתורה קמח שיראה היא הכנה לענוה.

ואולי כי באמת עיקר העבודה היא זו לברר את היראה ואחר שמברר אותה ומעלה לדעת אזי כבר יותר נקל לזכות לשאר הדברים וצ"ע וצ"ע אולי גם כיוון שנעשה בג' שלבים כמבואר בלק"ה הרשאה ג' כ' לכן מדבר על כל שלב בפני עצמו. דהיינו שגם לימוד הנגלה והביטול שבו וכן תפילה במסירות נפש היא בחי' העלאת היראה לשרשה בדעת אלא שזו מדרגה גבוהה יותר ואולי יש כבר איזה בחי' מאור הגנוז לפי בחינתו גם בכל שלב. וצ"ע. ועיין תורה לג שיש בחי' השגת אהבה שבדעת לפי בחינתו.

¹⁷ בתקפא ותרלו ותצרו אות ב' לא מתחיל בשורה חדשה אלא המסך שורה קודמת. וכן הוא בתרלד אלא שמחך את האות ב', ובתשכט- הוא בתחילת קסט.

כ"ח עיין לק"ה חו"מ שליחות והרשאה הלכה ג אמצע אות ה – כי באמת אפילו אם אין האדם זוכה לפשפש במעשיו ולשפוט א"ע מקודם עד שבא הדין עליו ח"ו הוא צריך עכ"פ אח"כ לשוב עד המכה ולהעלות כל היראות הנפילות להש"י דהיינו שיתבונן שאין שום דבר שיוכל ליראות ולהפחיד אותו או לעשות בו דין ויסורים חס ושלום כי אם ע"פ משפט שלמעלה ע"י חיות אלקות שנתלבש בזה הדבר שזוהו בחי' יראה עלאה שירדה מכסאה בעוונותיו ונתלבשה באלו הדברים שיש לו פחד ויסורים מהם ח"ו. ואז כשמתבונן כל זאת היטב באמת ובתמים ומפשפש במעשיו ושופט א"ע עכשיו עכ"פ ושב בתשובה שלימה להש"י אזי זוכה להעלות כל היראות הנפילות לשרשן כנ"ל. אבל באמת קשה מאד אז להעלותן ולבררן כ"א ביגיעה גדולה וברחמים רבים וכשרז"ל (סנהדרין יז ע"ב) לעולם יקדים אדם תפילה לצרה וכו' ובפרט מי יודע אם יזכה להתעורר אז לשוב באמת כי לפעמים אפילו כשהיסורין באין על האדם ח"ו אעפ"כ אינו זוכה לשוב להש"י ולפעמים היסורין מעקמין את לבבו יותר מהש"י ח"ו כי הם בחי' יראות הנפילות שמהם אחיות החיצונים כנ"ל. וע"כ לפעמים אם אינו זוכה להתגבר הם מטעין ומעקמין את לבבו יותר ח"ו. ע"כ טוב לגבר שיקדים לשפוט א"ע מקודם כנ"ל כדי שלא יצטרך הדין להתלבש א"ע ח"ו והוא אל תבא במשפט את עבדך שלא יבא במשפט היינו שלא יתבלש המשפט בדברים אחרים רחוקים ממנו ית' כי אז בוודאי לא יצדק לפניו כל חי. אבל כשקרובים להש"י והמשפט ממנו ית' בעצמו ע"י שהאדם שופט א"ע אזי המשפט הוא רק רחמים וחמלה והנייה כי משפט הוא רחמי כ"ש בזה"ק:

כ"ט עיין תורה קפה – ...ויש שני מיני יראות, יש מי שהוא ירא מה' מגדלתו ורוממותו בגין דאיהו רב ושלטי, ויש יראת למטה ממנה, הינו שבא ליראה על ידי יראות תחתונות, על ידי שירא מחיה או משר או מפחד אחר, על ידי זה הוא נזכר ונבא ליראת ה'. ויראה הראשונה שהיא על ידי התבוננות השכל בגדלתו ורוממותו, היא בחינות א. פי היראה היא בחינת מלכות, כמו שכתוב (אבות פרק ג'): 'אלמלא מוראה של מלכות וכו'. והיא בחינות דלת. בגין דלית לה מגרמה כלום, פי אי אפשר לבוא ליראה פי אם על ידי התבוננות השכל בגדלתו, והשכל נקרא יוד. כמו שכתב רש"י: "אז ישיר משה" שראוי לכתב שר משה, אלא יוד על שם המחשבה נאמרה, וההמשכה מהשכל להיראה הוא בחינת ואו. וזה א:

והיראה השנייה שהיא באה מדברים תחתונים, היא בחינת אד. פי היא בחינת דלי דלת, שאינה נמשכת מהשכל, אלא מהדברים תחתונים...

ל מ"ק – מוהר"ת בלק"ע התבודדות אות א' מבאר שהמשפט כאן הכוונה ע"י התבודדות. ועיין לשונו בקיצור ליקוטי מוהר"ן השלם אות ב – מי שרוצה לטעם טעם אור הגנוז כנ"ל ירבה בהתבודדות בינו לבין קונו וידין וישפט את עצמו בכל עת כל עסקיו ומעשיו,

בפסוק (משלי כט)^א **מלך במשפט יעמיד ארץ** פירוש אדם המולך ושולט על עצמו/ל^ב, אזי במשפט ששופט את עצמו הוא מקים ומתקן את היראה שלו. **וארץ, הוא בחי' יראה, כמ"ש (תהלים ע"ו)**^ג **ארץ יראה** פשוט הפסוק מדבר באנשי הארץ ששקטו מחמת יראת העונש בקום אלקים למשפט, כמבואר במפרשים. ונראה שרבינו למד בפשוטו דקאי הארץ עצמה, שכיון שמצינו ששייך ליחס יראה לארץ, למדנו ששייך לומר שארץ בחי' יראה, כי היראה היא מדה שתופסת את כל הקומה עד שנעשה כמו חפצא של יראה. ועפ"י הסוד ארץ היא ספירת המלכות כידוע, וכן יראה היא ספירת מלכות, כי עיקר המלכות הקב"ה היא ע"י שיראים ממנו.

ומשפט הנ"ל **היינו שישפוט את כל עסקיו** שלא יהיה עושה שום דבר מחמת יראה נפולה, ועוד שכל מה שעושה יהיה רק לשם שמים, **כמו שכתוב (שם קיב) לך/לה^ד יכלכל דבריו במשפט,**^ה **היינו שישפוט וידין**

אם כן ראינו והגון לו לעשות ולהתנהג נגד השם יתברך הגומל עמו טובות בכל עת ורגע, ויכלכל דבריו במשפט (תהלים ק"ב ה). ועל הכל יבוא במשפט עם עצמו והוא בעצמו ידין וישפט את עצמו על כל עסקיו ומעשיו. וזוהו יסור מעליו כל הפחדים ויגצל מיראות הפלילות, הינו שלא יירא ולא יפחד משום שר ואדון וחייה רעה ולקטים ולא משום דבר שבעולם רק מהשם יתברך לבד יירא ויפחד, וזוהו יעלה את היראה לשרשה דהינו לדעת. וזוהו לדעת שלם שידע ממי להתירא, הינו ליראה את השם הנכבד לבד יראת הורמיות. ועל-ידי-זה יזכה להשגת התורה שבנגלה שהיה (לכאורה צ"ל שהיא ובספרים ישנים כתוב שהי' ובחרישים תיקנו שהיה וצ"ע) בחינת שפלות וזוהו לשפלות באמת. ועל-ידי-זה יזכה לתפלה במסירת נפש שיבטל כל ישותו ויגשמייתו בשעת התפלה ויתפלל בלי שום פגנת תועלת עצמו. ולא יחשב לכלום את עצמו רק יבטל כל עצמיותו ויגשמייתו ויתבטל כאלו אינו בעולם, כמו שכתוב: "כי עליך הרגנו כל היום" ותהלים מ"ד כ"ג. ועל-ידי-זה יזכה להשגת סתרי תורה שהיא אור הגנוז שיתגלה לעתיד וכל זה זוכין על-ידי התבודדות כנ"ל: (לק"ע התבודדות א')

(ועיין שנפל שיבוש בספרים שכתוב "שהיה" במקום "שהיא" ואולי הוא משמים לעורר אתנו שהוא דבר שהיה וצריך להחזיר עטרה לישנה ע"י לימוד ביראת שמים גם היום)

התבודדות – משמע כאן שהתבודדות היא מה שמובא בוזה מארי דחושבנא שראוי לפני השינה לחשב מעשיו של אותו היום ולשפוט עצמו עליהם. ובאמת בהתבודדות יש כמה בחינות כמבואר באורך בספר השתפכות הנפש וקצת בסוף הליקוטי מוהר"ן אלא שכאן מדבר מבחי' משפט.

התבודדות נ"ל מלשון בודד ונקט לשון התפעל כי יש שאחרים מבודדים אותו כמו מצורע בודד ישב חוץ למחנה ויש שבעצמו מבודד את עצמו וזה לשון התבודדות לשון התפעל שעושה לעצמו. והשורש נראה לי הוא בן שתי אותיות בד כמ"ש "בגדי בד לבש" דהיינו פשתן שגדל כל אחד בפני"ע. אבל אפשר לרמוז בזה גם לשון לבד ולרמוז ללשון לבד שבשהוא לבד בנקל יותר להיות לבד להקב"ה, ועיין שבת צו. שדין לבד הוא הלכה למשה מסיני אבל במחיצה תלויה הגדר כל שהגדי לא יכול לעבור בקפיצה אחת ונראה שהוא רמוז להתבודדות שתייהיה בדביקות בלא שום גדי בחי' שעיר ועז של מחשבה רעה וזרה שיקפוץ להפריע הכוונה. ואז יכול לשפוט עצמו באמת בלא פניות ולבחון את כל המציאות שלו בכלל ובפרט החזירה תחת היראה הקדושה לצאת מהפקר ליראה והשגחה להרגיש מושגח ע"י הקב"ה "הנמצא מאד" (תהלים מז) שאינו דומה העושה בחדרי חדרים לעושה בפני המלך.

בהמשך מבאר שע"י המשפט מעלה את היראה לשרשה לדעת שידע ממי לפחד דהיינו שצריך להתחיל מיראת העונש דהיינו לשפוט עצמו האם כך ראוי לו להיות מפחד מדברים גשמיים במקום ממי שאמר והיה העולם וכמבואר בתורה קפה ועיין גם תורה קנד.

לשון הקיצור הנ"ל כל זה זוכין ע"י התבודדות – אף שלעיל כתב שהתבודדות היא שדן ושופט עצמו, אבל נראה שכאן בסוף דבריו מסכם ואומר שהכל נכנס בהתבודדות וגם התפילה במסירת נפש, דהיינו שתחילה ידון עצמו ויסיר הדין ואח"כ ידבר דברים היוצאים מהלב במסירת נפש ובביטול.

עוד עיין שם בקיצור השלם אות א – מי שרופץ לטעם טעם אור הגנוז הינו סודות התורה שיתגלו לעתיד צריך להעלות מדת היראה לשרשה. וזה זוכין על-ידי משפט שהוא בחינת התבודדות ושיחה בינו לבין קונו, שמפרש לבו לפני השם יתברך ושופט ודן את עצמו על כל עסקיו וזוהו יסור מעליו כל הפחדים ומעלה היראה מנפילתה. כי בשאין האדם דן ושופט את עצמו אזי דנין ושופטין אותו למעלה ואזי הדין נתלבש בכל הדברים, וכל הדברים שבעולם נעשים שליחים למקום לעשות בזה האיש משפט פגום, הינו שיכול לקבל ענשו ודינו על-ידי כל הדברים שבעולם. כמו שרואין בחוש שמשמגיע לאדם איזה דין ויסורין חס ושלום, על-פי רב הם באים על-ידי סבה קלה על-ידי דבר קטן, שלא היה עולה על הדעת שעל-ידי דבר קטן כזה יתגלגל לו חולאת ויסורים פאלה חס ושלום. אף כל זה מחמת שהדין שעליו מלמעלה נתלבש בזה הדבר כדי לעשות בו המשפט המגיע לו. וכל זה בשאין האדם דן ושופט את עצמו בעצמו. אבל כששופט את עצמו בעצמו כנ"ל אזי נתבטל הדין שלמעלה ואינו צריך להתירא ולפחד משום דבר כי אין דינו מלבש בהם כי כבר בטל בעצמו הדינים על-ידי שדן את עצמו בעצמו. ואין היראה מתלבשת בשום דבר לעורר את האדם כי הוא בעצמו נתעורר. וזוהו מעלה את היראה לשרשה שהיה לו רק יראת השם יתברך ולא יראה אחרת ועל-ידי-זה יזכה לאור הגנוז הנ"ל: (לק"ע יראה ד')

^א **משלי פרק כט (ד) מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יתקנה:**

רש"י (ד) יעמיד ארץ – אם שופט אמת הוא יעמיד ארץ. ואיש תרומות – איש גאות שאינו חש להיות מתון בדין ורבותינו אמרו אם הדיין דומה למי שאינו צריך לקנות אוהבים וליקח שוחד הוא יעמיד ארץ ואם דומה לכהן השואל תרומות על הגרנות הוא יתהרסנה:

^ב **אע"פ שאמרו חז"ל** (משנה נגעים ב' ה') כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו ואמרו שרומז שאין אדם רואה נגעי וחסרונות עצמו, עיים פרש"י שזה עיקר משפטו של מלך למלוך בלא נגיעות ורק כך יוכל להעמיד האמת בארץ על תילה. דהיינו שעיקר כשאדם שופט עצמו לצאת מנגיעות ולימוד זכות אלא לחפש היטב בחורים וסדקים כל איזה חסרון כמו השונא הכי גדול שלו, כי כשיש דין למטה אין דין למעלה ע"י הס"מ השונא הגדול שלו.

^ג **תהילים פרק עו (ח) אַתָּה נוֹרָא אַתָּה וּמִי יַעֲמֵד לְפָנֶיךָ מֵאֵז אַפְּךָ:** (ט) **מְשֻׁמֵם הִשְׁמַעְתָּ דִּין אֶרֶץ יִרְאָה וְשָׁקְטָה:** (י) **בְּקוֹם לְמִשְׁפַּט אֱלֹהִים לְהוֹשִׁיעַ כָּל עַנְיֵי אֶרֶץ סֵלָה:**

מצודות דוד (ט) משמים – כאשר השמעת מן השמים דין משפט סנחריב אז כל יושבי הארץ יראו מישראל ושקטו מלהלחם בהם:

^י בתקפא (תהלים קמב) ומתוצו תוקן

^ז **תהילים פרק קיב (ה) טוב איש חונן ומלוה יכלכל דבריו במשפט:**

בעצמו כל עסקיו/ל^ז. ובוזה יסיר מעליו כל הפחדים/ל^ח שהן היראות הנפולות, שירא מאיזה דבר אחר, ויעלה בחי' יראה ברה מבוררת ונקיה מכל יראה חיצונית. **ותשאר אך יראת ה', ולא יראה אחרת/ל^ט** בפשטות משמע כאן שעיקר המשפט הוא כדי לברר את היראה, אבל כפי שיתבאר לקמן זה בעצמו תלוי במשפט כל המעשים כולם שיהיו רק לשם שמים.

כי כשאין אדם דן ושופט א"ע על כל מעשיו כנ"ל, **אזי דנין ושופטין אותו למעלה** על שאינו ירא ממנו ית' כראוי, ועל שאין כל כוונתו במעשיו רק לשם שמים, ועל כן מייראים אותו ע"י דברים אחרים כדי לעוררו לבוא ליראת ה'. **כי אם אין דין למטה** דהיינו שאינו שופט עצמו על מעשיו ויראתו, אזי **יש דין למעלה {מ"ר שופטים פ' ה' [מ^א]/[מ^ב]}** דהיינו שדנים אותו על מעשיו ויראתו הנפולים. **וכששופטין את האדם במשפט דלעילא** דהיינו במשפט של מעלה ומוציאים שיראתו נפולה ומעשיו שלא לשם שמים כראוי, **אזי הדין נתלבש בכל הדברים** כגון כלב וארי-ה וחושך ושטר ושכן רע וגוי רע וחולי וקור וחם ורוח והפסד ממון וכיו"ב כל הדברים שאדם ירא מהם. **וכל הדברים כנ"ל נעשים שלוחים למקום** /מ"ב/דהיינו שליחים של הקב"ה [מ"ג]/מ"ד, **לעשות בזה האיש משפט כתוב** [מ"ה]/מ"ו הכתוב בפתקא/מ"ו שניתנה לרצים המוציאים לפועל את הדין של זה האיש

רש"י (ה) טוב איש חונן ומלוה וגו' – שחונן דלים ומלוה להם ואינו מדקדק לומר אין יכולת בידי, ואת דבריו הצריכין לו במאכל ובמשתה ובכסות מכלכל במשפט ובמדה וחס על נכסיו. יכלכל דבריו במשפט – מנהיג חפציו:

רד"ק (ה) טוב איש חונן, סיפר ממדת האדם הישר, מדת הצדקה. ואמר טוב איש, כמו (מומור א, א), אשרי האיש, ואומר שהוא חונן, כלומר נותן לעניים. ומלוה, לעניים הצנועים שלא יקבלו מתנה, ילוח אותם. יכלכל דבריו במשפט, שכל מתנותיו והוצאותיו יעשה אותם במדה שוה בצדק ובמשפט, שלא יהיה פרוש מהנאות ותאוות העולם מכל וכל, ולא ירבה בהם, אלא במדה שוה. וכן בנותנו לעניים, לא יפור כל כך ממנו כדי שיצטרך הוא אחר כך לבריות. ויתפרש גם כן יכלכל דבריו במשפט, על שאר מדות האדם גם כן, שמתנהג בהם על דרך האמצעי, ועל הדרך הראוי כפי מה שיהיה, וזהו, במשפט. והמדות הן כגון, האהבה, והשנאה, והשמחה, והדאגה, והנדיבות, והצניעות, והגבורה, והמור, והדומים להם:

לו מ"ק – **יכלכל דבריו** – צ"ע יכלכל משמע לפרנס ורש"י פירש להנהיג ואולי הוא לשון משל שע"י משפט ממשיך שכל לכל דבריו ומעשיו ועי"ז הוא כמו מפרנס אותו.

יכלכל דבריו – צ"ע מהפסוק משמע "דבריו" דווקא, אבל עיין פרש"י שדבריו משמע כל דבר וחפץ ולא לשון דיבור.

וגם רבינו נקט לקמן אזי הדין נתלבש בכל הדברים, דברים דייקא משמע בכל הדברים שלא כלכל אותם במשפט.

לו מ"ק – **צ"ע איך ע"י שישפוט עסקיו יעלה את היראה**, דהיינו איך כל עסקיו קשורים ליראה דווקא. ואולי הכוונה שיבחון את כל עסקיו האם עושה אותם כמי שנמצא סמוך למלך דהיינו ביראה ודקדוק.

ל^ח **נ"ל החילוק בין פחד ליראה שפחד הוא מנזק ולא שייך לומר פחד מרוממות אבל יראה היא קפאון מחמת תפיסת אפסיות כלפי מציאות גדולה ממני דהיינו לא כל כך פחד מההיזק כמו הרגשת ביטול המציאות שלי ביחס לזולת שהוא גדול וחזק. וצ"ע אם רבינו מחלק בזה.**

ונראה שרבינו מדבר במשפט שעל ידו חוזר בתשובה ועי"ז כיון שיש דין למטה אין דין למעלה וכבר אין שום דבר בעולם נעשה שליח לעוררו בתשובה כיון ששב מעצמו.

וענין הסרת הפחדים בהתבודדות והמשפט הוא בשני מישורים אחד כנ"ל ע"י שעושה דין למטה מתבטל הדין שלמעלה ועוד גם שמברר בעצמו האם ראוי לפחד מהדבר כי יש פחד שבא מהדבר בעצמו כגון אריה ויש פחד שהוא דמיון שנדמה שבא אריה ואחי"ב יש מדרגה יותר גבוהה שמברר לעצמו האם ראוי לפחד מהאריה. כי רוב מעשיו של האדם הם מיראות נפולות דהיינו תוצאה של פחדים דהיינו הכח הפועל בו ומפעיל אותו במעשיו הוא הפחדים כגון שמא יחלה ושמא ירעב ושמא יחסר לו דבר זה או דבר זה וכיו"ב.

ל^ט **ואם תקשה כיון שירא רק מה' אינו ירא אפילו מקיר נטוי, א"כ ילך תחת קיר נטוי או במקום סכנה, אמנם כן מי שיוודע בעצמו שאין לו כלל יראה חיצונית דהיינו ששפט עצמו ויצא מכל יראה חיצונית בוודאי גם תיקן כל העברות כי אם לא אזי הקב"ה ישלח דברים לירא אותו, ועוד כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא וצדיקים מדקדק הקב"ה עמהם יותר יש לחוש שמא עדיין יש עליו דין למעלה שמקום הסכנה יגרום לחזור לדון אותו, אמנם יש צדיק גדול שמותר להתגרות ברשעים כמבואר בתורה ח' ע"ש.**

^ז פסקא ח' שם ועיין זור משפטים קכג: ובאר יקר שם שער ו' מתחילת סימן ג' עמ' רנט ולק"ה תפלין ג' ושליחות והרשאה ג' ז'

מ"א **מדרש רבה דברים** – פרשה ה פסקה ה – מהו שופטים ושטרם רבנן אמרי שיהא השוטר כשופט כשיהיו המעשים כנגד המקל והרצועה ושלא יהא המכה צריך ללקות ד"א ר' אליעזר אומר במקום שיש דין אין דין ובמקום שאין דין יש דין ומהו כן אלא אמר ר"א אם נעשה הדין למטה אין הדין נעשה למעלה ואם לא נעשה הדין למטה הדין נעשה למעלה:

כ"ב **צ"ע מדוע נקט מקום, שנראה שמצד שהוא מקומו של עולם מבחי' זו שולח את הדברים לירא את האדם וצ"ע.**

^כ לשון רש"י איוב לו ח', ורבינו בחי' דברים י' יט, ותינוך ולו רנט. ועיין ליקוטי ענות יראה אות ד'

מ"ד **עיין איוב לז (ח) וְתָבֵא חַיָּה בְּמוֹ אֲרָב וּבְמַעוֹנֶיהָ תִּשְׁכַּן; פרש"י** – כלומר ועוד שלוחים הרבה יש למקום ליפרע פורענותיו שילוח חיות רעות וסופה וקרה:

צ"ע מדוע נקט בלשון מקום שרומז בדרך כלל על שהוא ית' מקומו של עולם ואין העולם מקומו. דהיינו שלשון מקום רומז על בחי' גבוהה מאד שלו ית' דהיינו על היותו טוב כל עלמין דהיינו בחי' הא"ס הסובב את כל העולמות וזה גבוהה הרבה ממה שהוא ממלא כל עלמין שזה בחי' הקו אלוקותו ית' המצומצם הנמשך לתוך החלל הפנוי. וצ"ע בזה כי בדרך כלל הפורענות היא באה ממקום נמוך כגון המלכות הדנה את הרשעים או זעיר אנפין שהוא בחי' משפט שמועד מדה כנגד מדה.

^כ לשח"כ תהלים קמט ט'

כמבואר בתורה קסט/ממ¹. ובכלליות הוא משפט הכתוב בתהלים **כמ"ש** כמו שאמרו **חז"ל** בגמרא (**נדרים מא.**)^{מט} על הפסוק **למשפטיך עמדו** היום כי הכל עבדיך ^{[1]^א, דהיינו כשאדם לא שופט עצמו למטה אזי מתעורר עליו דין למעלה, והדין של מעלה מתעורר **אזי הכל עבדיך** כל הבריאה היא עבדיו של הקב"ה ונעשים שליחים **לעשות דין בזה האדם**^כ תחילה לירא אותו כדי שיתעורר בתשובה, ואם לא מתעורר אזי להעניש אותו^כ. **אבל כששופט א"ע** את עצמו, אזי מתקיים בו **וכשיש דין למטה אין דין למעלה, ואין היראה מתלבש בשום דבר לעורר את האדם, כי הוא בעצמו נתעורר.**}

וזוהו (תהלים נ')^ג ושם דרך אראנו בישע אלקים". הפשט בשין שמאלית לשון שימה דהיינו ששם על לבו את דרכיו (מצודות שם)^כ ופרש"י בגמ' לשון סימן שמסמן דרכיו, וחז"ל בגמ' (סוטה ה:) דרשו בשין ימנית לשון שומה שמחשב

^מ **תהילים פרק קמט (ז) לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאמים: (ח) לאסר מלביהם בנקים ונכבדיהם בכבלי ברזל: (ט) לעשות בהם משפט** פתוב הדר הוא לכל חסידיו הללויה:

רש"י (ט) משפט כתוב – ונתתי את נקמתי באדום וגומר (יחזקאל כ"ה), ואם תאמר עדיין לא נולד יחזקאל כשאמר דוד זאת נתנבא דוד על קץ הגאולה וכשיבא הקץ כבר כתוב הוא המשפט זה ימים רבים:

^מ **עין בשער הכוונות** על הושענה רבה שאז נמסרים הפתקים לרצים ועד שמיני עצרת אפשר להחזירם אבל עיין ספר טעמי המצוות והמנהגים על זאת חנוכה אות תתמ בהגה שעד זאת חנוכה עדין אפשר לתקן משמע שעד זאת חנוכה הפתקים לא יוצאים לפועל דהיינו הצרה (והלידה).

^מ **תורה קסט – ...כשיש דינין מוסרין אותן לשלוחי הדין והם נקראים רצים** (וידר בראשית מג.) **והם בחינת רגלין, ואזי הרגלין כבדים** מחמת הדמים שנתפשטו לשם, הינו הדינין, כי דמים בחינת דינים וכשנולד הדין אזי יוצאין הדמים מהרגלין, כי בשעת לדה יוצאין הדמים מהרגלי האשה, ועל כן נצטננין רגליה כמו שאמרו רבותינו, וזכרונם לברכה (סוטה יא) ועקר הלדה על- ידי שיוצאין הדמים מהרגלין, הינו שיוצאין הדינין מהרגלין, כי בשעת עבור הוא בחינת דין (ע' זוהר ח"י שרה קכ"א) כמו שאמרו רבותינו, וזכרונם לברכה (פרכות כט): **בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כפאשה עברה, נמצא שעבור הוא בחינת דין ולדה הוא בחינת המתקת הדין, כי אז בשעת לדה יוצאין הדמים מהרגלין שעל-ידי-זה עקר הלדה כפ"ל** (ועין מזה ב'ליקוטי תנז"א' בסימן ב) ועל-כן בעת הדין והצרה, חס ושלום, אי אפשר לרקד, כי אז אי אפשר להגביה הרגלין כי הרגלין הם כבדים בשעת התגברות הדינין מחמת שהדמים שהם בחינת דינין נמשכין אז לתוף הרגלין כפ"ל אבל כשיוצאין הדמים שהם הדינין מהרגלין, דהיינו כשנמתקין הדינין אזי הרגלין קלים, ואזי יכולה השמחה להתפשט שם, עד שירקד מחמת השמחה: ולהמתיק הדין, הוא על-ידי שהאדם דן את עצמו, דהיינו על כל מה שעושה דין וישפט בעצמו את עצמו על כל דבר אם כן ראוי לו לעשות, ויפשט במעשיו ויתקנם כראוי על-פי דין ומשפט התורה, ועל ידי זה שהאדם דן ושופט את עצמו, על ידי זה ממתיק ומבטל הדין שלמעלה כי כשיש דין למטה אין דין למעלה' (ועין מזה לעיל בסימן ט"ו) ואז כשנמתק הדין אזי יוצאין הדמים מהרגלין ואזי יכולה השמחה להתפשט ברגלין עד שזוכה לרקודין....

^מ **נדרים דף מא.** רבה בר שילא אמרו ליה שכיב גברא גבוה הוה רכיב גירדונא זוטרא מטא תיתורא איסותיט שדייה וקא שכיב קרי על נפשיה למשפטיך עמדו היום. שמואל חזייה לההוא (קרוקתא דעקרבא) ועקרבא יתיבא על אקרוקתא ועברה נהרא טרקא גברא ומיית קרי עליה למשפטיך עמדו היום.

תרגום – עפי' מעשה גדולים – מעשה שהיה אומרים לרבא בר שילא זה האיש שהיה גבוה בעל קומה היה רוכב על פרדה קטנה ובא אצל גשר אחד ונכנס רוח של שגעון בהפרדה והשליכתו לנהר ומת קרא עליו הפסוק למשפטיך עמדו היום: שמואל ראה לעקרב אחד שיושב על צפרדע אחת ועברו בנהר כדי שינשוך העקרב לאיזה איש (והעקרב אינו יכול לשוט בנהר ונשאו הצפרדע עליו להעבירו בנהר) והן היה שהמית העקרב לזה האיש ומת. עוד עיין במדרש רבה בראשית י', ויקרא כא.

¹ תהילים קיט צא

^{כא} **תהלים קיט (צא) למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך:**

מצודת דוד – למשפטיך עמדו היום – ר"ל בכל יום ויום עומדים מערכת השמים וכסיליהם לעשות משפטיך כפי הגזר ועם הוראתם יהיה בהיפוך כי הכל הם עבדיך ונכנעו' המה לגזרת המקום :

^{כב} **מ"ק – עיין לק"ה הרשאה ג' אות ב' – איך מוהרנ"ת מבאר נפלא שענין המבואר כאן הוא בחי' הרשאה שמלווה נותן לאדם אחר שיגבה בשבילו את חובו מהלווה. ונראה לבאר יותר כי כל אדם מקבל כלים וכוחות לעבוד בהם את הש"י, הרי שהוא לווה ובעל חוב להקב"ה, וכתוב (ישעיה מג ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו: הרי שתכלית כל דבר הוא להחזיר כבוד להש"י ובשביל זה לבד אדם מקבל מה שמקבל מהקב"ה ואם לא מחזיר או ח"ו גרוע יותר שגם נותן בזה חיות לסט"א אזי הוא בעל חוב, ואזי הקב"ה עושה כל מיני דברים שיהיו בבחי' מורשה לגבות חובו מאותו איש ואזי תלכש בהם יראתו ומפחידים אותו. ועיין תורה קפה שהכוונה בזה היא לעוררו שישבו בתשובה ליראה הקדושה.**

^{כג} **ומצינו שאדם בגלל עבירה מפחד בלא שנתלבש היראה באיזה דבר, כמבואר בשו"ע או"ח סימן ד (יט) המקיז דם מהכתפים, ולא נטל ידיו, מפחד ז' ימים. המגלח, ולא נטל ידיו, מפחד ג' ימים. הנוטל צפרניו, ולא נטל ידיו, מפחד יום אחד ואינו יודע ממה מפחד: וכנראה שהקב"ה שולח לו דבר רוחני לירא אותו ואע"ג דאיהו לא חזי מוליה חזי.**

^{כד} **תהילים פרק נ (כג) וזכ תודה יכבדני ושם דרך אראנו בישע אלהים:**

רש"י (כג) זוכה תודה – המביא לי זבח של תשובה והודאה על עוונותיו הוא יכבדני. ושם דרך – השב אלי אני מלמד ושם דרך לחוטאים לשוב אלי אני אראנו בישועתי:

מצודות דוד (כג) זוכה תודה – הזוכה קרבן ומתודה עליו ושב מעון הוא מכבד אותי בזה. ושם דרך – המשים דרכו ר"ל לא יעשה מעשיו בדרך מקרה והזדמנות אבל ישם עיניו ולבו על דרכו להבין הטובה היא אם רעה. בישע אלהים – עם שאמר אראנו וכאלו המקום ידבר אמר בישע אלהים ולא אמר בישעי כי כן דרך המקרא וכן ואל משה אמר עלה אל ה' (שמות כ"ד):

הפסד מצוה כנגד שכרה, דהיינו מי ששם שמעריך ובוחר אורחותיו דרכי התנהגותו ומעשיו (כשדרז"ל סוטה ה' ע"ב) היינו ששופט אורחותיו, כנ"ל ששופט ממה הוא ירא ולפי זה מתקן מעשיו כמ"ש (שמות כא) ואלה המשפטים אשר תשים (ט"ז) פשט הפסוק בשין שמאלית, ורבנו דורש בשין ימנית לשון שומה כנ"ל. עי"ז דהיינו ע"י "ושם דרך" יתקיים בו המשך הפסוק אראנו בישע אלקים [ס"א] הפשט שעי"ז אראנו ישועות שיעשה לו הקב"ה, ורבנו דורש כיון דנקט שם אלקים זה בחי' יראה, דהיינו שמי ששם אורחותיו כנ"ל, אזי הקב"ה מראה לו ישועה שזוכה ליראת שמים. ואלקים בחי' יראה כמ"ש (קהלת יב) את האלקים ירא צ"ע הרי גם מהשם הויה צריך לירא, אלא נראה כוונתו שכשהקב"ה מתגלה בבחי' שם אלקים דהיינו דין זה כדי לעורר יראה. נמצא ע"י ששופט האדם את עצמו ומתקן יראתו רק מאלקים, יראת העונש, היינו בחי' יראה עולה מהקליפה מקליפת היראה הנפולה וחיצוניות ומהאומות דהיינו ממה שהיה ירא מהגויים, ע"י משפט עיין לק"ה השראה ג' יד/ס"ג שזה נעשה בג' שלבים. כי מתחלה היתה נתלבש בקליפה/ס"ד, וזהו שאדם"ה מפחד א"ע

ה המצודות פירש ושם מלשון שימה. ולפי"ז צ"ע דרשת הגמ' אל תקרי ושם אל ושם, דלכאורה בין בשין שמאלית ובין בימנית הפירוש דומה. אמנם לפי רש"י יש חילוק.

^ה ובמערך קטן ה.

ט סוטה ה. – ואמר רבי יהושע בן לוי כל השם אורחותיו בעולם הזה זוכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא שנאמר ושם דרך אראנו בישע אלהים אל תקרי ושם אלא ושם דרך:

גם עיין מועד קטן דף ה. רבינא אמר ושם דרך אראנו בישע אלהים אמר רבי יהושע בן לוי כל השם אורחותיו זוכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא שנאמר ושם דרך אל תקרי ושם אלא ושם דרך אראנו בישע אלהים רבי ינאי הוה ליה ההוא תלמידא דכל יומא הוה מקשי ליה בשבתא דריגלא לא הוה מקשי ליה קרי עליה ושם דרך אראנו בישע אלהים.

צ"ע מדוע לא אמר כל השם דרכיו בעוה"ז שהרי הפסוק שמביא לראיה מדבר בדרך ולא באורה, ומבואר במ"א שאורח הוא שביל צר ואילו דרך היא רחבה. ואולי כי באמת צריך לשפוט עצמו גם על דברים קטנים כאורח והפסוק הוא אסמכתא בלבד אע"פ שכתוב בו דרך.

ח שמות פרק כא (א) ואלה המשפטים אשר תשים לפניך:

ספורנו עה"ת (א) ואלה המשפטים. הנה בפרשה של מעלה היתה האזהרה שלא תחמוד כל אשר לרעך ואלה המשפטים אשר בם ידע האדם מה הוא כל אשר לרעך: אשר תשים לפניך. שאין בהם עשה ולא תעשה כמו באזהרות הפרשה של מעלה, אלא כשיקרה הצורך לשפוט ישפטו בזה האופן:

ט עיין בראשית רבה פ' כו [פסקא 1] ושמות רבה משפטים פ' ל [פסקא 1]

פ בראשית רבה פרשה כו פסקה ו – א"ר אלעזר ככל מקום שאין דין יש דין רב ביבי בריה דר' אמי בשיטת רבי אלעזר (בראשית ו) לא ידון רוחי א"ר מאיר הן לא עשו מדת הדין למטה אף אני עושה מדת הדין למעלה הה"ד (איוב ה) הלא נסע יתרום בם ימותו ולא בחכמה בלא חכמת התורה (שם) מבוקר לערב יוכתו מבלי משים לנצח יאבדו ואין משים אלא דין הדין מה דאת אמר (שמות כא) ואלה המשפטים אשר תשים לפניך א"ר יוסי הגלילי עוד איני דן מדת הדין כנגד מדת רחמים רבי אומר ויאמר דור המבול לה' לא ידון.

שמות רבה פרשה ל פסקה יג – אמר להם הקב"ה מי גרם לכם שתאבדו מן הערב של העוה"ז ומן הבקר של העוה"ב מפני שלא קבלתם את התורה שיש בה דין שנאמר (שם ד) מבקר לערב יוכתו למה מבלי משים לנצח יאבדו ואין משים אלא דינין שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניך.

^ק הוא סיפא של הפסוק שם דרך הנ"ל

סב קהלת יב (יג) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור פי זה כל האדם: (יד) פי את כל מעשה האלהים יבא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע:

טג כי תחילה היא אצל החיצונים וצריך להעלותה לקדושה לבחי' רגלין דהיינו נה"י ואח"כ מעלין אותה משם לידיים לחג"ת ע"י בחי' משפט ואח"כ מהחג"ת לחב"ד

ליקוטי הלכות חשן משפט הלכות שליחות והרשאה הלכה ג אות יד – וזה בחי' ג"פ אלקים וג"פ שביעי שאומרים בקידוש. זהו בחי' ג' בחינות הנ"ל שזוהו עיקר קדושת שבת שממשיכין ע"י הקידוש היינו יראה ומשפט ודעת כי היראה עולה ע"י המשפט אל הדעת שזוהו ג' בחינות שהם בחי' ג"פ שביעי וג"פ אלקים שבקידוש. כי איתא בכוונות שג"פ שביעי ואלקים הנ"ל הם כנגד ג' עליות המלכות שעולה בנה"י ובחג"ת ובחב"ד שנקרא קודש ע"ש וזהו ג' בחי' הנ"ל. כי מלכות הוא בחי' יראה כנ"ל ומתחילה בימי החול שהי' שולטין היראות הנפילות אז היו ניצוצי המלכות בין החיצונים ועבשיו עולין כל הקדושות שהיו מלובשין ביראות הנפילות ונכללין ביראה הקדושה שהיא מלכות דקדושה. ובתחילה כשהיראה נכללת בקדושה היא בבחי' נה"י שהיא בחי' רגלין ששם מקום היראה ומלכות שנקראת ארץ כ"ש בהתורה הנ"ל, וארץ היא בחי' רגלין בחי' והארץ הדום רגלי בחי' נה"י הנ"ל. ועיקר עליית היראה הוא ע"י משפט שהוא בחי' ידיים בחי' תאחו במשפט ידי בחי' עמודא דאמצעיתא בחי' חג"ת וזהו בחי' עליית המלכות בחג"ת. וע"י המשפט עולה היראה לשרשה העליון שהוא יראה עילאה ששרשה בדעת שהוא בחי' קודש ואז עולה המלכות שהיא היראה ונכללת בחב"ד שהוא שרשה. וע"כ אומרים גם בתפילה קדושה משולשת ועיקר ע"י היראה כנ"ל כ"ש ונותנים רשות וכו' עונים ואמרים ביראה קק"ק כי ע"י עליית היראה, הקדושה משולשת בג' בחי' הנ"ל: עכ"ל הלק"ה.

ואולי אפשר לבאר הקדמת הזהר שכתב שיש ג' מיני יראה דהיינו שבאמת הכל נעשה בהתבודדות ומשפט כנ"ל אבל בג' בחי' כי מהחיצונים לרגלין הכוונה לבחי' יראה פשוטה בשכל פשוט שירא רק מעונש הש"י בעוה"ז ולא משום דבר גשמי ומהרגלין לחג"ת היינו שעולה ליראת עונש עוה"ב ומחג"ת לחב"ד היינו שעולה מיראת עונש ליראת הרומויות.

סד נראה ע"פ פשוטו כביכול שנתלבש בגשמיות, אבל באמת נראה הכוונה שנתלבש בדמיון, כי השכל הוא הפרי וקליפת הפרי היא המדמה, כמו כל קליפה שחיצוניות הפרי נתגשם ונעשה שומר לפרי, כך גם המדמה הוא חיצוניות השכל ושומר עליו, כי מי שלא זכה

מאיזה דבר משר או מגנבים ושאר פחדים כגון חסרון פרנסה ושמה יחלה ושמה ימות וכיו"ב הרבה, זה הוא שהיראה נתלבש בזה הדבר^{טו}. כי אם לא היה נתלבש היראה בזה הדבר, לא היה

כח בזה הדבר להפחיד את האדם [טו] וכנ"ל שמה שמפחיד את האדם זו יראה שנפלה ונלבשה באיזה דבר לעוררו לשוב ולתקן מעשיו, ובתורה קנד/טו מביא ראייה מחמש אימות של החלש על הגיבור המובאים בגמ' שבת עז:טו שאף שהוא נגד הטבע, שהגבור יפחד מהחלש, אך שהוא מחמת היראה העליונה שנפלה ונתלבשה באלו הדברים. והם מפגיע על ארי, ואימת יתוש על הפיל, אימת סממית על העקרב, אימת סנונית על הנשר, אימת כילבית על לויתן. וצ"ע מה מיוחד בחמש אלה ומדוע לא נקט כיו"ב אימת עקרב על אדם, וכיו"ב הרבה. ובאמת זה לא קשה, כי זה בעצמו הנושא שהיראה מתלבשת בדברים חלשים לירא את האדם, אלא שמצינו גם בבעלי חיים כיוצא בזה אימת חלש על החזק, אבל באיש ישראל כל יראה מבעלי חיים היא אימת החלש על החזק, כי אדם שנברא בצלם כל החיות יראות ממנו (תורה נו אות

ליראה הקדושה אם לא יהיה לו יראה כלל, אזי גם ינוק (שאם לא יברח מאריה הוא יטרוף אותו) וגם לא ישוב כמבואר בתורה קפ"ה שע"י שיש לו יראה מדברים גשמיים מתעורר לשוב ליראה הקדושה.

אבל עיין לעיל תורה קנד שמובאת שם הגמ' שבת עז: חמש אימות וכו' שם זה לא רק דמיון אלא מציאות כי אצל האריה זה דמיון אבל אצל הנשר זה מציאות.

עכ"פ צריך לומר שלפני שזה קורה היראה שמה יקרה, היא בדמיון, כי בוודאי שיש במציאות פגעים וייסורים, ונראה שתחילת ההתלבשות היא בדמיון אלא אם זה לא עוזר לעורר אותו אזי נעשה מציאות.

עוד עיין שיחה פג שהיראה היא לא בשכל ולא בדמיון אלא איזה דבר שנמצא אצלו ומתפחד שהרי כשמבהילים אותו מאחוריו מפחד עוד לפני שנכנס במוחו וצ"ע שם להבין הכוונה בדיוק.

^{טו} בתשכט - שהאדם

צ"ע כגון גנבים שנקט הרי הוא ירא עוד לפני שהם באים וא"כ לא נתלבשה היראה בגנבים עצמם אלא בדמיון שמה יבואו. ובאמת גם כשבאו מה יש לפחד כיון שהכל מהש"י. ואולי ההתלבשות היא ע"י שנזכר שמעשה ששמע כיצד גנבים גנבו פלוני ועי"ז ירא שיגנבו גם ממנו נמצא שהגנבים שבאו לפלוני בהם נלבשה היראה לירא אותו כדי שיתעורר לשוב אליו ית'.

^{טו} עיין תורה קנד ומשמע שלא האדם מפחד אלא הדבר מפחיד ועיין תורה טו תנינא משמע להפך ועיין תורה קפה טו חז"ל זה החית כן יראה נפח ועיין שיחות הר"ן סימן פט

טו תורה קנד - דע, כי יש יראות נפולות וכל היסורין והדינים שיש לאדם, כלם הם מהיראות הנפולות שנפלו לתוך זה הדבר שהוא מתפחד ויש לו יסורין ממנו. והם בחינת (שבת ע"ז): חמש אימות אימת חלש על הגבור, שאף שהוא נגד הטבע, שהגבור יפחד מהחלש, אך שהוא מחמת היראה העליונה שנפלה ונתלבשה באלו הדברים. ועל כן הם במספר חמש, כנגד חמש גבורות, שהם חמש אותיות מנצפ"ן כפולים. וצריך להעלות היראות הנפולות, לשרשם למקומם. ומקום היראה היא בלב, כמו שפרש רש"י: דבר המסור ללבו של אדם נאמר בו "ויראת" (קדושים ט). והיראה צריכה להיות עם דעת, כי בלא דעת נאמר (איוב ד): "הלא יראתך כסלתך". והדעת צריך להיות בלב, כי גם עב"ם יש לו דעת, אך הוא בלא לב. אך עקר הדעת כשהוא בלב, כמו שכתוב (דברים ד): "וידעת היום והשבות אל לבבך", כמו שכתוב (שם כ"ט): "ולא נתן לכם לב לדעת" דיקא. וכשמחבר הדעת שבלב עם היראה ששרשה ומקומה בלב, אזי נאמר (משלי ב): "אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא": והנה כתיב (שם כ"ט): "מלך במשפט יעמיד ארץ", הינו על ידי משפט מעמיד ומעלה היראה, שהיא בחינת ארץ, כמו שכתוב (תהלים ע"ו): "ארץ יראה". ומשפט, הוא מה שהאדם שופט ודן עצמו על כל דבר ודבר שעושה, טרם שידענו אותו למעלה. ועל ידי מה שהוא בעצמו שופט את עצמו נצול מדין שלמעלה, כי 'כשיש דין למטה אין דין למעלה' (מדרש רבה שופטים פרשה ה'). וכיון שאין עליו דין אין צריכה היראה ליפול ולהתלבש למטה, ואין צריך לירא משום דבר, ואין לו רק יראה העליונה, יראת הרוממות: (עיין כל זה לעיל בהתורה, מי שרוצה לטעם טעם אור הגנוז, בסימן ט"ו, שם מבאר כל זה באריכות):

טו שבת דף ע"ז: - חמש אימות אימת חלש על הגבור, תנו רבנן חמשה אימות הן אימת חלש על גבור אימת מפגיע על ארי אימת יתוש על הפיל אימת סממית על העקרב אימת סנונית על הנשר אימת כילבית על לויתן אמר רב יהודה אמר רב מאי קרא המבליג שוד על עז:

פרש"י - לעקרב - עקיצת עקרב, כותש סממית ומניחה עליו: ושייף - ומושח: מפגיע - חיה קטנה וקולה גדול, ושומע וירא שתהא בריה גדולה, ובורח: יתוש - נכנס לפיל בחוטמו, וכן סממית לעקרב נכנס לו באזנו: סנונית - ארונדייל"א, נכנסת תחת כנפי הנשר ומעכבו מפרישת כנפיו: כילבית - שרץ קטן, ונכנס לדג גדול באזנו: המבליג שוד על עז - המחזיק שדוד על הגבור: ע"כ פרש"י.

מפגיע - הבן יהודע פירש שיש חתול קטן שיש לו יותר מל' צפרנים ברגליו וקופץ על ראש הארי וחופר בראשו ואוכל מוחו ברגע.

סממית - התרגום לטאה והערוך פירש עכביש

כלבית - הערוך פירש דג קטן טמא ונכנס ללויתן בפיו

מ"ק - צ"ע שבכולם אפשר למצוא איזה סדר כי האריה שאג מי לא ירא ולכן דייקא ביראה נגעו בו ופיל המיוחד בו הוא חטמו ולכן בזה נגעו בו וכן הנשר בכנפיו והלויתן גאוותו בגדלו לכן ע"י שרץ קטן דייקא נגעו בו ולפי הערוך אולי גבורתו בפיו דייקא אבל עקרב גבורתו בזנבו ולא נגעו אלא באזנו (ואולי עי"ז עוקץ עצמו)

והם בחי' חמש אימות הן - צ"ע משמע שאימת החלש על הגיבור היא מנפילת יראה מהגיבור לחלש ואולי הכוונה שהקב"ה משפיל גאים כי גאווה היא ע"י יראה נפולה ולכן הליבש את היראה דייקא בחלש ודייקא באופן שירמו לגיבור היכן פגם כמבואר בתורה קפה שע"ז ישוב ואע"פ שאצל חיות לא שייך הכל הוא ללמד לאדם

נראה כוונתו שבענין הזה של אימת החלש על הגיבור יש חמש סוגים דהיינו כי האדם הוא הגיבור מכולם וכשמתגאה ופוגם ביראה אזי מתלבשת היראה בדבר מעין גאוותו ויש בזה ה' סוגים וצ"ע מה הם ואולי בחי' הדברים שדרך בני"א להתגאות בהם כמבואר בתורה יד חכם גיבור ועשיר ואולי גם יופי וממשלה וכנגד כל אחד מהם יש איזה משהו שמירא אותו שעל ידו ברגע אחד יכול לאבד מעלתו חכם אפשר שישכח ועשיר יאבד וגיבור יחלה ויפה ישחין ומושל יחתרן תחתיו

עוד עיין במהר"ל כאן שכתב שכל החמש האלה מיוחדים בעזות וגבורה ועזות היפך היראה וכיוון שאין ראוי שתייהה יראה אלא מהש"י לכן נותן מאימתו על החלשים האלו שתייהה אימתם על הגבורים האלה שזו מדתו ית' להשפיל גאים ולהגביה שפלים. ולפ"ז ממש כדברי רבינו שכיוון שיש לחמש האלו יראה נפולה לכן יראתו ית' נתלבשה בחלשים האלה לעוררם

(ו) כמ"ש בבראשית ט' ב' ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ וכו', אלא שע"י החטא סר הצלם ומאבד גדר אדם ואזי מתלבשת היראה בבעלי חיים.

אעפ"כ יש אדם גיבור המתגבר על הפחד הזה, ויש פחדן שנופל מהפחד הזה, וכמבואר בתורה מג תנינא/ו וכנ"ל שצריך לשפוט עצמו כדי שהיראה לא תתלבש בשום דבר, וצריך לשפוט עצמו גם אם כבר נלבשה באיזה דבר, כי לא ראוי לו להתיירא משום דבר אלא מהקב"ה. וצ"ע בזה, כי לפעמים נראה שאין שליטה בזה כלל, עיין שיחות הר"ן פג/כ"א שאדם מתפחד אפילו מדבר שמאחורי גבו, ועיין ש"ע או"ח סימן ד' סקי"ט המקיז דם מהכתפים ולא נטל ידיים מפחד ז' ימים ולא יודע ממה מפחד, דהיינו שלא מפחד ממה שהוא מסויים, אלא שיש רשות לקליפה שנבראה מזה לירא אותו כדי שישוּב בתשובה, ע"י שנכנס פחד בלבו בלא שיוודע ממה מפחד, דהיינו שלפעמים היראה מתלבשת בדבר רוחני שאינו נראה רק מזוהיה חזי. וצ"ע דמבואר שם בשיחה פג הנ"ל שע"י ישוב הדעת אפשר להבין שאין לו כלל ממה לפחד, ועי"ז לבטל את הפחד, וצ"ע לפי הדוגמא שהביא שם שאדם מתפחד גם מדבר שלא ראה בעיניו כלל, אלא בא לפתע מאחוריו, א"כ כיצד יועיל לזה ישוב הדעת, הרי כלל לא בא הדבר לדעתו, כדי שיוכל לבטלו בשוב הדעת כמבואר שם? וצ"ל שע"י התבודדות יזכה לשכל הנקנה כזה חזק שלא שייך אצלו פחד מדבר אחר מלבדו ית', ואז גם יזכה שהקב"ה לא ישלח שום דבר לירא אותו :

אות ג

עתה יבאר מה שסתם לעיל כשאמר שצריך להעלות את היראה לשורשה, עתה יבאר ששרש היראה הוא בדעת, כי יראה היא השגת מציאותו ית', שגורמת להתפלגות גדולה בלבו. והחיבור הזה בין מח ללב דהיינו להתפעל באמת כפי השגתו זה ע"י הדעת, שהוא ממוצע בין שכל ומדות, ומתרגם את השכל למדות. כי באמת אפילו צדיק גדול קשה מאד שיזכה שכל השגתו תצא לפועל בהתפעלות הלב, שזה בחי' והיה אור הלבנה כאור החמה.^{כ"ב}

ושורש היראה הוא דעת כי הדעת מחבר את השגת גדולת הש"י שבשכל, אל הלב שיתפעל ממנו באופן של

יראה : כמ"ש כמו שכתוב **בעה"ח** בעץ חיים [עג]/עד' **שמנצפ"ך** דהיינו חמש האותיות/ע"י הסופיות והכפולות

^ע **תורה מג תנינא** – על ידי תלישות הלב נופלים פחדים עליו. פי הגבור אין לו שום פחד, ועקר הגבורה הוא פלב. דהיינו מי שלבו חזק, אינו מתיירא משום דבר, ורץ לתוף קשרי המלחמה, ומתגבר על ידי חזק ואמץ לבו. וכן להפך, רפי ללב הם מתפחדים. וזה שכתוב (דברים כ): "איש הירא ורף הלבב", פ"ש רש"י: "הירא וכו', פי על ידי רף ללב, על ידי זה הוא מתיירא, פ"ל:

^{כ"א} **שיחות מוהר"ן** – אות פג – בעניין היראות והפחדים. שאדם מתיירא ומתפחד על פי הרב מכמה דברים או מבני אדם שאינם יכולים להזיק לו כלל. והדבר נראה שרק בסוף כשהאדם נסתלק ושוכב על הארץ ורגליו אל הדלת (קטב) אז יהיה לו ישוב הדעת באמת ויסתכל על עצמו ויראה האמת, שכל היראות והפחדים שהיה מתיירא מאיזה בני אדם שעמדו כנגדו היה הכל שטות והבל. ובחנם היה לו יראות ופחדים מהם כי מה יעשה לו אדם. וכן לעניין התאוות, כי אז יראה היטב אשר בחנם כלה בהבל ימיו ובשטותים ובלבולים כאלו ומי הכריח אותו לזה וכו'. כי רק אז יראה האמת היטב היטב:

ובאמת יש בזה דברים בגו. כי יש דבר אצל האדם שמאותו הדבר הוא מתיירא ומתפחד ממיני הפחדים שהוא מתפחד מהם. ואף על פי שהוא יודע בדעתו בברור חזק שאותו העניין שהוא מתפחד ממנו אינו יכול לעשות לו כלל, אף על פי כן יש לו פחד גדול מאד ממנו כי אותו הדבר שיש אצל האדם הוא מתפחד. כמו שאנו רואין שנמצאים כמה בני אדם שהם פחדנים גדולים שיש להם פחדים של שטות. והם בעצמן יודעים שזה הדבר אינו כלום, ואף על פי כן הם מתפחדים מאד. וכן אנו רואים שכשמפחידין את האדם מאחוריו, שבאין עליו מאחוריו פתאם בבחילה בקול פחד, אזי הוא תכף מתפחד מאד קדם שמתחיל הדבר לכנס בדעתו כלל. שעדין אינו יודע כלל שום דבר כי באו עליו פתאם מאחוריו. ואף על פי כן הוא מתפחד תכף ומיד קדם שהתחיל הדעת לידע מענין הפחד. ומאחר שעדין לא התחיל דבר הפחד לכנס בהדעת כלל, אם כן איך שיק להתפחד? אך באמת עקר הפחד של האדם הוא, שיש דבר אצל האדם שמאותו הדבר הוא מתפחד:

^{כ"ב} **שמעתי** מהריצ"ח (לג ב' 42) ששמע מרבי לוי צחק זצ"ל שהצדיק הגדול ביותר אינו מקיים מה שהרשע הגדול ביותר יודע, דהיינו שאפילו צדיק גדול לא מצליח לדעת בלבו את כל מה שיש בשכלו.

^{כ"ג} דרושי הצלם שער כה דרוש ב' ועי"ש בסוף בכלל י' מהחי כללים

^{כ"ד} **עין חיים דרושי הצלם** שער כה דרוש ב' – מבאר סוד אותיות מנצפ"ך באריכות ובסוף מבאר יח כללים בחו"ג ובכלל י' כתב – אע"פ שעטרא דגבורות ניתנת לנוקבא שרשם נשארת בדעת ז"א שלא יהא גם הוא דעת ק"ל כמוה וגם שורש החסדים נשארים בדעת ואחר כך ענפיהן הם המתפשטים בו"ק בין החסדים בין הגבורות וזכור זה. אך בנוקבא מתפשטים ה"ג לברם.

^{כ"ה} **חמש אותיות מנצפ"ך** – שרשם בבינה עילאה דמינה דינין מתערין. דהיינו שאע"פ ששם כולו חסד אבל שם שרש להתעוררות הדינים. וזה רמז בחמש אותיות מנצפ"ך, כי בבינה שרש כל הבריאה שנבראה בכ"ב אותיות, ונוסף עליהן עוד חמש שהם כפולות וסופיות הרומז על חזק ודין שמתעורר בבינה וחמש אלה הן בחי' חמש שערים וגבולות שיש בבינה כל אחד כלול מעשר ונעשים נ' שערי בינה כמבואר באוהב ישראל פרשת נח ותולדות ופרה.

ספר אוהב ישראל – פרשת תולדות – ואיתא בס"י בל"ב נתיבות פליאות חכמה חקק וברא וייצר את עולמו. וראשית התגלות הוא ע"י הבינה כנודע. ובינה לבא ובה הלב מבין. וידוע דה' עילאה הוא עלמא דבינה סוד ה' אותיות מנצפ"ך הפשוטים. וה' חומשי תורה והם ה' שערים כוללים אשר כל אחד כלול מעשר ונעשים חמשים שערי בינה ומשם ההבל יוצא ע"י שית עזקין דקנה אל ה' מוצאות הפה. סוד ה' תתאה, בסוד מלכות פה ותורה שבע"פ קרינן לה. וגם הם ה' שערים כוללים ונעשים חמשים כנ"ל.

עוד שם בפ' נח – והנה יש עולם עליון הקדוש הנקרא עולם הבינה והוא כולו רחמים אך הדינין מתערין מינה כי שם יש ה' אותיות מנצפ"ך שהם ה' שערים כוללים ומאחר שיש שם כביכול בחי' שערים היא בחי' צמצום כביכול ודינין מינה מתערין וחמשה אותיות מנצפ"ך מספרם פ"ר והמתקתם הוא ע"י ה"א והיינו להמשיך ה"א אלופו של עולם לכל שער ונעשה פרה ועי"ז נמתקו הפ"ר דינין,

שהן בחי' דינים/י, על כן הם בחי' יראה, שהיא בחי' דין וגבורה, כי היראה מאפסת את האדם וגורמת לו לכבוש פעולתו/י, וכשהיא התפעלות הלב ביראה הנובעת מהשגת גדולת הש"י ורוממותו היא **בדעת דז"א** זעיר אנפין הוא הקב"ה, והכוונה כמו שה' גבורות מנצפך הם בדעת של הקב"ה כך היראה היא בדעת שלנו: **כמ"ש (משלי ב')** **אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא** דהיינו שע"י שמבין בלבו יראת אלקים (מבין לייקא כי שרש היראה הן הגבורות שבזינה שהן ה' אותיות מנצפך שבזינה) אזי זוכה לדעת (כי נה"י זינה נעשים חכ"ד ז"ל, מאלא שסוד זינה ממנו נעשה דעת ז"ל, והגבורות שמקבל ז"ל מזינה נותן למלכות שהיא יראת ה') והיינו כנ"ל שע"י שמעלה את היראה לשרשה בדעת זוכה להשלים את הדעת כי שרש היראה בדעת (דהיינו כי שרש יראת ה' הם גבורות שבזינה והן זלעת שכלל דהיינו דעת ז"ל (שהוא בחי' רוח שכלל ונקרא דעת אלקים כי הם ה' גבורות מנצפך שז"ל מקבל מזינה ונותן למלכות שהיא יראת ה')) :

ועיקר ^פ **הדעת הוא בלב/פא**, **כמ"ש** כשנתן משה רבנו ספר תורה לשבט לוי לפני הסתלקותו באו כל ישראל בטענה הרי התורה ניתנה לנו כמו להם ומדוע אתה משליט את שבטך ושמח משה רבנו ואמר להם סוף סוף אחרי ארבעים

עוד שם על פרשת פרה – וסוד זה העולם הוא בבחי' עלמא סתימאה. דלית מחשבה תפיסא ביה כלל. ומשם נמשך הארה לעולם הבינה ע"י התגלות הכ"ב אותון דאורייתא ועלמא דבינה משם דינין מתערין אכן במקורן ושורשן הם ממותיקים. ושם בעולם הבינה הם אותיות מנצפך הפשוטים שהם ה' שערים כוללים וכל אחד כולל מעשר. ואז נעשים חמשים שערי בינה ובינה לבא ובה הלב מבין. בסוד ל"ב אלהיים הכתובים במעשה בראשית. ומשם הבל יוצא ע"י שית עזקין דקנה אל ה' מוצאות הפה. שהם ג"כ. ה' שערים כוללים. ע"י אותיות התורה שהם אחה"ע בומ"ף גיכ"ק דטלג"ת וסשר"ן ושם הוא בסוד ה' אותיות מנצפך הכפולים והם מספר פ"ר שהם פ"ר דינין. וצריך להעלותן ולהמתיקן בשורשם בה' אותיות מנצפך הפשוטים והוא סוד פרה. פ"ר נמתק בה' עילאה עולם הבינה סוד עלמא דתשובה עילאה. והוא סוד המתקת הדינין בשורשן. והיינו ע"י שער הנו"ן משערי הבינה. אשר לא נתגלה ולא אתיידע. והוא שורש השרשיי הדבוק בחכמה עילאה קדישא סוד היו"ד משם הוי"ה הק'. מקור חסד העליון. והוא שרמוז חז"ל. פרה בת שתיים. היינו להעלות ולהמתיק ה' אותיות מנצפך הכפולים. בה' אותיות מנצפך הפשוטים ולייחד ה' עילאה וה' תתאה. ובהתייחדם יחד נעשה בחי' יו"ד. סוד החכמה קדישא והבן כ"ז היטב:

^י מ"ק – אני מעתיק מה שכתבתי על הקיצור מה ששמעתי מהריצ"ח (כי תבוא תשנב אחרי מות השנב)

כי מנצפך הם אותיות הכפולות והסופיות שזה מרמז לבחי' חוץ ודין כמובא בשם החסד לאברהם שזה כמו שבסוף הבגד עושים אימרא שהיא מכפלת לחיזוק. כי הסוף הוא סמוך לקליפות ולכן צריך חיזוק. ומובא ששם ב"ן הוא במלכות ולכן אותיותיו כפולות (יוד זה וו זה גמט' בן). וכן היראה היא סוף כמ"ש בסוף קהלת "סוף דבר הכל נשמע את האלקים תירא" כי היא סוף המדרגות מלמעלה והיא השער לעלות ממטה למעלה. והיראה שנרמזת במנצפך זה בחי' אדם הקופא על מקומו מרוב פחד ויראה שנעצר ופוסק לפעול אלא נפעל שזה בחי' יראה.

מנצפך ה' הסדר הנכון הוא כמנפ"ץ לשון מפורר שהוא גם בחי' דינים. ומנצפך גמט' פר כידוע שיש פר דינים (תורה עד תנינא) וגם ע"י שמסיים המילה גורם לחלק המילים כי צריך להתחיל מילה חדשה זה בחי' כפל וכן המלכות היא נוקבא מעלה מיי"ן נוקבין בחי' כפל, כי אין לך טיפה שיורדת מלמעלה עד שעולה כנגדה מלמטה טפחיים (הגר"א)

קהלות יעקב בשם השל"ה כתב הטעם שלא נכתב כסדר כמנפ"ץ לרמוז לה' מלך גמט' מג, ה' מלך גמט' צ, ה' ימלך גמט' פך.

עוד מבוואר בע"ח הנ"ל שם שהמנצפך הן שורש לה' מוצאות הפה. י- אחעה דגרון. י- גיכק דחיר. י- דטלג"ת דלשון. י- וסשר"ץ דשיניים. י- בומפ דשפתיים. ולפ"ז הסדר מהגרון עד השפתיים הוא צנכמ"ף. ועל ידם נחתך הקול לדיבור פה, וכן היראה היא במלכות, סוף כל דרגין כנ"ל. לכן היראה נקראת דבר לשון דיבור כמובא בסוף התורה עה"פ "אלה הדברים אשר תדבר".

עוד עיין תורה קנר כל הייסורים הם מיראות נפולות והם בחי' המובא בגמ' שבת עז: ת"ר חמש אימות הן אימת החלש על הגיבור – אימת מפגיע על הארי. אימת יתוש על הפיל. אימת סממית על עקרב. אימת סנונית על הנשר. אימת כלבית על לווייתן. והם חמש כנגד ה' אותיות מנצפך בחי' שורש הדינים לרמוז שהש"ת נתן מאימתו על החלשים שתלבוש בהם לירא את הגיבור שלא יסמוך על גבורתו.

ויראה בחי' גבורה כמ"ש פחד יצחק שמידתו גבורה והביאור כי מידת הגבורה תכונת היא החזרת הדברים לשרשם והוא שיצחק היה מיוחד במסירות נפש ובקליפה מתבטא ברצח ולכן כל העבודה של בחי' ממטה למעלה זה בחי' נוק' שמידתה גבורה וכן היראה שלא כמידת החסד שהיא התפשטות והשפעה במידת היראה נעשה להפך עצירה וקפאון מיראת הדבר המירא וזו מידת הגבורה שהאדם לא מתפשט אלא מתכווץ לתוך עצמו.

^י **יראה גמט' גבורה והיא בחי' גבורות** כמבואר בתורה יד סוף אות יא ובתורה ה' אות ה'. וספירת הגבורה רומזת לדינים כידוע. והביאור בזה כי חסד וגבורה ודין הן זה לעומת זה כי חסד היא השפעה וגבורה ודין הוא עצירת ההשפעה עד כדי החזרת כל דבר לשרשו. והוא שאמרו חז"ל איזהו גבור הכובש את יצרו, כי היצר הוא להתנהג בלא מעצורים כמו אריה שאין מי שיעצור אותו שעל כן הוא מסמל את החסד שבמרכבה, לעומת השור שאע"פ שכוחו רב יותר אבל כיון שאפשר לכבוש אותו הוא מסמל את הדין שבמרכבה. והוא מדת הגבורה והדין לכבוש ולעצור את מה שרוצה להתפשט, נמצא לפ"ז הכוונת ומכאן ומשבר בחמתו אין זה דין אלא חסד דקליפה, ומה שנקרא דין זה כלפי הזולת שעליו הוא כועס ורוצה לעצור ולכבוש אותו מצד זה בלבד הוא נקרא דין וגבורות. והיראה בחי' גבורה ודין כיון שהיראה מאפסת ומקפאיה את האדם מכל פעולה וגורמת לו לכבוש את פעולותיו. הפך האהבה שגורמת לאדם להשפיע ולעשות ולתת שעל כן היא בחי' חסד.

^י גם בדפ"ר ותולד - היא ומתולד - הוא

^ע **משלי פרק ב** (ב) להקשיב לחכמה אֶזְנְךָ תִּשָּׂא לִפְנֵי הַחַיִּים: (ג) כִּי אִם לִבְיָנָה תִּקְרָא לְתִבְיָנָה תִּתֵּן קוֹלְךָ: (ד) אִם תִּבְקֶשֶׁנָּה כִּפְסֶךָ וְכַמְטָמוֹנִים תִּחְפְּשֶׁנָּה: (ה) אִזּוֹ תִּבְיָן יִרְאֵת יְדָוֶד וְדַעַת אֱלֹהִים תִּמְצָא: (ו) כִּי יִדָּו יִתֵּן חֲכָמָה מִפִּי דַעַת וְתִבְיָנָה:

רש"י (ה) אז תבין יראת ה' – מוסב על ענין שלמעלה שאמר כי אם לבינה תקרא:

^פ **מה שנקט לשון עיקר**, כי באמת הדעת נחשבת מהחב"ד שבמח, אלא שעיקר פעולת הדעת הוא להאיר בלב.

שנה שראיתם ניסים נפלאים ועד עכשיו (דברים כט/כ) ולא נתן לכם לב לדעת/כ עד היום הזה שנתגלה שיש לכם כן לב לדעת ולחפוף בהקב"ה ובתורתו. ורבנו מדייק מהלשון לב לדעת, והביאור הוא כי פעולת הדעת היא על הלב, כי הדעת ממוצע בין שכל להתפעלות המדות שבלב. ועוד ראייה לזה כי גם שם בלב עיקר/כ היראה, כמ"ש חז"ל (קידושין לב ע"ב/ה) דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלקיך [כ/כ]. ושרש היראה בדעת, הפירוש היינו שידע ממני יתיירא ויבטל כל יראה היצונית עד שלא תיהיה לו שום יראה אלא מעוצם רוממותו ית' בלבד, וכשהיראה היא בשרשה בדעת אזי היא יראת הרוממות, היינו שכתוב [כח/כ] ליראה את השם הנכבד הנכבד היינו יראת הרוממות להבדיל מיראת העונש/כ כי יראת הרוממות היא עיקר

פ"מ"ק – הכוונה שישוד דבינה נעשה דעת בלב, דהיינו ברוח שבלב, שהוא בחי' זעיר אנפין, והדעת הזה יש בו ה' מנצפך שהם ה' גבורות, שזעיר נותן במלכות, והיא נעשית יראת אלקים, דהיינו שכח ההמלכה שיש בלב כשמאיר בו הדעת אמת שברוח שבלב, אזי כח ההמלכה הזה מתוקן להמליך על עצמו את הש"י לבד, וכיוון שהוא מה' גבורות דזעיר הוא מתבטא ביראת ה'.

עיי' קיצור ליקוטי מוהר"ן השלם אות ג' – עקר הדעת הוא בלב פי גם עפ"ם יש להם דעת אף הוא בלא לב אף עקר הדעת כשהוא בלב כמו שכתוב: "ולא נתן ה' לכם לב לדעת" (דברים כ"ט ג). ושם בלב מקום היראה. היינו שעקר הדעת שידע את השם יתברך בלבד ולא במחו לבד. היינו שימשיך ויקשר את הדעת לתוף הלב עד שתפול עליו אימה ופחד ויראה מגדלתו יתברך, עד שיתעורר לעבדו באמת עד שיזכה ליראה עליונה ליראת הרוממות שידע ממני להתירא. וזה זוכה על ידי התבודדות על ידי ששופט את עצמו בעצמו ועל ידי זוכה לאור הגנוז ב"ל. אשרי הזוכה לזה: (לק"ע דעת א')

גם לעב"ם יש להם דעת אך שהוא בלא לב – וצ"ע אם הדעת לא מאיר ללבם א"כ איזה דעת יש להם. התירוץ הוא שהדעת הוא בחי' חיבור וקשר כמ"ש "והאדם ידע וכו'" והדעת פועל שני דברים א. שמחבר החכמה לבינה שזה נקרא יחוד או"א כדי שבבינה תתגלה החכמה ואח"כ הדעת גם מאיר זאת החכמה מהבינה למידות שבלב. ואצל העב"ם יש דעת ואפילו יש בעלי דעת גדול שחכמתם גדולה כמחז"ל חכמה בגויים תאמינן אבל תורה לא, כי תורה הוא לשון הוראה דהיינו שהדעת מורה ללב איך להתנהג למעשה. דהיינו שיש להם רק בחי' מהדעת הבחי' הגבוהה דהיינו חכמה ואין להם תורה היינו דעת לעשות מה שידוע וזה בחי' עמלק כמבואר בתורה יט תניא.

כ"ב דברים פרק כט (ג) ולא נתן ידוד לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד היום הזה:

פרש"י – (ג) ולא נתן ה' לכם לב לדעת – להכיר את חסדי הקב"ה ולידבק בו: עד היום הזה – שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי כמ"ש בפ' וילך ויתנה אל הכהנים בני לוי באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו משה רבינו אף אנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה וניתנה לנו ומה אתה משליט את בני שבטך עליה ויאמרו לנו יום מחר לא לכם ניתנה לנו ניתנה ושמח משה על הדבר ועל זאת אמר להם היום הזה נהיית לעם וגו' היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום: ע"כ פרש"י.

כ"ג צ"ע מדוע נקט פסוק בדברים ולא נתן, ולא פסוק בירמיה פרק כד (ז) ונתתי להם לב לדעת אתי כי אני ידוד והיו לי לעם ואנכי אהיה להם לאלהים פי ישבו אלי בכל לבם:

כ"ד צ"ע מדוע רק עיקר ולא כל היראה היא בלב. דהיינו איזה עוד בחי' יראה יש שאינה בלב. ואולי כיון שיראת הרוממות ראשיתה בשכל לכן נקט לגבי היראה הנובעת ממנה שהיא העיקר, אבל באמת בשכל אין יראה כלל כי יראה היא מידה של התפעלות דלא שייך כלל בשכל שהוא קר ויבש. וכל התפעלות כגון יראה ואהבה שייכת רק בלב אלא שנובעת מהשגת השכל, המאיר בלב ע"י הדעת.

כ"ה קידושין דף לב: – תנו רבנן מפני שיבה תקום..... יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו, ת"ל "תקום ויראת" דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך.

פרש"י – דבר המסור ללב – ללבו של עושה הדבר הוא יודע אם ראהו או לאו לפי שיכול להשמט מעיני הבריות שלא יחזיקוהו כרשע ושידינוהו לכף זכות ויאמרו לא ראהו לכך נאמר ויראת מאלהיך שכל המחשבות גלויות לו ויודע כך שלסתור ולבטל מצותו נתכוונת:

בבא מציעא דף נח: – רבי יהודה אומר אף לא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים (שמתווכח עם המוכר על המחיר ולא מתכוון לקנות, ונגרם צער למוכר) שהרי הדבר מסור ללב וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך.

פרש"י – שהרי דבר המסור ללב – ולפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך, האי שהרי ליתן טעם למה נאמר בו יראה נקט ליה, והכי קאמר שהרי כל הדברים הללו אין טובתן ורעתן מסורה להכיר אלא ללבו של עושה, הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות, ויכול הוא לומר לא עשיתי כי אם לטובה, הייתי סבור שיש לך תבואה למכור או הייתי חפץ לקנות מקח זה:

וכל דבר המסור ללב – של אדם, נאמר בו הוי ירא מן היודע מחשבות, אם לטובה אם לאונאה:

כ"ו ויקרא יט פסוק יד לב ופרק כה פסוק יז לו נג

כ"ז ויקרא פרק יט (לב) מפני שיבה תקום והדרת פני יקן ויראת מאלהיך אני ידוד:

ויקרא פרק כה (יז) ולא תוננו איש את עמיתו ויראת מאלהיך פי אני ידוד אלהיכם:

כ"ח דברים כה נח

כ"ט דברים פרק כה (נח) אם לא תשמר לעשות את כל דברי התורה הזאת הכתבים בספר הזה ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ידוד אלהיך:

כ"ג נח בפרק י – הרוממות, בתולד ומתולד – הרוממות

כ"א כך משמע בפשטות מדנקט הנכבד ולא נקט המעניש, אבל עיי' בפרשת אחרי מות בני אהרן שיש בחי' שכבודו מתעלה ע"י עונש דייקא. כמבואר בפרש"י עה"פ שמות כט (נג) ונעדרתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי: פרש"י בכבודי. שתשרה שכניתי בו. ומדרש אגדה, אל תקרי בכבודי אלא במכובדי, במכובדים שלי, כאן רמז לו מיתת בני אהרן ביום הקמתו, וזהו שאמר משה, הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש (ויקרא י, ג), והיכן דבר, ונקדש בכבודי:

ועיי' רש"י תהילים פרק צט פסוק ט – כי קדוש ה' אלהינו – על אשר הוא מדקדק עם הצדיקים הוא מקודש בעולם, וכן הוא אומר (שמות כט) ונקדש בכבודי, במכובדי:

היראה, כי יראת העונש היא יראה מהנגלה לעין כמבואר בתורה קפה, והיא יראה נמוכה שממנה צריך להתעורר ליראת הרוממות. ובסמוך יתבאר שזוכים לה ע"י שפלות, שזוכים ע"י לימוד תורה שבנגלה (צ"ב):

אות ד

עתה יבאר רבנו שלתורת הנגלה זוכה רק מי שיש לו בחי' דעת, דהיינו שכבר העלה את היראה לשרשה שבדעת, עכ"פ קצת לכן נקט בחי' דעת. ונראה שהכוונה שזכה לשפוט את עצמו ולברר בהתבודדות את היראות הנפולות, וגם עשה תשובה עד שא"צ שתלבוש היראה בשום דבר כדי להחזירו בתשובה, וכבר אין לו שום יראה מדבר אחר אלא ממנו ית', אבל עדיין היא יראת העונש, לכן אין זה שלימות הדעת אלא רק בחי' דעת, כי שלימות הדעת היא יראת הרוממות. ויש לעיין בזה עפ"י תורה קפה אפשר שכשמתלבשת היראה באיזה דבר לירא אותו זה בעצמו יראת העונש שמפחד שמחמת החטא ישלוט בו החיה.

נמצא לפ"ז שהן ד' מדרגות יראה, תחילה ע"י התבודדות מעלה את היראה מהקליפות וזוכה לבחי' דעת דקטנות, יראת העונש, וכבר לא מתלבש היראה בשום דבר, ואח"כ ע"י רוב התבודדות זוכה ליותר דעת ליראת הרוממות, ועי"ז זוכה לתורת הנגלה שעל ידה זוכה לשפלות דהיינו לעוד דעת/צ"ב דהיינו יראה שניה גדולה יותר/צ"ב, ואח"כ ע"י תפלה זוכה לעוד יותר דעת, וליראה שלישית גדולה יותר, שעל ידה זוכה לסודות התורה שהן אור הגנוז. וכאמור בתורה קפה יראת העונש מביאה ליראת הרוממות ואולי דווקא ע"י לימוד תורה שבנגלה, עכ"פ לשפלות שזוכים ע"י לימוד תורה שבנגלה נראה שזוכים רק ע"י יראת הרוממות ולא יראת העונש. דהיינו שבתחילה ירא מהדברים שבהם נתלבשה היראה, וע"י התבודדות מעלה את היראה מקליפה זו לירא רק מהקב"ה יראת העונש וע"י עוד התבודדות ולימוד תורה מעלה את היראה ליראת הרוממות, ואזי זוכה ללימוד תורה לשמה, שעל ידה זוכה לשפלות, ועי"ז לתפלה במסירות נפש ולנסתר.

וכשמגיע לבחי' דעת כנ"ל ע"י שמעלה את היראה לשרשה בדעת שידוע שרק מה' ראוי להתיירא, אזי **זוכה**

להשגת התורה [צ"ב]/צ"ב דהיינו תורה שבנגלה, **כמ"ש (משלי ח')/צ"ב** **אני חכמה שכנתי ערמה**, ערמה אינה חכמה ממש אלא רק בחי' חכמה/צ"ב (דהיינו החיצוניות שלה) ולרוב הכוונה לחכמה להרע כמ"ש והנחש היה ערום/צ"ב, ורבנו מבאר שערמה היא הדעת שהיא משכן החכמה, כי הדעת ממצע בין מח ללב נמצא שהיא חיצונית החכמה ובינה, והיא הכח המחבר את החכמה ללב, לכן שם הבחירה בין דעת דקליפה המחבר ללב חכמה חיצונית כמו הנחש. או בקדושה ע"י ערמה דייקא לזכות לתורה שבנגלה, לימוד לשמה, דהיינו **ששכונת התורה** לשמה היא **אצל בר דעת**, המחובר אליו ית' **כמ"ש קוב"ה יהיב חכמתא לחכימין (דניאל ב')/צ"ב** דהיינו שהקב"ה נותן הבנה נכונה בתורה, רק למי שבלבו כבר יש חכמה שעל ידה יש לו דעת המתבטא ביראת שמים.

²² עיין לקמן תורה קנד במהות תכלו לזין הערה זאת התלמיד של הטקטינער רב מסתמא עפ"י הוראתו רבו. וכמוצא בסוף תורה קנד עיקר העניין שמוכר סם מוצא בתורה טו. לכל י"ע לכאורה היה לזין לזין זאת בסוף אות ז' סם מוצא עיקר העניין המוצא נקד. לכן העתקתי אותה סם.

²³ דעת היינו שפלות וענוה כמבואר במדרש ויקרא רבה פרשה א פסקה טו – ד"א ויקרא אל משה וידבר ה' מיכן אמרו כל ת"ח שאין בו דעת נבלה טובה הימנו תדע לך שכן צא ולמד ממשא אבי החכמה אבי הנביאים שהוציא ישראל ממצרים ועל ידו נעשו כמה נסים במצרים ונוראות על ים סוף ועלה לשמי מרום והוריד תורה מן השמים ונתעסק במלאכת המשכן ולא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו שנאמר (ויקרא א) ויקרא אל משה.

²⁴ לפי המהר"ל נתיב הענוה יראה היא ביטול וענוה התדמות ופשיטות גמור בחי' אין ע"י שיש בו מדעת קונו.

ונראה כי היראה היא בחי' דין ושמירת מרחק מרוב אימת רבו ובטל ומתאפס מחמת אימה, אבל ענוה יותר בחי' אהבה והיא מידת הביטול בעצמה וע"י שדומה לו נכלל בו ית'. קצת צ"ע כי יראה וענוה שתיהן בחי' ביטול ומה החילוק, והביאור לפי המהר"ל הנ"ל נ"ל כי ההתכללות הנובעת מענוה הכוונה שדייקא מהשגת רוממותו ית' אני בטל ונכלל בו, ואילו יראה היא שהשגת רוממותו ית' גורמת לי לביטול והתרחקות קצת מרוב אימת רוממותו. ועל כן נראה שאם השגת הרוממות מתחיל מאהבה והתכללות זה פגם אלא דייקא ע"י שבתחילה יש יראה בזה נבחנת ההתכללות שאין בה גסות אלא ביטול באמת, ועל כן היראה מביאה לענוה של אהבה, ויש יראה גדולה יותר אבל גם היא מביאה להתכללות יותר שהיא התפילה בהתפשטות הגשמיית שעל ידה זוכה לסודות התורה.

²⁵ עיין לק"ה הרשאה ג' א'

²⁶ לק"ה חו"מ הלכות כח והרשאה הלכה ג' אות א' – אָבְל עַל יְדֵי מְשֻׁפֵּט שְׁשׁוּפֵט אֶת עֲצָמוֹ, עַל יְדֵי זֶה אֵין דִּין לְמַעְלָה וְאֵין אֵין הַדִּין וְהִירָאָה מִתְלַבֵּשׁ עֲצָמוֹ בְּשׁוּם דְּבָר וְאֵין עוֹלָה הִירָאָה הַנְּפִילָה לְשִׁרְשָׁה וְכוּ' וְשִׁרְשׁ הִירָאָה הוּא הַדְּעַת וְכוּ' וְעַל יְדֵי שְׁעוֹלָה הִירָאָה לְשִׁרְשָׁה, שְׁהוּא הַדְּעַת, עַל יְדֵי זֶה נִשְׁלֵם הַדְּעַת. וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכָה לְתוֹרָה שְׁבִנְגְלָה.

²⁷ משלי ח (יב) אֲנִי חֲכָמָה שְׁכַנְתִּי עֲרָמָה וְדַעַת מְזֻמּוֹת אֶמְצָא: (ג) יִרְאֵת יְהוָה שְׁנֵאת רַע גָּאָה וְגֵאוֹן וְדָרְךָ רַע וְפִי תִּהְיֶה כְּשֵׁנֵתִי:

²⁸ מלוב"ם משלי ח (יב) אני חכמה שכנתי ערמה – הערמה היא הכח אשר בנפש לשקול כל דבר טרם העשותו כמ"ש כל ערום יעשה בדעת, והפוכו הוא הפתי, ולפעמים יערים האדם לרעה, אבל מי שאסף אל נפשו חקי החכמה הוא ישתמש בערמתו לחשוב דרכו עפ"י חקי החכמה, ולהתיעץ עם נפשו בכל דבר ולערום שיהיו מעשיו כפי חקי החכמה, שעז"א לתת לפתאים ערמה, שהחכמה תלמדם לערום ולחשוב על מעשיהם, ועז"א שאני חכמה אני שוכנת אצל הערמה, כי הערמה בלא החכמה תהיה לרוע לרוב.

²⁹ וכמבואר בסוטה כא: טעם שאסור ללמד אשה גמרא. והיכי דמי רשע ערום וכו' ע"ש. ובתורה יב הארכנו בזה הרבה לכאן הצד השלילי שבערמה.

³⁰ דניאל פרק ב' (כא) והוא מהשנא ענניא ומנניא מהעדה מלכין ומקקים מלכין יתב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה:

עתה יבאר שנוסף לתורת הנגלה יש גם תורת הנסתר, ולהשיג אותה צריך עוד יותר דעת דהיינו שפלות וענווה עד שיצא לגמרי מגבול ויזכה לתפלה שהיא התפשטות הגשמיות ממש ועי"ז יהיה לו כלי להשגות אלוקות ועוד שע"ז מתקבלת תפילתו ועי"ז זוכה לסודות התורה הנ"ל שהם אור הגנוז לצדיקים שמבטלים עצמם אליו ית' בתכלית. נמצא שע"י יראה זוכה לתורה בנגלה ועי"ז לשפלות וע"י השפלות ליראה גדולה יותר של תפלה.

נמצא שהיראה מביאה לשפלות ושפלות מביאה ליראה/ק"א.

לפי המהר"ל נתיב הענווה יראה היא ביטול, וענוה התדמות ופשיטות גמור, בחי' אין, ע"י שיש בו מדעת קונו. ונראה כי היראה היא בחי' דין ושמירת מרחק מרוב אימת רבו ובטל ומתאפס מחמת אימה, אבל ענוה היא יותר בחי' אהבה והיא מידת הביטול בעצמה, וע"י שדומה לו נכלל בו ית'.

וקצת צ"ע כי יראה וענוה שתייהן בחי' ביטול ומה החילוק. והביאור נ"ל לפי המהר"ל הנ"ל, כי ההתכללות הנובעת מענווה הכוונה שדייקא מהשגת רוממותו ית' אני בטל ונכלל בו, ואילו יראה היא שהשגת רוממותו ית' גורמת לי לביטול והתרחקות קצת מרוב אימת רוממותו.

ועל כן נראה שאם השגת הרוממות מתחיל מאהבה והתכללות זה פגם, אלא דייקא ע"י שבתחילה יש יראה בזה נבחנת ההתכללות שאין בה גסות אלא ביטול באמת, ועל כן היראה מביאה לענווה של אהבה, ויש יראה גדולה יותר שהיא מביאה להתכללות יותר דהיינו התפילה בהתפשטות הגשמיות שעל ידה זוכה לסודות התורה.

אבל יש שני בחינות תורה, יש בחי' נגלה, ובחי' נסתר עיין תורה רפו שיש חכמה תתאה והיא בחי' גן/ק"ב ויש חכמה עילאה והיא בחי' עדין, ויש לימוד פוסקים שעל ידו נעשה מושל בשערי גן עדן שהם נטבעו בארץ,

ובפשטות נגלה כאן הכוונה לכל הנגלה בכתב ובעל פה, פוסקים וחכמה תתאה שהיא כל התורה שאפשר לבאר במהלכי שכל בדיבור. אבל לבחי' נסתר שהיא חכמה עילאה אינו זוכה כל אדם אלא לעתיד לבא/ק"ג.

בזה העולם זוכה לבחי' נסתר ע"י תפילה קה"ק/ק"ו במסירת נפש/ק"ז כמבואר לקמן דהיינו שמתפלל

מלבי"ם – ונגד מ"ש שהחכמה היא שלו, אמו יהב חכמתא לחכימין, ששפע החכמה בא מאתו ולא ישפיע רק על המוכן. וכמ"ש אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה, שאחר ההכנה הטבעיית תבא השפע האלהית, וסדר המדרגות הם חכמה בינה דעת, שהחכמה היא המקובלת מה', וה' יתן חכמה למי ש"ל הכנה לקבל חקי החכמה, ואחריו הוא הבינה להוציא מדעתו דבר מתוך דבר, ועת יבין בחכמה ישיג ידיעה ברורה כדבר המושג בחוש או במושכל ראשון, וזה נקרא מדע ודעת, וה' יתן מדע ליודעי בינה. ובארתי כל זה בפ"י ספר משלי:

ק"א **ו"צ עיין ברייתא דרבי פנחס בן יאיר בע"ז** כ: ענוה מביאה ליראת חטא. לפי הנ"ל משמע שמדבר ביראה שהיא בחי' יציאה מגבול וצ"ע א"כ מדוע יראת חטא ולא יראת הרוממות. ואולי ייראת חטא היא הנובעת מיראת הרוממות הגדולה ביותר.

ועיין משלי (כב ד) **עֶקֶב עֲנָה יִרְאַת ה'...** וצ"ע האם הכוונה עקב לשון סיבה דהיינו שהענווה מביאה ליראה, או הפירוש שהעקב והסוף של הענווה דהיינו המדרגה הנמוכה שלה היא יראה דהיינו שיראה מביאה לענוה. **ועיין במדרש** שהובא בתורה קמח 'מה שעשתה ענוה עקב לסלותא עשתה חכמה עטרה על ראשה, שנאמר: "עקב ענוה יראת ה', וכתוב "ראשית חכמה יראת ה'". הרי שלמד שיראה מביאה לענווה, נמצא מדבר מיראה שהיא הדעת שעל ידה זוכים לתורת הנגלה שעל ידה השפלות (והיא יראה ראשונה הנ"ל).

ועיין בתורה קמח שרבנו לומד ממדרש הנ"ל שיש יראה למעלה מיראה. דהיינו שהיראה שהיא עקב לענוה ומביאה לענוה היא נמוכה מהיראה שהיא ראשית חכמה, אע"פ שתייהן בין החכמה לענוה.

מ"ק – **ועיין בתורה קמח תירצתי עפ"י** זהר חדש שמבאר שמדובר ביראת העונש שהיא עקב ענוה במלכות אבל ראשית חכמה היא יראת הרוממות בבינה. ואמנם אפשר אולי לתרץ כך גם כאן ואולי באמת יש יראה למעלה מיראה יראה מעונש ויראה מרוממות ויראה מאהבה ובהקדמת התיקונים בדף יא: כתב שיש ג' יראות מעונש עוה"ז ומעונש עוה"ב ומרוממותו ית' ובדף ה כתב שיש עשר יראות.

ואולי יתבאר עפ"י המבואר כאן שיש יראה המביאה לשפלות ויש יראה שהשפלות מביאה אליה. ולפ"ז בתורה קמח כוונת רבינו שאמנם בין חכמה לענוה יש יראה אחת אלא שבהכרח יש גם יראה שקודם החכמה ויש יראה שלמעלה מהענווה כמבואר בתורה טו. ואם זה נכון נמצא שבתורה קמח מדבר רק על יראה שבין חכמה וענוה וסומך על תורה טו שיש עוד שתיים ודווקא את זו הנוכרת בתורה קמח לא מזכיר בתורה טו. וצ"ע.

ק"ב **ועיין תורה ח' אות ז'** שהלומדים ומבינים בתורה נשמותיהם בגן שם התורה בפועל והגן מקבל מהעדן שהוא התפלה והתורה בכח.

ק"ג מותרו - לבוא

ק"ד **עיין לקמן בביאור הרב"ח ד"ה** סלק ויתיב באילנא משמע שהנסתר הוא בחי' עוה"ב. ועיין ע"ח החילוק בין לעת"ל לבין עוה"ב.

מבואר בכהאריז"ל בע"ח שער טו פ"ה שהשגה הנקראת עוה"ב היא כשז"א מקבל מתבונה דהיינו חיצוניות הבינה שנקראת עולם (כי הנוקבא נקראת עולם ובפרט תבונה נקראת כן ע"ש שמתעלמת במוחין דז"א), והבא פירושו שבא עכשיו כי זוהי השגה שיכול להשיג בעוה"ז, אבל השגת לעתיד לבוא היא כשז"א יגדל מעלתו ויקבל מבינה בעצמה שהיא נקראת לעתיד לבוא.

ק"ה גם בדפוס - תפילה ומתורו - תפלה

ק"ו לק"ה תפלה ג' אמצע אות ב'

ק"ז עיין לק"ה תפלה הלכה ג' אמצע אות ב' (עפ"י תורה עח תנינא) – ועל פן מתרץ היטב קש"ת רבא, מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה, פי זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד, פי בזמן תפלה מקבלין חיות על ידי התורה הנעלמת שהיא בחינת מתנת חנם בחינת ארץ ישראל. נמצא שדבקים גם בשעת התפלה בהתורה, הינו בתורה הנעלמת כנ"ל. וזה שאמר רבנו זכרנו לברכה במקום אחר (בסימן טו) **שעל ידי התפלה זוכין לסתרי תורה**, פי על ידי התפלה שהיא בחינת מתנת חנם על ידי זה דבקים בבחינת התורה הנעלמת שהיא בחינת סתרי תורה, ועל פן נקראת התפלה עבודה שבלב, שזה בחינת העלמה בחינת התורה הנעלמת שהיא בחינת מחשבה שבלב, פי בהלב נעלמין כל הדברים בחינת תעלומות לב, ועל פן התפלה היא בחינה גבוהה מאד מאד וצריכין דיקא להתפלל בכל יום ולהרבות בתפלה ותחנונים, פי על ידי התפלה, על ידי בחינת מתנת חנם בחינת התורה הנעלמת, בחינת חסד חנם שהיה מקיים העולם קדם מתן תורה, על ידי זה יכולין להחיות כל הזמנים והעתים שהאדם בטל מדברי תורה מחמת הכרח צרכי פרנסה וכיוצא.

בלי שום כוונת תועלת עצמו, ואינו חושב לכלום את עצמו, ונתבטל כל עצמותו וגשמיותו, ונתבטל כאלו אינו בעולם, כמו שכתוב (תהלים מד): "כי עליך הרגנו כל היום"^{קפ}. דהיינו רק מי שמתפלל במסירות נפש עד שמוכן למות בכל תפלה מחדש/^{קפ}, הוא יש לו את הכלי להשיג תורת הנסתר, כי נסתר אין הכוונה שנסתר ממני ורק צריך שמישהו יגלה לי, אלא הכוונה לתורה שהיא נסתרת מצד מהותה, ונקראת חושך מעומק המושג, דהיינו שהיא תורה שההשגה בה תלויה בהכנת הלב, כפי ההכנה שמכין עצמו לצאת מגבול, כי היא השגות של עוה"ב וכמבואר בתורה קצא שאפשר בעוה"ב שיהיו שנים באותו מקום בג"ע ואע"פ אחד יתענג בהשגות נפלאות וחברו לא ירגיש כלום.

עתה יבאר שלזכות תפלה בהתפשטות הגשמיות כוון שעל ידה יזכה לסודות התורה צריך ללמוד תורה שבנגלה כי תורה שבנגלה היא בחי' שפלות, דהיינו שעל ידי לימוד התורה אפשר לזכות לשפלות/^{קפ}. בגמ' הוריות יד. לימוד הנגלה בבקיאות מכונה בשם סיני, על שם ההר השפל שעליו ניתנה התורה. ורבנו מכנה סתם את כל תורה שבנגלה סיני, וצ"ע לכאורה גם עוקר הרים דהיינו המפלל ומקשה ומתריך, עוסק בתורה שבנגלה, ואולי כי ע"י פלפול מתגלה הנסתר ממנו דהיינו הנסתר שבנגלה, או אולי כי על ידי בחי' עוקר הרים קשה יותר לבא לשפלות, וכן מבואר בסוטה מט:^{קפ} שדייקא רב יוסף המכונה סיני הוא שאמר לא תיטני ענוה דאיכא אנא.

וע"י השפלות זוכה לתפילה במסירות נפש עד שזוכה בה להתפשטות הגשמיות ויוצא מגבול ועוד שהיא מתקבלת וע"י זוכה על ידה לסודות התורה דהיינו השגות עוה"ב שהיא חכמה עילאה.

וצ"ע מדוע דווקא סיני סגולה לשפלות ולא עוקר הרים שהוא החריף לפלפל ולהעמיק בה, ועוד צ"ע הרי דואג ואחיתופל שהיו גדולי תורה עצומים בזמן שאול המלך ולא הועילה להם התורה לשפלות, כמבואר בגמ' שהיתה תורתם מהשפה ולחוץ ובלא יראת שמים. ואולי באמת דייקא הלימוד בבקיאות זוכה יותר לשפלות ע"י שאינו בקי כל כך בפלפול אלא מקבל את הדברים כמו שהם ומרבה לגרוס אע"פ שאינו מבין שגם זה הסגולה לשפלות שבתורה. ואע"פ שבאמת בבקיאות לבד בלא פלפול א"א לרדת לעמקה ולדעת לדמות מילתא למילתא כראוי ולחדש דינים שאינם מפורשים, שזה זוכה המכונה עוקר הרים, רואים שעוקר הרים הוא יותר בסכנה של גאוה, ובזה נפלו דואג ואחיתופל שהיו מפלפלים הרבה בתורה כמבואר בגמ' שהיו לשם שלש מאות קושיות במגדל הפורח באויר וכיו"ב פלפולים וקושיות על יחוסו של דוד המלך.

ולתפלה זוכה ע"י תורה שבנגלה. כי התורה שהיא בנגלה, היא בחי' סיני בחי' שפלות, כמו"ש חז"ל (ברכות ס"ד.)^{קפ} שנשלחה שאלה מארץ ישראל לבבל סיני ועוקר הרים הי מיניהו"ק"י עדיף,

ועיין של"ה הקדוש מסכת תמיד פרק נר מצוה אות ח' – ועיני תפלה בכוונה שהיא הנשמה, זהו סודות התפלה. שהנגלה של התפלה שהיא חיי שעה, וכן סיפור שבחיו של הקב"ה והנהגת פעולותיו יתברך הם דברים נגליים, אבל פנימיית עניינם וסודם הנוגעים ברומו של עולם, זהו נשמת הדברים, סוד שרשי השמות והשמות הם הספירות שאדון יחיד בהם והם בו סוד אחדותו יתברך. והקב"ה מתאוה להתפלה זו, ועבודת התפלה זו היא צורך גבוה אשר הארכנו למעלה בחיבור הזה (בהקדמת תולדות אדם שער הגדול ובמאמר רביעי מעשרה מאמרות), ויתבאר לקמן בפרק השני. הרי הנגלה מהתפלה נמשל לגוף, והכוונה מהתפלה להנשמה:

^{קפ} לקוטי עצות – ערך תפלה אות כו. צריכין להתפלל במסירת נפש, שיבטל כל ישותו וגשמיותו בשעת התפלה, ולא יכון בשביל תועלת עצמו כלל ולא יחשב לכלום את עצמו, ויתבטל כאלו אינו בעולם. וזה זוכין על ידי משפט, דהיינו על ידי שמתבודדין ומפרשין שיחתו בינו לבין קונו ושופטין ודנין את עצמו בעצמו על כל הדברים שעושה, ועל ידי זה מעלין היראה לשרשה שהוא הדעת, ועל ידי זה זוכין לתורה שבנגלה ועל ידי זה זוכין לתפלה במסירת נפש כנ"ל, ועל ידי תפלה כזאת זוכין לסתרי אורייתא שהוא אור הגנוז לצדיקים, אשרי הזוכה לזה (טו, ב ג ד):

לקוטי עצות – ערך קדושה אות ג. על ידי מסירת נפש על קדוש השם זוכין לשלום ועל ידי זה זוכין לדבר דבורים קדושים של תורה ותפלה, ולקשר המחשבה היטב אל הדבור, ועל כן עצה טובה להתפלל בכונה, לקבל עליו במחשבתו למסר נפשו על קדוש השם, גם בלא זה עקר שלמות התפלה היא להתפלל במסירות נפש וכי"ל בערך תפלה אות כו (תורה פ):

^{קפ} עיין תורה מו תנינא – מסירת נפש יש לכל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם וּבְכָל שַׁעַר, כְּגוֹן שְׁנוֹתָן מוֹמָנוּ לְצִדְקָה. וְהִמְמוֹן הוּא הַנֶּפֶשׁ, כִּי אֵלָיו הוּא נוֹשָׂא אֶת נִפְשׁוֹ (דברים כ"ד). דְּהֵינּוּ שְׁמוֹסָר נִפְשׁוֹ בִּיְגִיעוֹת וְסָבְנוֹת קִדְּם שְׁמִרְוִיחַ הִמְמוֹן, וְאַחַר כֵּן נוֹטֵל הִמְמוֹן וְנִתְּנָה בְּשִׁבְלֵי הַשָּׁמַיִם יִתְבָּרַךְ, נִמְצָא מוֹסֵר נִפְשׁוֹ. וְכֵן בַּתְּפִלָּה אֵימָה בְּמִדְרָשׁ הַנֶּעְלָם (חיי שְׁרָה דף קכ"ד); שֶׁהִיא בְּחִינַת, "כִּי עָלֶיךָ הִרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם" וְכוּ', הֵינּוּ מְסִירַת נִפְשׁוֹ. כִּי צָרִיךְ יְגִיעָה גְדוֹלָה וּמְלַחְמָה גְדוֹלָה עִם הַמַּחְשְׁבוֹת וְהַבְּלִבּוּלִים, וְתַחְבּוּלוֹת לָנוֹס וּלְבָרַח מִקָּהָם, וְעַל זֶה נֶאֱמָר: 'כִּי עָלֶיךָ הִרְגָנוּ' וְכוּ', כְּמוֹכָא בְּמִדְרָשׁ הַנֶּעְלָם, נִמְצָא שֶׁהוּא מְסִירַת נִפְשׁוֹ, וְכֵן כִּיּוֹצֵא בְּזֶה:

^{קפ} לקוטי יקרים למגיד ממעזעריטש אות לא – יחשוב קודם התפלה שהוא מוכן למות מאותה תפלה וכו' ע"ש.

ובעש"ט עה"ת פרשת נח עמוד התפילה אות מא – יחשוב קודם התפלה שהוא מוכן למות באותה תפלה.

שם אות מב. זה חסד גדול מהשם יתברך שאדם חי אחר התפלה, שלפי דרך הטבע היה לו למות מחמת שמפסיד כחו, כי נתן כחו בהתפלה, כל כך, מכח הכוונה הגדולה שהוא מכון:

שם אות מג. בשם הבעל שם טוב ז"ל, שאמר שנס גדול הוא כשאדם חי אחר התפלה, שלא יצאה נשמתו מגודל הדבקות:

עיין בספר בעש"ט עה"ת פרשת עקב בהערות מקור מים חיים – אות כא – בס' בית אהרן ברמזי פסח דצ"ב ע"ב ז"ל, סיפר המעשה מהבעל שם טוב הקדוש נבג"מ, שנראה לבנו אחר פטירתו, ושאל אותו איך עובדין את הבורא, ונדמה לו הר גבוה תחת השמים ואצלו עמק עמוק מאוד, ועמד על ראש ההר וזרק את עצמו לתוך העמק, ונתפרקו אבריו עד לפירורין, ואחר כך אמר לו כך עובדין את הבורא, עב"ל:

^{קפ} עיין בקיצור לק"מ השלם וכן בלק"ע ערך התבודדות אות א' מבואר שע"י תורה שבנגלה זוכה לשפלות.

^{קפ} סוטה דף מט: משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא: אמר ליה רב יוסף: לתנא לא תיטני ענוה דאיכא אנא.

^{קפ} ברכות סד. – אמר ר' אבין הלוי כל הדווקא את השעה שעה דוחקתו וכל הנדחה מפני השעה שעה נדחת מפניו מדרבה רב יוסף. דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים אצטריכא להו שעתא שלחו להתם סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם שלחו להו סיני קודם שהכל צריכין למרי

והשיבו סיני עדיף [קט"ו]/קט"ו, וביארו שם את הסיבה **כי הכל צריכין למרי חיטייא** [ק"ז]/ק"ח פשט הסוגיא שם היא לעניין מני ראש ישיבה (המאירי/קט"ו) ומדובר תלמידי חכמים למדנים בתורת הנגלה, אלא שהאחד חכם הבקי בעל פה בכל התורה וחברו חכם חריף/ק"ב שידוע לפלפל ולחדש בתורה, והשיבו להם שעדיף חכם הבקי/ק"ב כי כולם

חטיא אף על פי כן לא קבל עליו ר' יוסף דאמרי ליה כלדאי מלכת תרתין שנין מלך רבה עשרין ותרתין שנין מלך רב יוסף תרתין שנין ופלגא כל הנך שני דמלך רבה אפילו אומנא לביתיה לא קרא:

פירש הכותב (בהוריות יד) **בשם הרמ"ה** – ורבה עוקר הרים – שהיה חריף ומפולפל בתורה הרבה ואמאי קרי ליה עוקר הרים שהיה מפרק קושיות שהיו דומין כהרים שאין אדם יכול לפרקן ועוקר ודוחה שמועות שהיו דומין כהרים שאין אדם יכול לעקור. וכי אצטרך להו עלמא בבבל למנויי חד מניהו ברישא שלחו לתמן לא"י סיני ועוקר הרים האי מנייהו עדיף שלחו מתם סיני עדיף דהכל צריכין למארי דחטיא דכולי עלמא צריכי ליה אפילו עתירין סלעין ודינרין דמאי מהנו ליה למרי זוזי אי לא משכח חטי למזבן בגווייהו. אבל מרי חטי לא צריך לכו"ע והיינו ללחמי כולי האי דאע"ג דלית ליה זוזי למזבן בהו שאר מילי דצריכי ליה מאחר דאית ליה חטי יכול למיחיה גווייהו. ועוקר הרים דמי לעתיר סלעין דלית ליה חטי דאי משכח מאן דמזבן ליה חטי בווייה מהנו ליה זוזיה ואי לא לא מהני ליה מידי ואף הכא נמי הוה עוקר הרים דהוי מפולפל ומחודר דאי משכח מאן דתני ליה מתניתא ושמתתא מהני ליה חדודי ופלפוליה דיכול למידק מנייהו אגב פלפוליה כמה מילי דלא יכלי שאר אינשי למידק ואי לא משכח מאן דתני ליה מתניתא ומהדר קמיה שמעתתא מאי מהני ליה פלפולא. ובפרק מי שמת (ב"ב קמה:) קרי לבעל פלפול עתיק סלעין וקרי לבעל שמועות עתיר משח ומסיק בה התם הכל צריכין למריה חטיא.

^{י"ד} גם בדפוס ימינו, וסתרו-מינייהו

^{י"ז} הוריות יד.

^{קט"ו} **הוריות יד.** אמר ר"מ לא אמר רבי יוחנן פליגו בה רבן שמעון בן גמליאל ורבנן חד אמר סיני עדיף וחד אמר עוקר הרים עדיף רב יוסף סיני רבה עוקר הרים שלחו לתמן איזה מהם קודם שלחו להו סיני עדיף דאמר מר הכל צריכין למרי חטיא ואפילו הכי לא קביל רב יוסף עליה מלך רבה עשרין ותרתין שנין והדר מלך רב יוסף וכל שני דמלך רבה רב יוסף אפילו אומנא לביתיה לא חליף אביי ורבא ורבי זירא ורבה בר מתנה הווי יתבי והווי צריכי רישא אמרי כל דאמר מלתא ולא מפריך להו רישא דכולהו איפריך דאביי לא איפריך חזייה רבה לאביי דגבה רישא א"ל נחמני פתח ואימא. **איבעיא להו רבי זירא ורבה בר רב מתנה הי מנייהו עדיף רבי זירא חריף ומקשה ורבה בר רב מתנה מתוך ומסיק מאי תיקו:**

פרש"י – סיני עדיף. מי ששנה משנה וברייתא סדורין לו כנתינתן מהר סיני: וחד אמר עוקר הרים. דחריף ומפולפל בתורה אע"פ שאין משנה וברייתא סדורין לו כל כך: רב יוסף קרו ליה סיני לפי שהיו משניות וברייתות סדורות לו כנתינתן מהר סיני אבל לא היה מפולפל כרבה. הכל צריכין למרי חטיא. כלומר רב יוסף הוא מרי חטיא שמשנה וברייתא סדורין לו מפי השמועה כנתינתן מהר סיני דמשנה וברייתא אבוהן דהלכתא.

חריף ומקשה. מתוך פלפול יתירא דהוה ליה הוה מקשה ומתריך אבל רבה בר מתנה לא הוה חריף כל כך אלא מתוך שהוא שוהה ומעיין יפה יפה מסיק אליבא דהלכתא:

פירש הכותב – רבי זירא חריף ומקשה מתוך פלפולו היה יודע להקשות ולתריך מיהו לא הוה ידע לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ורב"מ מתון ומסיק כלומר לא היה מפולפל וחריף כ"כ להקשות ולתריך מיד אלא היה שוהה ומעיין בנחת יפה יפה עד דהוה סלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא, מי עדיף וסלקא בתיקו. ע"כ פירוש הרמ"ה

^{י"ז} ב"ב קמה: ועיין עיין יעקב שם שציין לויקרא רבה כב ד"ה מלך לשדה נעבר

^{ק"ח} **בבא בתרא קמה:** – תנו רבנן עתיר נכסין עתיר פומבי זה הוא בעל הגדות, עתיר סלעים עתיר תקוע זהו בעל פלפול, עתיר משח עתיר כמס זהו בעל שמועות (שידע הלכות ומימרות האמולאין ולכשיגיע עת הולאה יגלה שמועותיו) הכל צריכין למרי חטיא. גמרא אמר רבי זירא אמר רב מאי דכתב (משלי טו-טז) כל ימי עני רעים זה בעל גמרא (שממית עלמו לכוין הלכות ולתריך הוויית) וטוב לב משתה תמיד זה בעל משנה. רבא אמר **איפכא** פירש העני יוסף- ימי עני רעים זה בעל משנה שאינו יכול להורות הלכה מהמשנה וגם שהן סותרות לא יודע לתריך, וטוב לב הוא בעל הגמרא שידע משניות על עיקרם ובקי בטעמיהן ויש בידו כח להורות הלכה למעשה. והיינו דאמר רב מרשיא משמיה דרבא מאי דכתב (קהלת טו-טז) מסיע אבנים יעצב בהם בוקע עצים יסכן בהם מסיע אבנים יעצב בהן אלו בעלי משנה בוקע עצים יסכן בהם אלו בעלי גמרא.

^{ק"ט} **המאירי על הוריות דף יד.** – הרי שהיו צריכים למנות ראש ישיבה והיה שם מי שהמשניות והברייתות סדורות בפיו דרך פסק אלא שאינו מפולפל כל כך והיה שם מי שמפולפל הרבה אלא שאין המשניות והברייתות וסוגיות התלמוד שגורה לו בפיו כל כך ממנין את שהתלמוד שגור בפיו והוא שאמרו סיני ועוקר הרים סיני עדיף שהכל צריכין למרי חטיא ובתלמוד המערב אמרו הסדרן קודם לפלפול ודוקא שאף על פי שאינו מפולפל כל כך הוא בקי בפירושו של הלכות ובמה שיוצא מהם ויש לו בחינת דמיון הדברים זו בזו והוצאת דבר מתוך דבר כראוי אבל מי שאין בידו אלא סוגיות התלמוד סדורה בפיו ואין בידו דרך פסק ובחינה בדמיונות ובהבנת דבר מתוך דבר אינו בכלל סיני כלל ולא בכלל בעל הוראה ולא עוד אלא שצריך להזהר מהוראתם הרבה עד שיפלטוה מי שמאזניו מעוינות ושכלו זך להכריע את הכף לאחד מצדדיו ומ"מ אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו:

^{ק"י} **עיין ערובין נג** – אמר ליה שמואל לרב יהודה שינא פתח פומיך קרי פתח פומיך תני כי היכי דתתקיים בך ותוריק חיי שנאמר כי חיים הם למצאייהם ולכל בשרו מרפא אל תקרי למצאייהם אלא למוציאייהם בפה.

ועיין שם ענף יוסף על עין יעקב מבאר בשם גאולת עולם ששמואל אמר זאת לרב יהודה דייקא בגלל שהיה שנון וחריף כי הזכרון והחריפות הם שני הפכים זה מלחות המח וזה מיבושת המח. דהיינו שדייקא למי שהוא בחי' עוקר הרים יותר קשה לקיים למוציאייהם בפה ממי שהוא סיני ולכן רב יהודה היה צריך יותר חיזוק בזה.

^{ק"כ} **אבל צ"ע** לעיל מגמרא הוריות יד דאע"פ שסיני ועוקר הרים סיני עדיף אבל לגבי אבעיא מה עדיף חריף ומקשה או מתון ומסיק סלקא בתיקו וצ"ע הרי מתון ומסיק פרש"י דהיינו דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא מה שאין כן לחריף דלא סלקא, ומודע סלקא בתיקו ולא פשיטא ליה כנ"ל ששיבחו את דוד במה דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא. וצ"ל דאדרבה הקושיא היא התירוץ שהנידון כאן הוא לא הנידון שם, כי שם היה לעניין בחירת ראש ישיבה וכאן הנידון לגבי תועלת הלימוד, ומחדש שאע"פ שבוודאי העיקר הוא לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, אבל א"א לבוא לזה אלא ע"י חריף ומקשה, כי רק אחרי שמברר היטב את כל הצדדים אזי יכול לברר מתוכם את ההלכה, ואעפ"כ לא זה שחריף הוא זה שידוע לברר ההלכה.

צריכים תחילה בקיאות כי בזמנם היה אסור לכתוב תורה שבע"פ ולכן מי שלא זכר בע"פ את המשניות וברייתות אזי אע"פ שהיה חריף לפלפל בהן אבל היה צריך לבעל הזיכרון כדי שידע במה לפלפל וזה הכוונה הכל צריכין למארי דחטיא כמו שיתבאר לקמן, עכ"פ לענינו נראה שרק מביא ראייה שתורה שבנגלה נקראת סיני. ורבנו דורש זאת לענין החילוק בין נגלה לנסתר/קכ"ו והתורה שבנגלה הכל צריכין לה, אבל התורה שבנסתר זעירין אינון דצריכין לה [קכ"ג]/קכ"ד.

עתה יבאר שסיני הוא בחי' שפלות. בלקוטי עצות (התבודדות א') מבאר שע"י לימוד תורת הנגלה זוכה לשפלות/קכ"ו וצ"ע שהרי יש גדולי תורה שלא זוכים עי"ז לענוה. כנ"ל שדואג ואחיתופל/קכ"ו שהיו ראשי סנהדרין וחכמים גדולים בדורם ולא זכו לענוה. והתירוץ כי נתבאר לעיל שהעלאת היראה לשרשה בדעת זה הקרקע ללימוד תורת הנגלה וכל שלומד תורה בלא הכנה זו הוא בסכנה גדולה שאדרבה התורה תגרום לו לגאוה יותר ולא לשפלות.

צ"ע דקצת משמע מרבנו כאן שמכנה את הנגלה סיני שדווקא לימוד הבקיאות הוא הנגלה שבתורה ואילו עוקר הרים לימודו אינו בנגלה, וזה קשה לומר שהרי כל מה שאפשר לדבר ממנו הוא נגלה ואילו הנסתר היא תורה דלעתיד לבוא, ולעיל תרצנו שבעוקר הרי יש קצת בחי' של נסתר ממנו כיון שמחדש דינים ולא רק חוזר על דינים ידועים. ובאמת פשוט שכל תורת הנגלה גם השינון וגם החדושים והפלפול האמיתי שבה והעיון להבין דבר מתוך דבר הכל בכלל תורת

וכביאורו של הבן יהודיע כאן שמביא מעשה מרבי יוחנן (ב"מ פד.) שבכה על שנפטר ר"ל שהיה מקשה לו כד קושיות על כל שמועה שאמר ולא היה ניחא ליה בר"א בן פדת שבא במקומו והיה אומר לו תנא דמסיע ליה על כל שמועה כי ברוב קושיות מתבררת השמועה וזהו שמובא בגמ' רבות למדתי וכו' ומתלמידי יותר מכולם נמצא ששניהם צריכים זה לזה אלא ששאלת הגמרא הייתה מי צריך יותר לחבירו המקשה למתריך או המתריך למקשה וזה סלקא בתיקו

ועיין בזה עוד שו"ת יביע אומר ח"א אור"ח סימן א ד"ה (ו) ומכללן

ועיין תורה נו אות ט צדיק וטוב לו זה צדיק שהלכה כמותו וצדיק ורע לו זה צדיק שאין הלכה כמותו ומבואר שם שניהם מקבלים תורה מהשמים דהיינו שדברי שניהם דברי אלקים חיים וא"א להשיג מדוע הלכה כמו אחד מהם דווקא נמצא שלאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא גם צדיק גמור צריך סיעתא דשמיא וצ"ע כי אפשר שבתורה נו שניהם זכו לנגלה ומשמע שגם הנגלה הוא מהשמים כמבואר שם ואע"פ שאין פוסקים כמותו.

קכ"ב הקשר בין נסתר לעוקר הרים – אולי אפשר לבאר עפ"י הרמז לקמן ברבב"ח סליק ויתבי באילנא שהוא מדור הנשמות עי"ש ועיין בלקוטי תפילות סוף אות רכג ותעורר את לבבי ברחמיך הרבים שאזכר לשפך שיחי לפניך לפרש שיחתי לפניך תמיד בתפלה ותחנונים, ואת כל הטוב אשר נסתר ונצפן בנקדתי הטובה אוכל להוציא לאור על ידי דבורי התפלה ותחנונות ובקשות באמת מעומקא דלבא, עד שאזכר שיתגלה הטוב הנעלם והנסתר אצלי ויתגבר הטוב על הרע, עד שאכניע ואבטל את הרע לגמרי, עד שאזכר לצאת מרע לטוב מחשף לאור גדול ולפ"ז אולי אפשר לומר שעוקר הרים בחי' לנסתר כי הוא מוציא מההעלם והנסתר אל המוחין דלא כהנגלה שמוציא מהמוחין לדיבור פה.

קכ"ג עין וזר אחרי טות דף עג.

קכ"ד עיין זהר אחרי מות דף עג. עה"פ מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל ועי"ש משמע שזעירין זוכין לה, כי זעירין זוכין לכל כך שמירת הברית, אבל רבינו כתב זעירין צריכין לה וצ"ע.

וצ"ע שבתורה עג אומר רבנו שכל אחד צריך לזרו עצמו להשיג הנסתר ממנו, ומדבר שם מהנסתר שבתורה המבואר כאן. ואילו כאן אומר שתורת הנסתר זעירין אינון דצריכין לה. ואולי זה הטעם שנקט שם מה שנסתר ממנו, כי מה שנסתר ממנו, כל אחד תמיד צריך לזרו עצמו להשיג יותר ממה שכבר השיג, אבל זעירין הם שזוכים להשיג כל כך עד שמה שנסתר מהם היא תורת הנסתר.

קכ"ה קצת צ"ע כי ממה שאמר שהתורה ניתנה על הר סיני שהוא נמוך בחי' שפלות משמע שההכנה והקרקע ללימוד תורה הוא השפלות וכן משמע בתורה יד. ונראה כי באמת מבואר שהקרקע ללימוד תורה הוא הדעת שזוכה ע"י שמעלה את היראה לשרשה שבדעת וזה בעצמו בחי' שפלות כי דעת היא שפלות כמבואר במדרש ויקרא רבה א טו. שמשו רבנו כיון שהוא הדעת לכן היה נעו וסבר שאינו ראוי להכנס לאהל מועד (ואומר שם המדרש מי שאין לו דעת כזו נבלה טובה ממנו) וצ"ל שכוונת רבנו שצריך ללמוד נגלה עם דעת ושפלות ואזי זוכה לעוד הרבה יותר שפלות.

קכ"ו חגיגה דף טו: – אשכחיה שמואל לרב יהודה דתלי בעיבא דדשא וקא בכי אמר ליה שינא מאי קא בכית אמר ליה מי זוטרא מאי דכתיב בהו ברבנן איה סופר איה שוקל איה סופר את המגדלים איה סופר שהיו סופרים כל אותיות שבתורה איה שוקל שהיו שוקלים קלין וחמורין שבתורה איה סופר את המגדלים שהיו שונין שלש מאות הלכות במגדל הפורח באויר ואמר רבי אמי תלת מאה בעיי בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר

ברכות דף ג: – אחיתופל זה יועץ וכן הוא אומר ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל (איש) בדבר האלקים ועיין סנהדרין דף קו: שנקרא אנשי דמים ומרמה ואמר רבי יוחנן דואג ואחיתופל לא חצו ימיהם תניא נמי הכי אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם כל שנותיו של דואג לא היו אלא שלשים וארבע ושל אחיתופל אינון אלא שלשים ושלש

סנהדרין דף קו: – ואמר רבי יצחק מאי דכתיב איה סופר איה שוקל איה סופר את המגדלים איה סופר כל אותיות שבתורה איה שוקל ששוקל כל קלים וחמורים שבתורה איה סופר את המגדלים שהיה סופר שלש מאות הלכות פסוקות במגדל הפורח באויר אמר רבי ורבי אמי] ארבע מאה בעייתא בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר ולא איפשט להו חדו] אמר רבא רבותא למבעי בעיי בשני דרב יהודה כולי תנויי בניזקין ואנון קא מתנינון טובא בעוקצין וכי הוה מטי רב יהודה אשה שכובשת ירק בקדירה ואמרי לה זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים אמר הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא ואנון קא מתנינון בעוקצין תלת סרי מתיבתא ורב יהודה שליף מסאני ואתא מטרא ואנון צוחינון וליבא דמשגח בן אלא הקדוש ברוך הוא ליבא בעי דכתיב וה' יראה ללבב אמר רב משרשיא דואג ואחיתופל לא [הוון] סברי שמעתא מתקיף לה מר זוטרא מאן דכתיב ביה איה סופר איה שוקל איה סופר את המגדלים ואת אמרת לא הוון סברי שמעתא אלא דלא הוה סלקא להו שמעתא אליבא דהלכתא דכתיב סוד ה' ליראיו

הנגלה/קב"א, אמנם באמת מי שהוא חריף ומחדש בה הוא יותר בסכנה של נפילה לגאווה, אבל כנ"ל שע"כ צריך להקדים העלאת היראה לשרשה בדעת עד שזוכה לדעת/קב"א ורק אז הלימוד תורת הנגלה מסוגל להביא את הלומד לשפלות.

ובחי' סיני הרומז לתורת הנגלה כנ"ל **הוא בחי' שפלות, כמ"ש חז"ל (סוטה ה')/קב"א** **שהניח הקב"ה**

כל ההרים, ולא נתן התורה אלא על הר סיני [קל] ומתן תורה היה נתינת תורה שבנגלה/קב"א, לכן תורה הנגלית נקרא סיני/קב"א, וכיון שהטעם שבו דווקא בהר סיני הוא מחמת השפלות שבו שהוא הנמוך שבהרים, ואע"פ שהשרה עליו הקב"ה את שכינתו במתן תורה לא הגביה ההר את עצמו, רמז הוא שהלומד תורה לא יגבה ליבו אלא יזכה לשפלות. ופשטות המהלך הוא שלמוד תורת הנגלה גם גורם לאדם להשפיל עצמו וכמבואר בלק"ע התבודדות, והביאור נ"ל בוודאי הקב"ה יורד לשכון עימו רק מחמת שפלותו שמכין מעצמו, (וכמ"ש ישעיה נב טו) מרום וקדוש אשכון ואת דכא) אבל בוודאי ע"י שהקב"ה שוכן אצלו אזי מגודל הרגשת מציאותו ית' מתגברת הרגשת השפלות ביותר.

וחז"ל אמרו (שם ע"ב)/קב"א [קלד] **שתפילת קלה השפל אין נמאסת, כמו שכתוב (תהלים נ"א)/קל"ו**

לב נשבר וכו' לא תבוזה, משמע מרבנו שכיון שהקב"ה לא מבוזה ואינה נמאסת בעיניו זו סיבה שהיא מתקבלת, וצ"ע/קל"ו. מבואר שתפילה בלב נשבר היא כמו שמקריב עצמו/קל"ח בכל סוגי הקרבנות, וזה בחי' מסירות נפש שמבטל

קב"ו **וכן משמע מהמדרש** (ויקרא רבה כב א) שמשוה רבנו קיבל בסיני גם כל מה שעתידי תלמיד לחדש בתורה שזה בחי' עוקר הרים, ואולי יש לדרות שרק משה קיבל.

קכ"ח **וכן מצינו במשה רבנו** שהקב"ה העיד עליו שהיה עניו מכל אדם, ואעפ"י שאמר לו ריש פרשת וארא שמות ו' ט' חבל על דאבדין ולא משתכחין יש לי להתאונן על מיתת האבות הרבה פעמים נגליתי עליהם באל שדי ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם: ושמעתי ביאור מהרי"צ"ח שאין זו טענה ממש אלא יותר קביעת עובדא כי משה רבנו בגלל שהיה בחי' דעת לכן הרבה בקושיות ואילו האבות כיון שהיו יותר בחי' אמונה לא הקשו אמנם גם לכן לא זכו לדעת של משה רבינו וגם לא לענווה שלו. נמצא שדייקא החריפות של משה רבינו מה שלא הניח הכל על אמונה ע"י זכה לדעת וענווה יותר מכל אדם. וגם דייקא ע"י זכה יותר מכולם לנסתר כמבואר בוהר יעקב מלבר משה מלגאו.

קכ"ט **סוטה דף ה' -** "ראת דכא ושפל רוח" רב הונא ורב חסדא חד אמר אתי דכא אני מגניבו עד שסוקן אללי וחד אמר אני את דכא אני מרכין סכינתי אללי ומסתברא כמ"ד אני את דכא שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה. א"ר יוסף לעולם ילמד אדם מדעת קונו שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני (והניח כל אילנות טובות והשרה שכינתו בסנה)

משמע שהלומד בשפלות זוכה לסיעתא דשמיא כי הקב"ה יורד לסייע לו, ומאיר לו הבנה נכונה כי הקב"ה והתורה אחד, לכן השפלות הכנה אלא השגת התורה. וצ"ע א"כ מה הראייה מכאן לומר שגם ההפך נכון שהתורה סגולה לשפלות, ואולי כיון שתורת אמת היא הדעת אמת שעל ידה משפיל את עצמו. כי הלימוד בשפלות כנ"ל שהקב"ה יורד אליו מסייע לו להרגיש מציאותו ית' עד שזוכה לשפלות גדולה.

ק"ד פרשת יתרו י"ט כ'

קלא **בעשרת הדברות** נכללו כל התרי"ג מצות כמבואר בהראשונים ז"ל. (תפארת שלמה פ' יתרו)

קלב **צ"ע מדוע רק הנגלה נקרא סיני ושפלות -** הרי מסתמא גם הנסתר ניתן בסיני, עיין תענית ט. דליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, ומסתמא כשפרחה נשמתם בכל דיבור (שבת פח) וראו קולות, השיגו גם הרמזים, ועוד הרי ראו את הקב"ה כמובא שבהר סיני נגלה להם כזקן (פרש"י שמות כ' ב', ושיה"ש ה' טז עה"פ דודי צח), שזה בעצמו בחי' נסתר. ואע"פ שכתוב שלא ראו תמונה כמ"ש (דברים ד יב) וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶלְיָכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שֹׁמְעִים וְתִמְנֶנָּה אֵינְכֶם רְאִים וְזִלְתִּי קוֹל: אדרבה זה ראייה שמה שנגלה להם כזקן היינו בהשגה אלוקית דהיינו הנסתר. וצ"ע.

וגם לדברי רבנו שכדי לזכות להשגת הנסתר צריך להקדים לזה יראה ודעת ותורה שבנגלה הרי במתן תורה זכו לכל זה בבת אחת. ואולי כיון שהנגלה קבלו כולם ואילו הנסתר לכל אחד כפום מה דמשער בליביה, לכן הר סיני מכונה נגלה דייקא. או שבאמת גם הנסתר נקרא סיני שהרי לנסתר צריך יותר שפלות אלא החידוש שגם הנגלה נקרא סיני.

קל"ג **סוטה דף ה' -** א"ר יהושע בן לוי בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקדוש ברוך הוא שבשעה שבית המקדש קיים אדם מקריב עולה שבר עולה בידו מנחה שבר מנחה בידו אבל מי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם שנאמר **זבחי אלהים רוח נשברה ולא עוד אלא שאין תפילתו נמאסת שנאמר לב נשבר ונדכה אלהים לא תבוזה** ואמר רבי יהושע בן לוי כל השם אורחותיו בעולם הזה זוכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא שנאמר ושם דרך אראנו בישע אלהים אל תקרי ושם אלא ושם דרך:

צ"ע לענין המדובר כאן שצריך לצאת מגבול מה הנפ"מ שהתפילה מתקבלת. אבל עיין בביאור הרב"ח אשה ריח ניחוח שדייקא הקיבול תפילה גורם שנעשה הקב"ה כביכול בבחי' אשה בחי' מלבוש נגלה שע"י מתגלה הנסתר.

תפילת השפל עיין לקמן ברב"ח משמע שהשפלות היא שלא מתפלל לצורך עצמו אלא לצורך נשמתו או תיקון העולם.

קל"ד וזר בשלה סא. יתרו פו. גם עיין אור ישירים חלק תורת משה (משה חיים קליינמאן) סימן קכה דף נב: - בשם הבעש"ט שהוא המפתח הכולל לכל העשרים, יותר מכל המונות. הובא בליקוט דברי חכמים אות שנת.

קל"ה גם בדפוס - שתפילת, ומתצו - שתפלת

קל"ו **תהלים נא יט** **זכחי אלהים רוח נשברה, לב נשבר ונדכה אלהים לא תבוזה:**

צ"ע לכאורה "לא תבוזה" לא משמע עדיין שהיא מתקבלת ואולי הראייה מהרי"א שרוח נשברה היא כמו קרבן להקב"ה. אבל קשה לומר כן שהרי רבנו מצטט רק את הסיפא.

קל"ז **לא תבוזה** ואינה נמאסת צ"ע מה שבח בזה כל כך הרי אנו רוצים שתהיה אהובה ומתקבלת ולא רק לא נמאסת (עיין תורה ל' אות ז' עה"פ ותפילתי ברעותיהם)

קל"ח **ועיין כאן פירוש המלבי"ם** משמע שהלב נשבר היינו תיקון המדומה ולפ"ז יותר מובן שהוא הכנה להשגת האור הגנוז

גשמיותו, וכדלקמן שזה הכנה להשגת הנסתר, לכן ע"י תורת הנגלה שמביאה את האדם לשפלות זוכה ע"ז גם שתתקבל תפילתו ויזכה לתורת הנסתר.

ועל ידי תפלה בשפלות כנ"ל דהיינו **שהיא במסירת נפש** שיוצא לגמרי מהבלי עוה"ז עד שמשחיר פניו ונעשה כמו אכזרי על בני ביתו (כמבואר לקמן), **שמבטלקט כל גשמיותו ואין גבול. וכשאין גבול, אזי יכול להשיג התורה שלעתיד, שהיא אינה גבול, ואין נתפסת בגבול :**

אות הקמ

זה המעשה החמישי שסיפר רבב"ח בגמ' ב"ב עג: וכבר פירשו רבינו באופן אחר לעיל בתורה ג' קמ"א. וכאן מסיים רבינו לבאר כל מעשיות רבב"ח ועיין חיי מוהר"ן אות ה' שאמר שהביאור שלו הוא בשם אמרו דהיינו שרבא בר בר חנה גילה לו הפירושו. ועיין פרפראות לחכמה כאן

וזוה שאמר רבב"ח קמב לדידי חזי לי ההיא אקרוקתא דהוי כי אקרא דהגרוניא ואקרא דהגרוניא כמה הוי שיתין בתי אתא תנינא בלעה אתא פישקנצא קמג ובלעה לתנינא סליק קמד יתיב באילנא תא חזי כמה נפיש חילא דאילנ'. אמר רב פפא בר שמואל אי לאו דהוי התם לא הימניה : [קמ"ה]

רש"י אקרוקתא צפרדע. כאקרא דהגרוניא גדול הי' כאותה כרך. ואקרא דהגרוניא כמה הוי שיתין בתי תלמודא קאמ"ל. אתא תנינא, רבה קאמ"ל. פישקנצא קמ"ג, עורב נקיבה. באילנא על ענף אחר קמ"ח כדרך העופות. לא הימני לא האמנתי.

תרגום – אמר רבה בר בר חנא אני ראיתי צפרדע גדולה כמו העיר אקרא של הגרוניא שהיו בה שישים בתים ובא נחש ובלע את הצפרדע ובא עורב ובלע את הנחש ועלה וישב על ענף של אילן אמר רב פפא בר שמואל אם לא שהייתי שם לא הייתי מאמין.

הפירוש לפי רבינו – אמר רבה בר בר חנא אני ראיתי צפרדע, צפר-דעה, חיבור יראה ודעת, דהיינו כיצד היראה עולה לשרשה בדעת, שע"ז זוכים לאקרא דהגרוניא, בחי' קרא בגרון דהיינו ללמוד תורה שבנגלה לשמה, שע"ז זוכים לשיים בתי, דהיינו לתפילה, אלא שבא תנין ובלעה דהיינו הנחש המפיל את האדם להתפלל לתועלת עצמו, ובאה פושקנצא דהיינו עורב, דהיינו ע"י שעושה עצמו אכזרי על בניו כעורב זוכה ללמוד לשמה ובשפלות, ע"ז זוכה לתפילה לשמה ובמסירות נפש בחי' יציאה מגבול, וסליק ויתיב באילנא דהיינו זוכה לעלות ולהשיג תורת הנסתר שהיא הארת הנשמה משרשה בעץ החיים בחי' עולם הבא. תא חזי כמה נפיש חילא דאילנא בא וראה כמה גדולים הם הסתרי תורה שא"א להשיגם אלא ע"י יציאה מגבול. אמר רב פפא בר שמואל אם לא הייתי שם וזכיתי בעצמי, לא הייתי מאמין שאפשר לזכות להשיג כאלה השגות בעוה"ז.

זה **לשונו של המלבי"ם** – רוח נשברה – שישבר האדם את רוחו הפנימי, שהרוח הוא המעלה הציורים על הלב, שלא יצייר עוד ציורים רעים רק ציורי החכמה ויראת ה', וזה יקבל ה' כוכב, וגם לב נשבר ונדכה – שהלב הוא הכלי הציוני שבו שוכן הרוח ומורה על כח המתעורר והיצייר וכן הממשלה אשר בנפש לכבוש, אם הלב נשבר ע"י כניעה וצום ועינוי, שע"כ ישבר הכלי הציוני בל יתאוה תאוה, כמ"ש ולבי חלל בקרבי.

קלט **צ"ע** לכאורה צ"ל מבטל דאי לאו הכי נראה כמשפט שחסר לו הסיום.

^{קפ} אות ה' נוסף מתורו

קמא **כמבואר במ"א** שכל הנאמר ברוח הקדש סובל כמה פרושים

עיין כוכבי אור – אנשי מוהר"ן אות ז' – ר' שמחה חתן הרב ר' שמואל יצחק ו"ל שאל ממנו פעם אחת על אודות מה שדבר הצדיקים בעלי השגות להלביש השגותיהם במקראות ומאמרי חכמינו ו"ל, ולפעמים מפרשים מאמר אחד של חכמינו ו"ל לכמה וכמה פנים, ובכל פעם מרמזים בו השגות אחרות, ושאל את מוהר"ן ו"ל אם התנא או האמורא בעל המאמר בעצמו גם הוא פגן לכל זה אם לאו והשיב לו לאו, רק מחמת שעל ידי מעשיהם הטובים זכו לרוח הקדש נורא ונשגב מאד הנמשך מהשם יתברך בעצמו אשר אין סוף לדעתו יתברך, על כן בכל דבריהם הנאמרים ברוח הקדש פנה, מלבישים בו השגות גבוהות ונוראות מאד בלי שיעור וערך מה שגם הם בעצמם לא ידעו מזה (ועי' בלקוטי מוהר"ן סימן רפ"א מה שכתוב שם שאפלו איש פשוט כשישב עצמו על הספר ויחשב הרבה יוכל לראות בהם נפלאות, מה שהמחבר בעצמו לא ידע מזה):

^{קפ} בדפ"ר ובה בר בר חנא.

^{קפ} גם בדפ"ר ותולד - פישקנצא, ומתולד - פושקנצא

^{קפ} גם בדפ"ר ותולד - סליק ובתכס - וסליק

^{קפ} תרגום אמר רבה בר בר חנא אני ראיתי צפרדע גדולה כמו העיר אקרא של הגרוניא שהיו בה שישים בתים ובא נחש ובלע את הצפרדע ובא עורב ובלע את הנחש ועלה וישב על ענף של אילן אמר רב פפא בר שמואל אם לא שהייתי שם לא הייתי מאמין.

קמ"ג גם בדפ"ר רש"י ובתכס רשב"ס.

קמ"ג גם בדפ"ר ותולד - פישקנצא ומתולד פושקנצא.

קמ"ח בדפ"ר אח' בתקפא ותולד - אחר ומתולד אחד.

אקרוקתא פי' רש"י קמט צפרדע. וזה בחי' עלית ק"ג היראה לשרשה, היינו דעת. כי צפרדע היא

מלה מורכבת, משתי מילים ציפורי דעה (תנא דבי אליהו רבה פ"ז/ב) ובכוונות ההגדה[ג].

וצפור הוא בחי' יראה, בחי' ארץ, וארץ בחי' צפור כמ"ש (ישעיה כד) מכנף הארץ זמירות וכו' פשט הפסוק שהנביא אומר מקצה הארץ זמירות שמענו ורבנו דורש שהארץ בעצמה מזמרת. נמצא הארץ מזמרת כמו צפור שעל כן נקרא הצפר בעל קול, כמבואר במדרש יבוא קלניא ויכפר על קלניא (לעיל תורה ג).

וכמ"ש (שם ס"ה) ו' מי אלה כעב תעופנה וכיונים אל ארובותיהם. פשט הפסוק היא נבואה על ימות משיח שבני הגולה יחזרו לארץ ישראל כמו עננים שעפים בשמים וכמו צפרים החוזרים לשו"ב. ורבנו דורש **מי אלה, אותיות זאלקים (ז"ל) ואלקים בחי' יראה/ו, כנ"ל שאלקים בחי' גבורה בחי' יראה, והמשך הפסוק כעב תעופינה וכיונים וכו'** דהיינו צפרים, נמצא שמי אלה, דהיינו יראה, היא כמו צפרים שעפות חזרה לשו"ב.

^א גם בצפורי-ציפור, ומתורו - צפור

^ב **תנא דבי אליהו רבה פרק ז' - כתוב אחד אומר "ושרץ היאור צפרדעים, וכתוב אחד אומר "ותעל הצפרדע" כיצד יתקיימו שני כתובים הללו? רבי עקיבא אומר צפרדע אחת היתה והיו המצרים מכין אותה והיו מנשרין ממנה צפרדעים עד שנתמלא כל הארץ צפרדעים. א"ל רבי אליעזר המודעי מה לך אצל אגדה כלך מדברותיך וכלך אצל נגעים ואהלות, אלא הרבה מיני צפרדעים הביא עליהם הקב"ה, ומאי "ותעל הצפרדע"? צפור דיע, שיש בה דיעה, בשעה שהעופות הם צמאין ובאין לשתות מן היאור ומן האגמים קוראין אותם ואומרים להם בואו ושתו אל תתיראו, עליהם הוא אומר (תהלים קד) "המשלח מעינים בנחלים בין הרים יהלכון ישקו כל חיתו שדי וגו' עליהם עוף השמים ישכון וגו' עכ"ל.**

המשך הפסוק "מבין עפאים יתנו קול" והפירוש שהעופות ממתנינים על ענפי העצים ומפחדים לרדת לשתות ועליהם יתנו הצפרדעים קול שלא יפחדו (טובי חיים בשם זיקוקין) המדרש הזה נמצא גם בהקדמת פרק שירה אבל הסיום שונה עי"ש.

צ"ע מודע נחשב דעה בזה שקוראות לעופות לשתות, שהרי ידוע מהחוקרים על הרבה עופות ואפילו נמלים שיש להן סמנים לקרא לחברותיהם לבא לאכול, וידוע על העורב שגם מזהיר חבריו מסכנה, ועוד כיוצא בזה חכמות גדולות יותר מקריאה לאכול מצינו בפיל והקוף. אבל נ"ל דלא מצינו בעל חי שקורא לאכול אלא לבני מינו, אבל הצפרדע קוראת לעופות שאינן בני מינה, ומידת החסד הוה היא הדעת היתרה שיש בה. בפשוטו א"צ לומר שהצפרדע קוראת להן ממש, אלא כיון שתמיד מצויה במים יודעות הצפרים לפי קולה היכן יש מים. אבל כיון שכך קבע הקב"ה שעל פיה יודעות היכן המים, רמז הוא ששרשה בבחי' הדעת. אולי כי מים הרומזים למימי התורה שהיא הניגון הקדוש כמבואר בלק"ה אפוטרופוס ג' ובתורה נו אות ג' בשם הוהר שהתורה בראש הומיות וכו' קוראת עד מתי פתיים תאהבו פתי. הרי שהתורה כמו הצפרדע קוראת לכולם אל מימי התורה.

עוד איזה דיעה יש לצפרדע עיין בהקדמת פרק שירה שזומנת עצמה שיאכל אותה עוף שאין לו מה לאכול כדי לקיים אם רעב שונאך וכו' ועיין הביאור בספר פרק שירה השלם לרבי אליעזר קורמן עמ' ע' ועמ' תקסב. **עוד עיין תו"ש** (וארא ז' כז) אות קח בשם לקח טוב ובהגה שם בשם ספר חצי מנשה לקוטים צפר דע שצועק כל הלילה וידוע זמן הבקר מלשתוק בצעקה.

^ג עיין לעיל תורה ג'

^ד **ישעיה פרק כד (טז) מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק ואמר רזי לי רזי לי אוי לי בגדים בגדו ובגדו בגדים בגדו:**

רש"י (טז) מכנף הארץ - ת"י מבית מקדשא שהוא בסוף א"י במזרחתה כמו ששנינו לוד מן המערב וירדן מן המזרח נמצא מירושלים לירדן מהלך יום ואני אומר לפי פשוטו שמענו מאחורי הפרגוד שעתידין להעלו' זמירו' מכנף הארץ ומה הן הזמירות צבי לצדיק עתיד להיות מצבות קומה לצדיקים. ואמר רזי לי וגו' - אוי לי שנגלו לי שני רזים רז פורענות ורז ישועה והרי תרחק הישועה עד שיבאו אויבי' בוזיזים אחר בוזיזים אחרים ושודדי' אחרי שודדי' ה' בגידות אמורות כאן:

^ה בתקפא (שם ח') ובתשכס תקון

^ו **ישעיה פרק ס (ח) מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארבותיהם:**

מצודות דוד (ח) מי אלה - כאלו הבריות ישאלו על בני הגולה מי אלה אשר ממחרים לשוב כעפית הענן וכיונים הממחרים לעוף אל ארובותיהם הם חלונות השו"ב:

^ז בתולד - אלהים

^ח זר משפטים קה. ובע"ז שער לח פ"ב מ"ח, ושער הפסוקים ויצא, שער הכוונות פסח דרוש א' ד"ה ואננם שיעור

^ט **וזה משפטים דף קה. - והשתא דישאל אינו בגלותא ועתה שישאל המוסרשים בלחות אלה על ז"ח הם בגלות, ונסתלקו לחיות מ"י מאל"ה להיטו האם מעל הבנים, כפיכחול כל בניינא נפל כביכול כל הבנים על האם אלהיים נפל, כי בלי לחיות אלה חיו עם אלהיים, ולמנא דאיתי כד יפרוק קדשא בריה הוא לבנוי מגלותא ולעתיד לכל כשיגאל הקב"ה את בניו מן הגלות, אז לחיות מ"י ואל"ה דתהו בהו פרוקא בגלותא ותתברין כחדא מ"י של הבינה ואל"ה של הו"ק דז"ח שהיו צפודו יתחברו יחד, ושמה דאלהיים היא שלים על תקונייה ושם אלהיים יהיה שלם על תקונו, ועלמא יתבסם והעולם יתמתק ממחיות זיהמת חטא אלם הראשון.**

פ"י הפסוק המבואר להלן, שמדבר שם מענין קיבוץ גלויות, וכאילו הבריות ישאלו על בני הגולה **מי אלה כעב תעופינה** מי אלה אשר ממחרים לשוב כעפית הענן, וכיונים אל ארובותיהם וכיונים הממחרים לעוף אל ארובותיהם שהם חלונות השו"ב. (מגלות)

קדא הוא דכתיב מ"י אל"ה כעב תעופינה, וכיונים אל ארובותיהם פ"י מ"י שהוא הבינה ואל"ה שהם הו"ק דז"ח שהיו נפלות מבינה, עתה בעת הגאולה כע"ב שהוא החס"ד הקדוש אל הבינה, תעופינה כל הו"ק לידבק בה להיותם מושקשות בה, ובגין דאיהו שמה קדא ולפי שהוא שם אחד לא כתיב מ"י ואל"ה כעב תעופינה להדבק זה בזה, אלא מ"י אלה שניהם יחד, כדי להיות שמה קדא בלא פרוקא, והוא אלהיים שם אחד בלי פירוד והוא שם אלהיים, דהשתא בגלותא אסתלק מ"י לעילא כי עתה בגלות נסתלקה ועלתה הבינה למעלה, כפיכחול אימא מעל בנין כביכול אימא נסתלקה מעל הו"ק דז"ח שהם הבנים שלה, כמ"ש וצפנשענס שולחה אמנס, פ"י שלא נמשכו המוחין מאימא לז"ח, ובגין נפלו ועי"ז בני ישאל הממחרים שהם בניס לז"ח נפלו בגלות, ושמה דתהו שלים דהוא שמה עלאה ברבא קדמא נפיל ושם אלהיים שהיה שם שלם שהוא שם עליון וגדול שם הראשון שנתורה נפל.

ודיעה דהיינו דעת **היא** **א** **שורש היראה** **(יב)** כנ"ל באות ג', וזה רמוז בצפרדע כי היא צפר דעה, דהיינו יראה ודעת לרמוז ששרש היראה בדעת.

ודמיא לאקרא דהגרוניא, כי כתוב **(שם נ"ח)** **י** קרא בגרון על תחסוך, ואומר רבנו שאקרא דהגרוניא הוא **לשון קרא בגרון. שזה בחי' תורה שבנגלה**, כי תורה שבנגלה צריך ללמוד בקול **כמ"ש** כמו שאמרו **חז"ל** בגמרא **(עירובין נד.)** **י** על הפסוק **(טז)** **י** "חיים הם למוצאיהם", שהפירוש חיים הם **למוצאייהם** **בפה** **(יט)** **י** דהיינו מי שלומד בקול ומוציא בפיו את תיבות התורה שלומד, נמצא שאקרא דהגרוניא כמו קרא בגרון רומז ללימוד התורה שבנגלה. **כי ע"י עלית היראה לבחי' דעת** דהיינו צפרדע כנ"ל, **זוכין לתורה שבנגלה** דהיינו קרא בגרון דהיינו אקרא דהגרוניא:

ואקרא דהגרוניא דהיינו קרא בגרון דהיינו תורה שבנגלה **כמה הויכא** **(כב)** הפשט שהגמ' שואלת מה גדלה של העיר אקרא דהגרוניא. ורבנו מבאר לפי דרכו שהשאלה היא מה זוכים על ידה, דהיינו על ידי לימוד תורה שבנגלה,

ועל דא אנן מצלין ומקדשין בבתי כנסיות ועל זה אתו מתפללים ומתקשים שמו צנתי כנסיות צעס רב, על שמא דא דיתבני כמה דהוה על סה זל אלהים שיהיה נבנה כמו שהיה ואמרי יתגדל ויתקדש שמייה רבא, ועוד אומרים אמון יהא שמייה רבא מברך, ושאל מאן שמייה רבא מי הוא שמו הגדול, ואמר ההוא קדמא דכלא זה השם שהוא שם הראשון לכל השמות שצחורה, והיינו שם הבינה הנקראת שם הגדול, ולאו מתפללים כי מה שנסתלקו נה"י דבינה מו"א ע"י הגלות, יחזרו ויחזרו מי עם אלה, שהם סוד כניסת נה"י לאומא דז"ל, ואז יהיה השם שלם, וזהו יתגדל ויתקדש שמייה רבא, והטעם שנפל שם זה בגין דלית ליה בניינא אלא בהדן לפי שאין לו בנין אלא עמנו, כי מ"י לא יתבני לעולם אלא בא"ה מ"י שהוא הבינה לא תבנה אלא ב"ק דז"א שצדק מושקעים בני ישראל, וכשבני ישראל הלכו בגלות נפרד ונפל זה השם.

ועל דא בההוא זמנא ועל כן בזמן הגאולה כתוב מ"י א"ה קעב תעופינה שיתחברו מ"י עם א"ה להיות שם אלהים, **ויחמון פל עלמא דהא שמא עלאה אתתקן על תקונייה** וילאו כל העולם כי שם העליון נתקן על תיקונו, **ואי שמייה רבא דא אתתקן ואתבני על תקונייה** ואם שם הגדול הזה נתקן ונבנה על תיקונו, **הא ישראל שליטין על כלא** הרי ישראל יהיו מושלים על כל העולם, ואז גם **וכל שאר שמיהן יתהדרון על תקונייהו** כל שאר השמות יחזרו על תיקונם ממה שנפגמו בגלות, **וישראל שליטין על כלא** וישראל יטלטו על כל האומות, **דהא פלהו תליין בשמייה רבא קדמא לל בניינין** כי תיקון כל השמות תלוי בתיקון שם הגדול אלהים שהוא שם הראשון לכל בנייני השמות.

י עיין בוזהר הנ"ל שכשאותיות מי מתחברות עם אלה זה סוד רגלי הבינה שנכנסים בראש ז"א בחי' נה"י דבינה שנעשים חב"ד דו"א. בחי' הגאולה שאז יחזרו המוחין לזעיר, דהיינו בחי' דעת ויראה בשלימות, נמצא נפלא שמי אלה רומז לשלימות היראה.

^א בתרלז - הוא

^ב כנ"ל אות ג'

^ג בתקפא (שם נא) ובתשכט תוקן

^ד **ישעיה פרק נח (א)** קרא בגרון אל תקשף פשופר הרים קולך והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם:

רד"ק (א) קרא בגרון - אמר האל לבניא שיקרא בקול לבני דורו שהיו מראים עצמם טובים והיו רעים ויוכחים על מעשיהם וירים קולו עליהם כמו השופר שישמע קולו למרחוק, והקריאה היא בגרון אף על פי שהדבור הוא נחתך בפה הקול יוצא מן הגרון, וכן אמר רוממות אל בגרונו, בקראי נחר גרוני: אל תחשך - אלא תמיד קרא להם: לעמים שהם נקראים עמי - וכפל הענין במלות שונות:

^{טו} **עירובין דף נד.** אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא פתח פומיך קרי, פתח פומיך תני, כי היכי דתתקיים בך ותוריק חיי, שנאמר "כי חיים הם למוצאייהם ולכל בשרו מרפא", אל תקרי למוצאייהם אלא למוצאייהם בפה.

^{טז} משלי ד' כב

^{יז} **משלי פרק ד (ב)** בני לךבדי הקשיבה לאמרי הט אונגף: **(כא)** אל יליוו מעיניך שמרם בתוף לכבך: **(כב)** פי חיים הם למוצאייהם ולכל בשרו מרפא: פרש"י **(כב)** למוצאייהם - לשון מציאה:

רבנו יונה - כי חיים הם למוצאייהם וגו'. כי הם (דהיינו דברי התורה) חיים למי שיטרח וישתדל בהם עד שימצאם, כי אין הדבר מצוי שימצא האדם וישיג דבר זולתי עם השתדלות וטורח, ובכאן רמוז על הסרת העצלה, ואז"ל (מגילה ו, ע"א) אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי אל תאמן, יגעתי ומצאתי תאמן.

^{יח} בתשכט - למוצאייהם (כלשון דרשת הגמ' רבינו נקט לשון הפסוק)

^{יט} עיין ש"ע או"ח מה סעיף ד'

^כ **ועל כן נפסק בש"ע** שהלומד בהרהור ולא מוציא בפיו פטור מברכת התורה, כיון שלא נחשב לימוד. עי"ש או"ח סימן מז ד' - המהרהר בדברי תורה, אינו צריך לברך. וכתב המ"ב דהרהור לאו כדיבור דמי.

^{כא} גם בדפוס ותרלז - הוי ונתולד - הוה (וצ"ע לעיל גם בתרלז כתב הוי)

^{כב} **צ"ע מדוע רב"ח** רמוז את התפלה בלשון שאלה, ואולי כי מדובר בתפילה גבוהה שהיא בחי' בינה דאיתא בוזהר שבינה קימא לשאלה לכן נקראת מי. הביאור כי בחכמה אין השגה כלל לכן לא שייך לשאול שאלות כדי להבין אבל בבינה מתחיל השגת החכמה לכן שם יש מקום לשאול כדי להבין.

עיין הקדמת הוזהר ח"א דף א: - בראשית רבי אלקעזר פתח (ישעיה מ כו) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. שאו מרום עיניכם לאן אָתָר לחיה מקום נריך לשא את העינים שכיון שלא אמר שאו שמים מבוחר שאין הבונה לעולם האנגלים אלא לאצילות ופאל להיין בעולם האצילות, ומחזר לאָתָר דְכָל עינין תְּלִיאן ליה שכל עיני בנייה תלויות להכל שפע משם. ושאל ומאן אידו, ומחזר פְּתַח עינין דהיינו המלכות שנקראת מרום והיא הפתח לחחותים להשיג סודות עליונים ונלעדה אפילו בתפארת א"י להשיג לכן צריך שתקדשו עצמכם כדי לחובל להשיג כפ. וְתִמְנָן תִּתְּדַעוּן ר"ל שם במלכות כשתלכו שהיא מנהגת את העולם בני קווי חסד דין רחמיים, משם תלכו ותשיגו דהאי סתים עתיקא ר"ל שאותו הפרטוף שנקרא סתום מפני שמקבל מהחכמה הנקראת חכמה סתומה, ונקרא עתיקא מפני שמקבל מהכתר הנקרא עתיקא קדישא, דקדמא לשאלה שאפשר לשאול בו מי הוא, ברא אלה נכל את הו' קלוות שהם סוד הנהגת ה' קווי חסד דין רחמיים, הנקראים אלה לפי שהם מתגלים ונראים בעולם, ומפרש ומאן

ומתריך **שיתין בתי**, הפשט שגודל העיר שישים בתים. ורבנו מבאר שבתים **זה בחי' תפלה** כי תפלה בחי' מלכות כי בתפילה אנו ממליכים אותו ומגלים שרק הוא בעל הכוחות כולם, ובתים בחי' בתי מלכות. ושישים רומז לחסד, כי רומז לאברהם איש החסד כפי שיתבאר. נמצא שישים בתי רומז לחסד התפילה, **כי כשאנו קוראין להקב"ה בתפילה בתארים של בשר ודם** רחום חנון טוב ומיטיב רוב חסד, **והוא נמצא לנו בכל קראינו אליו [בג']** דהיינו שהקב"ה עשה עמנו חסד שהתיר לנו לכנות אותו בתארים שונים, כדי שנוכל להתפלל אליו בתארים של שבח ובתוכם/י' לבקש שימלא מחסורינו ויושיע מצרותינו, וכשאנו קוראים לו בהם הוא ממציא עצמו אלינו, ומקבל תפילותינו, נמצא שתפלה **זה חסדכי הש"י. כי אם לא הי' כחסדי הש"י, לא היה כדאי לקרוא ולכנות את השי"ת בתארים^{כ"ב} ושבחים ותיבות ואותיות**, רוצה לומר שאם לא היה עושה עמנו הקב"ה חסד ומתיר לנו לכנותו בתארים ושבחים היה אסור לנו לעשות זאת **אבל זה הכל חסד של השי"ת.**

וזה שיתין בתי, כי שישים **זה בחי' חסד, בחי' אברהם**, שמדתו חסד/י' **כמ"ש (ש"ה ו')** **שישים המה מלכות, פי' רש"י זה בחי' אברהם** ויוצאי חלציו שהיו סך הכל שישים. **ובתי לשון בתי מלכות** כמו שאמרו בגמ' [לא']/י' שהשכר שקבלו שיפרה ופועה על שלא קיימו מצות פרעה להרוג את הזכרים היה שכתוב "ויעש להן בתים" ופירשו שם שהכוונה לבתי מלכות דהיינו שיצא מורעם דוד המלך.

וזה שכתוב בשיר השירים **(שם ב')** **שכנסת ישראל מבקשת מהקב"ה סמכוני באשיות**, פשט הפסוק אשישי ענבים וסולת נקיה כדרך שעושים לחולה, ורבנו מפרש אשיות כמו עשיות, דהיינו שכנסת ישראל מבקשת מהקב"ה

איהו ומי הוא זה הפלוף, ואמר מ"י היינו פלוף הבינה הנקראת מי בכל מקום על סך נ' שערים שבה כמספר מ"י, והוא דאקרי מקצה השמים לעילא זה שנקרא מקצה השמים שלמעלה, ור"ל בחינת ה"ק שלה הנקראים קנה השמים העליונים, לפי שהם מתלכטים בחכ"ד וחג"מ דז"א הנקרא שמים, דבכלא קיימא בךשיתיה פירוש שכל הנהגת העולם עומדת בנשות וכה ה"ק דבינה, ועל דקיימא לשאולה ולפי שאפשר לשאול מי היא, ואיהו בארץ סתים והוא בדרך נסתה, ור"ל שה"ק שלה סתומים דז"א, וק"א אתגליא ואינם מגולים, לכן אקרי מ"י נקראת הבינה מ"י, כלם השואל לחברו מי הוא זה אשר דברת עליו, כי לא ראיתו ולא ידעמיו, ודוקא ה"ק דבינה נקראים מ"י דק"א לעילא כי למעלה בג"ד דבינה וכל שכן בחכמה, לית תמן שאולה לא שייך לשאול בכלל כי מרוב העלמם אין בהם שום השגה, ולכן לא ילדק בהם שם מ"י, והאי קצה השמים ואלו ה"ק דבינה המלכטים דז"א אקרי מ"י ילדק בהם תואר מ"י, לפי שאפשר לשאול מי היא כנ"ל. (ממ"ק מהם פז ועשר מהם י')

^{כ"ב} ואתחנן ד' ז' ועיין דבר וישלח קצו:

^{כ"ד} **דברים פרק ד (ז)** כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו בידוד אלהינו בכל קראנו אליו:

רבנו בחי' (ז) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו. רמז לנו משה בכתוב הזה על מעלתן של ישראל שהם מתפללים ונענים כי יכונו אל הכח העליון להשפיע כוחו במדות בכל מדה ומדה הצריכה להם, ולכך הם נענים בכל פעם ופעם. והזכיר גוי גדול ולא אמר גוי קדוש או גוי צדיק, לפי שהגדולה היא החסד והחסד תחילת המדות, וביאור הכתוב, כי מי גוי גדול אשר לו המדות קרובות אליו, כה' אלהינו בכל קראנו אליו, ולא אל המדות, ומוזה יאמרו חז"ל עמוד מכסא דין ושב על כסא רחמים, עמוד מכסא רחמים ושב בכסא דין, הכל כפי מה שצריך המתפלל. ועל המדות הזכיר הנביא ע"ה (חבקוק ג, ח) כי תרכב על סוסך מרכבותיך ישועה, ודרשו חז"ל (בראשית רבה סח, ט) אין הרכב טפל לסוס אלא הסוס טפל לרכב, והבן זה. ודע כי בפסוק זה יוצא שם גדול שתי אותיות עם האחרונה, וכן כולם על הסדר הזה. ודרשו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"א), אשר לו אלהים קרובים, בכל מיני קרובות:

^{כ"ה} **כמבואר בגמ'** שלכל בקשה צריך להקדים שבח ולסיים בשבח כמו שתיקנו חכמים בתפילת עמידה ג' ראשונות וג' אחרונות שבח ובאמצע עשר בקשות. עיין עבודה זרה דף ז': כדריש רב שמלאי [דריש רב שמלאי] לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל מנלן ממש רבינו דכתיב ה' אלהים אתה החלות להראות את עבדך וגו' וכתוב בתריה אעברה נא ואראה את הארץ הטובה.

^{כ"ו} בתולד-חסד

^{כ"ז} בתולד-חסד, בתשכס-בחסד

^{כ"ח} בתולד-בתוארים

^{כ"ט} **כמ"ש מיכה פרק ז (כ)** תמן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבתינו מימי קדם:

^ל **שיר השירים פרק ו (ח)** ששים המה מלכות ושמונים פילגשים ועלמות אין מספר:

רש"י (ח) שישים המה מלכות – אברהם ויוצאי יריכו בני קטורה שש עשר, ישמעאל ובניו שלש עשרה, יצחק ובניו שלשה, בני יעקב שנים עשר, בני עשו שש עשרה, בדברי הימים, הרי שישים, ואם תאמר צא מהם תמנע שהיא אשה אברהם מן המנין.....

^{כ"א} * סוטה יא: וטובא ברש"י שנות א' יס [צ"ל כא]

^{כ"ב} **סוטה יא:** – ויהי כי יראו המילדות את האלהים ויעש להם בתים רב ושמואל חד אמר בתי כהונה ולויה וחד אמר בתי מלכות מ"ד בתי כהונה ולויה אהרן ומשה ומ"ד בתי מלכות דוד נמי ממרים קאתי.

^{כ"ג} **שיר השירים פרק ב (ה)** סמכוני באשיות רפדוני בתפוחים פי חולת אהבה אני:

רש"י (ה) סמכוני – עתה כמדת החולים באשישי ענבים או באשיות סלת נקיה. רפדוני – רפדו רפידתי סביבותי בתפוחים לריח טוב כדרך החולים כי חולה אני לאהבתו כי צמאתי לו פה בגלותי רפידה לשון מצע היא כמו (איוב מא) ירפד חרוץ עלי טיט:

מצודות ציון – באשיות. הם הלגינים ישימו בהם היין כמו אשישי ענבים (הושע ג ב):

שירשה לה לכנותו בתארים כדי שתוכל להתפלל ולהיות סמוכה אליו, כי התארים הם כמו שמימיך אשיות ליד [לה']¹⁵ דהיינו עשיות/ל¹⁶ של זכוכית שהיא לא מעובדת/ל¹⁷, לכן אינה שקופה כל כך ומשימין אותה כנגד אור גדול, כדי להסתכל באור הגדול ע"י אשיות ל¹⁸ כי כשהאור עובר דרכה הוא נחלש, כן גזר חסדו ית' לסמוך אותנו בתארים ושבתים האלו שנוכל להשען עליהם ועי"ז להיות סמוכים אליו.

וזה לשון סמכוני, שהוא בחי' האות סמך שמספרו שישים, ובחי' ששים המה מלכות, בחי' אברהם שהוא בחי' סמך דהיינו שישים בתי :

וכשזוכה לתפלה ע"י תורה שבנגלה צריך להיזהר להתפלל רק לצורך נשמתו כי יש יצה"ר גדול להתפלל לתועלת עצמו וזהו מאי ואתי תנינא ובלעיה, תנינא זה בחי' נחש. שמסית את האדם שיתפלל לתועלת עצמו, כמו תפילת בני אדם מגושמים עזי פנים/מ¹⁹ שצועקים ככלבים הב לנא חיי ומזונא²⁰ תן לנו חיים תן לנו מזון, כמבואר בתיקוני הזוהר [מ²¹]/מ²², או שאר תועלת גשמית, ולא צורך הנשמה וליחד קב"ה ושכינתיה.

¹⁵ בתולד - אשיות

¹⁶ עין פל"ח את ג' ובערך ערך אשיות

¹⁷ עיין פל"ח את ג' - שם, סמכוני באשיות כמו שמימיך אשיות וכו' הגם כי בלשון חז"ל הוא עשית בעין לפעמים מתחלף עין באלף, ועיין בערך ערך אשיות:

הערוך אות א' - אשיות [שטאנגן] (סנהדרין קח) בגמרא דדור המבול ואם מן הארץ הוא מביא יש לנו אשיות ברזל שאנו מחפין את הקרקע פי' כמו עשיות של ברזל והן חתיכות של ברזל:

שם אות הלמד - למפרס [לאמפע] (ירושלמי דיומא פ' אמר להם הממונה) תרגום עקילס לקבל נברשתא לקבל למפרס פי' בלשון יוני ורומי עשיות ונרות:

שם אות העין - עשת [פלאטע, צאנקען] (יומא לד) תניא רבי יהודה אמר עשיות של ברזל מחמין מערב יום הכפורים (ע"ז טז) אין מוכרין להן עשיות של ברזל (ב"ר פצ"ג) בריש ויגש אליו כשהיה מעלה חימה היו שערות לבו בוקעות כליו ויוצאות והנה נותן עשיות של ברזל בתוך פיו ומוציאן כאבק (כלים פ' יא מ"ג) העושה כלים מן העשת ומן החררה (מנחות כח) תנו רבנן המנורה היתה באה מן העשת ומן הזהב פי' חתיכה גדולה של ברזל או של זהב כדכתיב ברזל עשות ומתרגמין ערקין דפרזלא:

ועיין אור החיים (שמות ח' ד') - (מכה ט) מכת חושך, לא ראינו לו שבקש ממש להתפלל - ואולי כי בג' ימים ראשונים היה מדליק עשיות ופנסיות גדולות ויאר את החושך....

¹⁸ כך פירש הפל"ח בשם הערוך כנ"ל. אבל עיין רבנו חננאל על שבת קנד: שמחלק בין אשיות שהן כלי זכוכית, לעשיות שהן לא כלים אלא חתיכות זכוכית. וזה לשונו - ופריק רב הונא מי סברת הא דאמרי' היתה [בהמתו] טעונה כלי זכוכי' ככוסות ואשיות קאמינא דשרי לטלטלן בשבת קאמר. וכו' ... אלא פולטא - העשיות אינן כלי זכוכית עשין אלא פולטא פי' חתיכות גדולות כדכתיב (יחזקאל כז) ברזל עשות ורוצה להכניסם לבור לעשות מהן כלי זכוכית.

¹⁹ עשיות - מלשון עשת דהיינו חומר גלם כמבואר במשנה (כלים יא ג) העושה כלים מן העשת. פירש רמב"ם שם - ועשת, הוא חתיכת ברזל אצל יציאתו ממקור העפר וממנה עשיית הברזל קודם החיתוך, שהנה יותר הרבה פעמים ויוכך עד שיתפרד גשמים רבים יהיו נתלים בו מהמקור כמו שהוא מפורסם אצל האומנים ועיין יומא לד: שיש עשיות של ברזל שהיו מלבנים באש ומשליכים למקווה כדי לחמם את המים. עכ"ל.

ויש עשיות של זכוכית עיין שבת קנד: - היתה בהמתו טעונה טבל ועשיות מתיר את החבלים והשקין נופלין ואף על פי שמשתברין. התם בכולסא. פרש"י - עשיות של זכוכית - מש"ש בלעז, ... בכולסא - חתיכות רחבות של זכוכית שאינם כלים, ועושין מהן חלונות, וכיון דליכא פסידא בשבירתן וסופן להחתך בחתיכות קטנות לא שרו להביא כרים ולהניח תחתיהן:

²⁰ גם בדפוס ותולד - אשיות ומתולד - אשיות (כנראה כדי להשוות להני"ל וכן בתולד השווה אבל אשיות לאשיות כנ"ל)

²¹ בתולד - תיבת חסדו נחמק

²² גם בדפוס ותולד - ואתי, ומתולד - ואתא (בגמ' אתא וכן בהמשך וצ"ע ששם לא תיקן)

²³ זה לשון התיקוני זוהר לקמן אבל בוודאי אין הכוונה שאסור לבקש, אלא אדרבה צריך לבקש הכל רק מהקב"ה, אלא שאנשי חיל ואמת כל מחשבתם על הקב"ה והשכינה שנתרחקו זה מזה בעוונותינו, ויודעים שכל החסרונות שלנו זה בגלל הפירוד ביניהם, לכן עיקר תפילתם ליחד קב"ה ושכינתיה, וממילא גם השפע טוב יבוא. וכמבואר בתורה יד אות ט' - וְשִׁקְלִית לְסִלְתָּאֵי וְאַנְחָתִיהָ כְּכוּתָא דְרִקְעָה. שְׁשֻׁקְלָהּ לְתַפְלָהּ שְׁהוּא לְצַרְךָ הַגּוֹף, וְאַנְחָהּ בְּתַפְלָהּ, הַכֹּל לְצַרְךָ נְשַׁמְתוּ, פִּי מִמִּילָא פִּשְׁנִתְקַן שֶׁם בְּרוּחָנִיּוֹת, נִתְקַן גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת:

²⁴ בתולד - ומוני

²⁵ עיין תיקון ו' דף כב. ד"ה ויפן כה וכה ועיין לעיל תורה יד אות ט'

²⁶ התיקוני זוהר דף כב. - ויפן כה וכה וירא כי אין איש, אלא איש לדרכו פנו, בעסקין דילהון, באורחין דילהון, איש לבצעו מקצהו, בבצעה דהאי עלמא, לירתא האי עלמא, ולא אינון מסטרא דאלין דאתמר בהון, אנשי חיל, יראי אלקי"ם, אנשי אמת, שונאי בצע, אלא כלהו צווחין בצלותין ביומא דכפורי ככלבים, הב, הב לנא מזונא, וסליחה וכפרה וחיי, כתבנו לחיים, ואינון עזי נפש ככלבים, דאינון אומין דעלמא דצווחי לגביה ולית לון בשת אנפין, דלא אית מאן דקרא ליה בתיובתא, דיחוור שכינתיה לקודשא בריך הוא, דאיהי מרחקא מינייה, למחדר לגביה, ואדמיין לכלבים, דאתמר בהון ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, ואינון ערב רב, דכל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין:

ולתגבר על היצה"ר המסית להתפלל לתועלת עצמו צריך להיות אכזרי כעורב על בניו וביתו. וזהו **מיואתי**^מ/ **פושקנצא ובלעי'**, פושקנצא **פי' רש"ימ עורב** דהיינו שע"י בחי' עורב התגבר על היצה"ר המסית להתפלל לתועלת עצמו. ובחי' עורב הוא בחי' ביטול הישות, **ואמרו חז"ל** בגמרא **(עירובין כב.)**^מ [א] שם רבה אמר לתורה זוכה **מי שמשחיר פניו כעורב**, ורבא אמר לתורה זוכה **ומי שנעשה אכזרי על בניו** [בא]^נ **כעורב**^נ.

^מ בתולד- אתי

^מ **צ"ע** בשלמא לעיל אתי תנינא זה יצה"ר שבא מעצמו אבל כאן אתי עורב צ"ע לשון אתי דמשמע שבא מעצמו והרי אינו כן אלא צריך לעשות עצמו כעורב ומדוע נקט לשון אתי.

^מ גם בדפוס- רש"י, ובתשכ"ט - ריש

^מ **עירובין דף כא:** – שחורות כעורב במי אתה מוצאן במי [דף כב.] שמשכים ומעריב עליהן לבית המדרש רבה אמר במי שמשחיר פניו עליהן כעורב רבא אמר במי שמשכים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב כי הא דרב אדא בר מתנא הוה קאזיל לבי רב אמרה ליה דביתהו ינוקי דירך מאי אעביד להו אמר לה מי שלימו קורמי באגמא

פרש"י – שמשכים ומעריב – שחורות לשון שחרית, כעורב לשון ערבית: **עורב אכזרי על בניו** – כדכתיב (תהלים קמז) לבני עורב אשר יקראו, והקדוש ברוך הוא מזמן להן יתושים ונכנסין לתוך פיהן: **קורמי** – ירקות, לישנא אחרינא גמי לח, כי עקרת לההוא רכיכא דאית ביה וטחני ליה ועבדי ריפתא, באל"ף ב"ת דר' מכיר מצאתיו:

בגמ' – במי את מוצאן גרסת העין יעקב במי את מוצא (סדרי תורה) **מלמד** שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ תלי תילים של הלכות. **פרש מהרש"א** מלבד סודות התורה שנרמזו בהם יש לדרוש מהם תלי תילים של הלכות בנוגע לנגלה וכו' אלא שאין כל אדם יכול לעמוד עליהם אלא במי אתה מוצאם במי שמשחיר פניו וכו'

וזה מה שכתבתי בביאור על הקיצור לק"מ-

רבה אמר במי שמשחיר פניו עליהם כעורב. פירש המהרש"א – שמענה עצמו ומשחיר פניו כמו שהעורב שחור אי נמי לענין מיעוט מוונותיו כעורב שמוונותיו מועטין כמובא בגמ' פ"ק דב"ב.

עין עיון יעקב ששואל איך רבא דורש שחורות. ומתוך עפ"י איוב ז' ושחרתני שהוא לשון בקשה כלומר שמבקש בניו כעורב שהוא אכזרי.

עין ש"ע יו"ד סימן רמו סעיף כא דפסק כרבא דמשחיר פניו אבל לא שיהיה אכזרי על בניו,

וכן באהע"ז עא דחייב לזון בניו הקטנים ומכריוזין עליו וכופין אותו אם הוא אמוד. והוא מגמ' כתובות מט:

ועוד שם בכתובות מט: שגם עורב חורר לגולויו כשתעלה עליהן אברה והן משחירין א"כ צ"ע דאין ראייה שהוא אכזרי רק שאינו מכירן. ואולי מכאן הלימוד שעד גיל חינוך לא יתעסק אתם כלל.

"מי שמשחיר" "ונעשה אכזרי" – רבינו נקט שני פירושים: דרבה ודרבא בגמ' משמע דס"ל שלא נחלקו רק צריך אכזריות על עצמו וגם על בני ביתו (וצ"ע על אחרים)

וצ"ע כי הגמ' מדברת מתלמוד תורה ורבינו מביא ראייה משם על תפילה. וכן המהרש"א פירש סתרי תורה על הסתר שבנגלה אבל לא על הסוד, ואילו מרבינו משמע שמדובר על בחי' הסוד, ואולי זה התירוץ שרבינו עלה דרגה אחת למעלה בשניהם דהיינו שע"י מסירות נפש בתורת הנגלה זוכה לנסתר שבנגלה, אבל ע"י מסירות נפש בתפילה זוכה לסודות התורה.

דהיינו שהכלל היוצא הוא שלנסתר תמיד צריך מסירות נפש **והיכן שיש מסירות נפש שם ה' מתגלה**. וכן מבואר בברכות דף כ. אמר ליה רב פפא לאביי מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא אי משום תנווי בשני דרב יהודה כולי תנווי בנויקין הוה ואנן קא מתנינן שיתא סדרי וכי הוה מטי רב יהודה בעוקצין האשה שכובשת ירק בקדרה ואמרי לה זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים אמר הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא ואנן קא מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא ואילו רב יהודה כי הוה שליף חד מסאניה אתי מטרא ואנן קא מצערינן נפשין ומצוח קא צוחינן ולית דמשגח בן אמר ליה קמאי הוּו קא מסרי נפשייהו אקדושת השם אנן לא מסרינן נפשין אקדושת השם.

¹ וש"ע יו"ד רמו כא

^מ ספר המדות ערך לימוד צא ועיין בערך בנים צו

^נ **עין ספר המדות** ערך לימוד אות צא – במי אתה מוצא סדרי תורה, במי שמשכים ומעריב עליהם בבית המדרש ומשחיר את פניו עליהם כעורב ומשים עצמו אכזרי על בניו כעורב:

וצ"ע עי"ש – ערך בנים אות צו – מי שאין לו רחמנות על בניו, בידוע שאין לו חלק בשכל דקדושה:

ונראה שישראל רחמנים בני רחמנים לכן מצד מדתם היו כל היום עסוקים בלרחם על בניהם ובני ביתם, לכן אמרו חז"ל שכדי ללמוד צריך גם להתאכזר דהיינו לעסוק בתורה ותפילה ולהאמין שהקב"ה מפרנס, שאין הכוונה לאכזריות ממש אלא רק כלפי מה שמצד מדתם רוצים רק לרחם ואם יעשו כן אזי לא יהיה להם פנאי ללמוד, אבל יחנכם להסתפק במועט ויעסוק מסירות נפש בתורה, ומעט רק ההכרח בפרנסה. אבל מי שממש מתעלם מצרכי בניו וביתו עד שהם בסכנת חולי אין לו חלק בשכל דקדושה.

^נ **כנ"ל שעורב** לא מכיר בניו הקטנים כי הם לבנים והוא שחור, לכן לא זן אותם ורק הקב"ה מוזמן יתושין לפיהם. אבל כשגדלים קצת משחירים ואזי מכירים. ואולי הדימוי שכך גם ראוי למסור הנפש על התורה שכל עוד הם יונקים הרי שהקב"ה מוזמן להם אבלם ע"י אימם ולא צריך לדאוג יותר מזה, אע"פ שיש בזה אכזריות מצד טבע אב לרחם על בניו וכל שכן ישראל שמדתם רחמנים בישנים וגמ"ח. דהיינו שמצד מדתו רוצה להשפיע טוב לבניו כל היום, ובאמת זה מוזק להם כי טוב להתרגל להסתפק במועט.

ורבנו לומד שזה גם התנאי כדי לזכות לתפילה. ונקט שניהם אכזרי ומשחיר, כנגד שתי בחי' בביטול. כי אכזרי היינו שמתפלל בלי שום כוונת תועלת עצמו משמע אפילו תועלת בניו וביתו, והיינו אכזרי הנ"ל, ואינו חושב לכלום את עצמו בחי' משחיר פניו הנ"ל, ונתבטל כל עצמותו וגשמיותו, ונתבטלה כאלו אינו בעולם [נ"י] / [נ"י], כמ"ש (תהלים מד) / נ"ט, כי עליך הורגנו כל היום [ס"א] / פשט הפסוק שישראל מוסרים נפשם קדוש ה' כשרוצים העבירים על דת. ורבנו מפרש לעניין תפילה,

וזה דהיינו שתי הבחי' הנ"ל אכזרי ומשחיר הן בחי' (ש"ה ה') / [ס"ב] שחורות כעורב דהיינו ששתי הבחינות אכזרי ומשחיר שבלימוד תורת הנגלה הן בחינה אחת של ביטול מושלם שעל ידו זוכה לתורת הנסתר כדלקמן.

ועי"ז הביטול כנ"ל סליק ויטיב באילנא פי' עולה ויושב באילן, שזוכה לבחינות ס"ג תורה שבנסתר, כמ"ש (תהלים יח) / [ס"ד] ישת חשך סתרו [ס"ה] / פשט הפסוק מדבר כיצד הקב"ה מציל את ישראל מאויביהם.

¹² בתרלז - ומבטל

¹³ בתרלז - ומבטל

¹⁴ מתרצו - כאילו

¹⁵ עיין תורה נה את ז'

¹⁶ עיין תורה נו אות ז' - ...כשפאדם עומד בהיכל המלך, ומבטל את עצמו מכל וכל, ואין רואה שום דבר, אלא את המלך רואה. בודאי כששומע איזהו חרפה ובוזי, הוא מפרש את החרפה והבוזי לפרוש של כבוד להמלך. כי איך אפשר שיבוא אחד לתוף היכל המלך, ויבנה את המלך, אלא בודאי אלו דברים הם דבורי כבוד. ומתבונן בהדבורים איך לפרש ולצרף אותם, שיתהוו מהם כבוד להמלך. ואין לחשב, שמה אלו החרפות עליו נאמרים. זה אינו, כי מי הוא, הלא ישותו נתבטל, ואין כאן אלא המלך בעצמו. וזהו (תהלים כ"ט): "ויבהיכלו פלו אמר כבוד".

¹⁷ תהילים פרק מד (כג) כי עליך הרגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה:

רד"ק (כג) כי עליך, על יחוד שמך, שלא רצינו לכפור בך והורגים אותנו על זה. וטעם כל היום, תמיד. כצאן טבחה, כצאן הטובחים שהם מוכנים לטבח אותן, לא לרעותן ולחיותן:

¹⁸ עיין זור חיי שיה קבד: מורש נעלם ד"ה ואהבת

¹⁹ זוהר חיי שרה דף ככד: אמר רבי שלום בר מניומי, אין לך כל צדיק וצדיק מאותם העוסקים בתורה, שאין לו מאתים עולמות וכסופין בשביל התורה, הה"ד (שיר ח יב) ומאתים לנוטרים את פרוי, ומאתים על שמוסרים עצמם בכל יום כאילו נהרגו על קדושת שמו, נצחו כהאי פסוקא (נ"א) וכך אמרו בהאי פסוקא, דכתיב ואהבת את יהוה וגו', ותאנא כל המכוין לבו בהאי פסוקא, (כדי) למסור נפשו על קדושת שמו, מעלה עליו הכתוב כאלו נהרג בכל יום עליו, הה"ד (תהלים מד כג) כי עליך הורגנו כל היום, אמר רב נחמן כל המוסר נפשו בהאי פסוקא, נוחל ארבע מאות עולמות לעולם הבא, אמר רב יוסף והא תנן מאתים, אמר רב נחמן, מאתים על התורה, ומאתים על שמסר עצמו בכל יום על קדושת שמו:

²⁰ שיר השירים פרק ה (י) דודי צח ואדום דגול מרבה: (יא) ראשו כתרם פו קוצותיו תלתלים שחרות כעורב:

ועיין תורה תמימה - שחרות כעורב. אלו תלמידי חכמים שנראין כעורין ושחרין בעוה"ז, אבל לעתיד לבא מראיהן כלפידים כברקים ירוצצו [מ"ר]: פירוש - ענין המראה שחור ועכור - י"ל ע"פ הדרשה דלעיל שחרות כעורב במי אתה מוצא דברי תורה במי שמשחיר פניו עליהם כעורב, ועיין מש"כ שם אות מ"ה. וגם י"ל ע"פ מ"ש בתענית ז' א' שאמרה בת קיסר לר' יהושע בן חנניא תורה מפוארה בכלי מכוערה [שמראהו לא היה יפה] והשיב לה במשל לין טוב שמשתמר יותר בכלי חרס, ושאלה אותו הלא יש אנשים נאים והם בעלי חכמה, והשיב לה דאי הוה סנו הוה גמירי טפי. וטעם הדבר משום דאם הוא נאה ביותר מטרידו יצרו ומבטלו מת"ת וכמ"ש בנויר ד' ב' מעשה באדם אחד יפה ופחו עליו יצרו וכו', משא"כ אם אין להם יתרון זה הם פנויים ונתונים ביותר לעסק התורה, ומכל זה מבואר מ"ש אלו ת"ח שנראין כעורין ושחרין בעוה"ז וכו':

²¹ בתרלז - לבחינות

²² תהילים פרק יח (יב) ישת חושך - להחשיך להאויב. סביבותיו - החושך שם סביב סוכתו להיות מוכן לפניו. חשכת - החושך הזה בא מחשבת רבוי המים הנבלעים בהעבים הפרושים תחת השחקים:

²³ עיין תקוני זור דף קכ: ולק"ה יין נסך ד' כא.

²⁴ לק"ה יין נסך הלכה ד אות כא - ביום וכאור בקר וזרח שמש, שאז מברכין ויצר אור ובזרא חשך, כי האור בבחינת יצירה ששם נצטרך האור לטוב. והחשך בבחינת בריאה שגבה יותר, כי בעולם העליון הגבה יותר ששם הוא בחינת אור פשוט כנגד עולם הנמוך ממנו, שם הוא בחינת חשך נגד זה העולם הנמוך ממנו בבחינת ישת חשך סתרו, כי קדם שנצטרך האור אין בו תפיסה. ועל כן מכנה בשם "חשך" על שם עמק המשג, ומשם נמשך חשכת לילה, מחמת שאז מתחיל לירד האור ועדין לא נצטרך שהוא בחינת חשך.

עיין תקוני זור דף קכ: ומפרש את "אור ומשך" שהם חסד וגבוה, שגמלאס דהיכל החסד שכתה, ולכן מפרש כי ואית "אור" לעילא לעילא ויש אור למעלה למעלה נחסד שכהיכל הראשון שכתה, דאתקרי אור הגנוז לצדיקייא לעלמא דאית שנקרא אור הגנוז שנגנו לצדיקים לעולם הבא, דענינא לא שליט עליה שאין עין השכל שולט עליו, ועליו נאמר (ישעיה כד ג) עין לא ראתה, ואית חשך סתים ויש חשך סתום, שהוא הגבוה שכהיכל הראשון שכתה, וי"ל שמחמת גודל אור הכתר אי אפשר להשיג בו כמו נחשך, דאתמר ביה שנאמר בו ישת חשך סתרו שזוה החשך מסתיר עצמו הכתר.

ורבנו מבאר **סתרי תורה, אדם זוכה להם על ידי חושך** [ס"ו/ס"ו], וחושך **היינו מסירת נפש**, דהיינו **שמשחיר פניו כעורב** כנ"ל שלא משגיח על מראהו החיצוני/ס"ו וממעט באכילה/כ"ו ושינה/כ"ו עד שמראהו לא נראה יפה. **כי סתרי תורה הם בחי' חשך, ע"ש עומק המושג** [כ"ב/כ"ב] כמו כשאדם לומד סוגיא ולא מבין אזי הסוגיא כמו חשובה אצלו, כך סתרי תורה הם נעלמים מאד, וא"א לבארם בדיבור ולא מהלכי שכל אלא בבחי' (ירמיה לא ב) מרחוק ה' נראה לי.

וזה בחי' שהזוכה להשיג סתרי תורה, נקרא סליק ויטיב באילנא, כי התורה והקב"ה וישראל אחד (זוהר ויקרא ע.ג.), נמצא ששרש נשמות ישראל וכן פנימיות התורה הם בועיר אנפין הנקרא קב"ה ונקרא עץ החיים, (וכמבואר גם בתורה עג שהנסתר שבתורה הוא הנסתר שבהקב"ה). **ששם מדור הנשמות, כמ"ש (זוהר משפטים דף צט ע"ב) עיני' ע"ה/כ"ו כל נשמתין מאילנא רברבא נפקין** פי' שכל נשמות ישראל שרשם בעץ החיים. **והוא בחי' עולם הבא** הנקרא יום שכולו ארוך. **ששם אריכות ימים**, כי בעוה"ב המצב הוא כמו שהיה לפני החטא. כי עץ החיים ממנו האריכות ימים **כמו שכתוב** בנבואת ישעיהו על אחרית הימים שתהיה אריכות ימים גדולה מאד, **(ישעיה סה/כ"ו) כימי עץ ימי עמי** [ע"ה/כ"ו] עי"ש תרגום ופרש"י שפרשו כימי עץ החיים כן ימי עם ישראל, נראה כוונתם כי

^ט עיין איוב יב כב ובלקוטי תורה להאר"ז"ל שם

^{סח} **איוב פרק יב** (כב) **מְגַלֶּה עֲמוּקוֹת מִנִּי חֶשֶׁךְ וַיֵּצֵא לְאוֹר צִלְמֹתַי**:

לקוטי תורה (להאר"ז"ל) – ספר איוב (יב) (משם הרב ז"ל) מגלה עמוקות מני חשך: דע כי חשך במילוי כזה ח"ת שייך כ"ף והנה מילוי החשך במילואו שלו דהיינו תי"ו יו"ד נו"ן פ"א גי' עמוקות והנה כי האורות היורדים מיסודות או"א הנקר' עמקים כנוכח בזהוהר כשמגיעים האורות ההם ליסוד דנוקבא מתפשטים לכל העולמות וכשגוברים העונות עולה הפגם עד היסוד דנוקבא ששם ה"ג מנצפ"ך ונקר' חשך ונסתמו האורות וכשחוזרים בתשובה גורמים שיתעוררו חב"ד דו"א הנקרא שרים ע"י חג"ת הנקר' נדיבים והוה חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחוקק שהוא יסוד דידה החקוק באור יסוד דידיה למתק גבורות הניתנים שם ומתגלים אורות הנקרא עמוקות והוה מגלה עמוקות מני חשך:

^{סט} **עיין שיחות הר"ן** אות ק' – "ותתפשהו בבגדו" (בראשית לט יב), שהבעל דבר והסטרא אחרא תופסת את האדם בבגדו, דהיינו שמטריד אותו בטרדת בגדיו ומלבושיו. כי טרדת הצטרכות מלבושים ובגדים של אדם הם מבלבלין מאד את האדם ומונעים אותו על ידי זה מעבודת השם יתברך. וזהו "ותתפשהו בבגדו". אך מי שהוא בעל נפש ולבו חזק בה, אינו משגיח גם על זה. אף על פי שאין לו בגד ללבש, אף על פי כן אינו מטריד עצמו בזה ואינו רוצה להניח עצמו לבלבל בזה. וזהו "וינח בגדו אצלה וינס" וכו' (שם). שמניח בגדו ומלבושו ונס ובורח מהם ואינו משגיח כלל על זה. רק עושה את שלו בעבודת ה' כפי מה שיכול:

^ע **והעניית** משחירה את הפנים כמבואר בסוטה יב. ובשמות רבה (א' יז) – אשחור זה כלב, לפי שאשחור בן חצרון היה, ולמה נקרא שמו אשחור שהשחירו פניו בתענית.

^{עא} **כמבואר באבות** פרק ו (ד) כף היא דרְכָה שֶׁל תּוֹרָה, פֶּת בְּמַלְחָת תֹּאכַל וּמִיָּם בְּמִשְׁרָה תִשְׁתֶּה וְעַל הָאֶרֶץ תִּישָׁן וְחַיֵּי צַעַר תִּתְּנֶה וּבַתּוֹרָה אֲתָה עֹמֵל אִם אֲתָה עֹשֶׂה בְּן אֲשֶׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ אֲשֶׁרֶיךָ בְּעוֹלָם הִזָּה וְטוֹב לָךְ לְעוֹלָם הַבָּא:

^{עב} זהר רע"ט פנחס רכה.

^{עג} **עיין זוהר פנחס** רע"מ דף רכה. – אבל עלת העלות על כלא, דאתקרי יהו"ה, אתמר ביה (שם מ כה) ואל מי תדמיוני ואשוח יאמר קדוש, (שם פסוק יח) ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו, (מלאכי ג) אני יהו"ה לא שניתי, לא מטי ביה חובין לאפרשא אתווי י' מה' ו' מה', דלית ביה פרודא, ועליה אתמר (תהלים ה ה) לא יגורר רע, איהו שליט על כלא, ולית מאן דשליט ביה, איהו תפיס בכלא, ולית מאן דתפיס ביה, ואיהו לא אתקרי יהו"ה ובכל שמהן, אלא באתפשטות נהוריה עלייהו, וכד אסתליק מנייהו, לית ליה מגרמיה שם כלל מנהון, (קהלת ז כג) עמוק עמוק מי ימצאנו:

לית נהורא יכיל לאסתכלא ביה דלא אתחשכת, אפילו כתר עליון, דאיהו נהוריה תקיף על כל דרגין, ועל כל חילי שמיא עלאין ותתאין, אתמר עליה (תהלים יח יב) ישת חשך סתרו, ועל חכמה ובינה (שם צו ב) ענן וערפל סביביו, כל שכן שאר ספיראן, כל שכן חיון, כל שכן יסודין דאינון מתים:

^{עד} בתקפא - ע"ב) ובתשכט חוקק לע"א כנואה בסענת

^{עז} ועין ע"ה שער טל סוף פ"א מ"ק

^{עח} **וזהר משפטים דף צט:** – כדי לזכור מאמר הבא נקדים מש"כ האר"ז"ל בע"ח שט"ל סוף פ"א בזמ"ק הב', שבמאמר זה מדבר הסבא משרש נשמות ישראל שקודם חטאו של אדם הראשון, שאז היה ז"ל למעלה במקום הבינה, ולכן היה הגשמה ששוקפה בזינה יולאת מז"ל, ומלכות היהיה במקום ז"ל לכן הרוח ששוקף בז"ל יולאת ממלכות, והנפש מעולם הנביאה, אבל אחר החטא ירדו ז"ל כל אחד מדרגה אחת ועי"ז ירדה המלכות להיות כבוד נפש חו"א כבוד רוח והגשמה כבוד זינה. (עי' במ"ל אות ה')

ואמר הסבא **הַשְׁתָּא אֵית לְגַלְיָא** עתה יש עוד לגלות, **דְּהָא כָּל נְשָׁמַתִּין מְאִילְנָא** שהרי כל הגשמות של בני ישראל היואלות מעין החיים היינו ז"ל שהוא **רַבְרָבָא וְתַקִּיפָא** גדול מזל הסדר וחזק מזל הגבורה, שבו מושקפות ס' רבוא נשמות ישראל, כולם **מִהָהוּא** (ה"י ד"י) **נְהָר דְּנִפְקִין מֵעֵדֵן נְפִיקִי** מאותו הגהר היואל מעדן שהוא לימא היואלת מאבא משם יולאות הגשמות, כי מיוחד או"א יולאות הגשמות אל ז"ל, **וְכָל רוּחִין מְאִילְנָא אֲחֵרָא וְעֵרָא נְפִיקִין** וכל הרוחות יולאים מאילן קטן אחר שהוא הגלכות, נמצא כי **נְשָׁמָה מְלֵעִילָא רִיחַ מְלִתְתָא** הגשמה יולאת מלמעלה והרוח מלמטה, **וּמִתְחַבְרִין פְּחָדָא כְּגוֹנָא דְדָכַר וְנוֹקְבָא** ומתחברים יחד כעין זכר ונקבה כי הגשמה יודלת לקראת הרוח והרוח עולה לקראת הגשמה, **וְכַד מִתְחַבְרִין פְּחָדָא כְּדִין נְהָרִין נְהִירוּ עֲלָאָה** וכשמתחברים יחד אז הם מאירים באור עליון על ידי שנמשך עליהם אור הבינה, **וּבְחַבְרָא דְתַרְוֵיהוּ אֲקָרִי גַר** ובחיבור שניהם נקראים נר, כי הרוח הוא כעין הפתילה שהגשמה נאחזת בה שהוא כוד השלבה, והוא מה שכתוב **גַר ה' נְשָׁמַת אָדָם**, מהו **גַר** ואמר שהוא כ"ת **נְשָׁמָה ר'יחַ, וְעַל חַבְרָא דְתַרְוֵיהוּ פְּחָדָא אֲקָרִי גַר** ולפי שמתחברים שניהם כאלה הם נקראים כאלה נר, **דְּכַתִּיב גַר ה' נְשָׁמַת אָדָם**, הרי כשהגשמה בלשם שאז היא מחוברת בזות, אז נקראת נר.

^{עט} **ישעיה פרק סה** (כב) **לֹא יִבְנוּ וְאֶחָד יֵשֵׁב לֹא יִטְעוּ וְאֶחָד יֵאָכֵל כִּי כִימֵי הָעֶץ יָמֵי עֵמִי וּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם יִבְלֹוּ בְּחִירָי:**

או יתוקן חטא אדם הראשון ותתבטל הגזרה של ביום אכלך מות תמות: העניין מבואר בזוהר ובעץ חיים הנ"ל שקודם החטא היה זעיר אנפין במקום הבינה ששם שרש נשמות ישראל, נמצא שמי שזוכה לסתרי תורה ע"י תפילה בביטול הגשמיות לגמרי זוכה להארה מבחי' עולם הבא בחי' קודם החטא ושם יש התגלות גדולה של הקב"ה דהיינו סתרי תורה. עיין בזוהר שם שהרוח בעוה"ז היא במלכות והנשמה בבינה וכשעולה הרוח לקראת הנשמה והנשמה יורדת לקראת הרוח ומתחברות אזי נמשך עליהן אור גדול מהבינה, ונראה שזה נעשה ע"י תפילה במסירות נפש כנ"ל וההארה היא התגלות הנסתר.

נמצא שע"י ביטול שזוכה ע"י תפילה במסירות נפש זוכה ועולה נפשו ורוחו לבחי' נשמתו דהיינו ליישב באילן הגדול שהוא מדור הנשמות דהיינו שזכה לזכך ולתקן נפשו עד שהיא מאירה כמו נשמתו בבחי' והיה אור הלבנה כאור החמה (ונראה שזה בחי' המבואר בריש תורה סו משה משה שצדיקים שנכפל שמם בתורה מלמד שזכו שמושה שלמטה הוא כמו משה שלמעלה). ואזי מתגלים לו הנסתר שבתורה.

זוה זוכה ע"י תפלה, והביאור בזה הוא **כי הקב"ה מתאוה/פ לתפילתן/פא של ישראל [פנ]/פא** בתורה עג/פד) כתב לתפילתן של צדיקים, אבל הוסיף שכל ישראל נקראים צדיקים, כמ"ש ועמך כולם צדיקים, ומבאר שם שהכוונה

תרגום יונתן (כב) לא יבנון ואחרין יתבון לא יצבון ואחרנין יכלון ארי כיומי אילן חייא יומי עמי ועובד ידיהון יבלון בחירי:

רש"י (כב) כימי העץ – ת"י עץ החיים:

מצודות דוד (כב) ואחר ישב – על כי ימותו הם עד לא ישבו בה. כי כימי העץ – כימי משך זמן עמידת העץ המתקיים הרבה כאילן חרוב וכדומה כימי עץ הזה יהיה ימי עמי.

^{טז} ע"ש תרגום יונתן ופרש"י ועיין זר"ה ח"א דף לה. ד"ה רבי אלעזר

עט זוהר בראשית (היכלות) דף לח. רבי אלעזר אמר, זמין קב"ה לתקנא עלמא, ולא תקנא (ולהמשיך) רוחא בבני נשא בגין דיורכון יומין לעלמין (שיחיו לעולם), הה"ד (ישעיה סה כב) כי כימי העץ ימי עמי וגו', וכתוב (שם כה ח) בלע המות לנצח ומחה יהו"ה אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי יהו"ה דבר:

^פ **הקב"ה מתאוה** – ולקמן נקט שהקב"ה חפץ חסד – וצ"ע החילוק בין מתאוה לחפץ, רוצה, חומד, נכסף, משתוקק, חושק.

בספר שמות הנרדפים מבאר החילוק בין אה (כמ"ש איוה למושב לו) לתאוה (כמ"ש תאוה הוא עינים) וחימוד (כמ"ש לא תתאוה ולא תחמוד) ומבאר שאוה בנפש ותאוה בגוף. לכן לא נזכר בכתובים לשון תאוה אצל הקב"ה. וחימוד הוא תאוה גדולה ביותר עד שבא לידי מעשה. ולפ"ז צ"ע לשון חז"ל שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים. אבל לפי רבנו מתורץ נפלא כי בתאוותו זו בכיכול נעשה הקב"ה אשה בחי' גוף ביחס אלינו.

ספר באור שמות נרדפים שבתנ"ך (לרבי שלמה אהרן ורטהיימר) אות א – ערך אוה, תאוה, חמוד: – אוה בנפש ותאוה בגוף, כמו נפשי אויתך (ישעי' כ"ו, ט) ולכן לא נמצא נזכר במעשי ה' רק אווי, כמו ונפשי אותה ויעש (איוב כ"ג, י"ג), ובתאוה נאמר וכי תאוה הוא לעינים (בראשית ג', ד). לעיני החומר.....

חמוד הוא חפץ הגדול וחוק התאוה, והתאוה היא רק בלב כמו: וז"ש לא תחמוד בא על המעשה, ולא תתאוה על המחשבה שבלב.

עוד יש לתת הברל בין אוה לחמד, ולכן התאוה הוא מה שאדם מתאוה בלב אף בלי ראייה, וחמוד הוא של חמום התאוה כשאדם רואה וחומד, כמ"ש עין רואה ולב חומד.

^{פא} **הקב"ה מתאוה לתפילתן** – לשון תאוה צ"ע כי התאוה היא למילוי חסרון, והקב"ה אחד פשוט ושלם ואינו חסר ח"ו. ומה הכוונה שמתאוה. (עיין בזה רבנו בחיי דברים ח' י'). אמנם היא קושיא בעצם בריאת העולם כמבואר בתחילת העץ חיים, (שער הכללים) שמקשה ומתורץ שברא את העולם כדי לגלות מדת טובו. והביאור שם נראה כי יש שלימות עצמית ויש שלימות שתלויה בוולת, לכן ברא בחי' זולתו כדי להיות שלם גם בבחינה זו. ע"י שעשה עצמו בכיכול חסר, ונעלם כדי להטיב הטבה שלימה שאין בה בושה למחפשו וממליכו ודבק בו.

^{פב} * חולין ס: [ויבנות סד.]

^{פג} **חולין ס:** – רב אסי רמי כתיב ותוצא הארץ דשא בתלת בשבתא וכתיב וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ במעלי שבתא מלמד שיצאו דשאים ועמדו על פתח קרקע עד שבא אדם הראשון ובקש עליהם רחמים וירדו גשמים וצמחו ללמדך שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים רב נחמן בר פפא הויא ליה ההיא גינתא שדי ביה ביורני ולא צמח בעא רחמי אתא מיטרא וצמח אמר היינו דרב אסי:

יבמות סד. – א"ר יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים מפני שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילתן של צדיקים.

עיין בביאור שוטנשטיין הטעם כי מתאוה לתאוותם אליו. וצ"ע א"כ מדוע דווקא לתפילת צדיק? **ועיין מהר"ל** חדושי אגדות יבמות סד. שביאר הטעם שהקב"ה מתאוה לתפילת הצדיקים כיון שמתאוה שהעלול יחזור להיות קשור בעילתו, ועיקר העלול הם הצדיקים. **ומהרש"א** בחולין ס: ביאר שהצדיקים בתפילתם מהפכים מדת הדין למדת הרחמים שהיא עיקר מדתו ית'. **ובייטב לב** פ' תלדות כתב בשם המפרשים הטעם – כי ישועת צדיקים הוא כמו מעיין הנובע ישועה לכל, מיד ולדורות. ולכן הקב"ה מתאוה לתפילתן, כדי שעל ידי תפילתן יפתח הצינור והמעין לכל מי שצריך לאותו דבר: (נראה כוונתו לרבנו בחיי דברים ח' י'. ונפש החיים ב' י'). **ובבית אלקים למבי"ט** שער התפלה יד, כתב שמי שאינו צדיק אין לו כלי מוכן לשפע רק ע"י תשובה ותפלה לכן בוודאי הקב"ה מתאוה לתפילתו, אבל צדיק שע"י מעשיו יש לו כלי לכל הצטרכותו מדוע צריך להתפלל ותורץ כיון שמתאוה לתפילתו להרבות שכרו.

^{פד} **תורה עג** – דהנה התורה סתים וגלגא, והקדוש ברוך הוא גם בן סתים וגלגא. דהיינו מה שנגלה לנו הוא הלבוש וחיצוניותו, ומה שנסתר ממנו הוא הפנימיות. והנה, כל אדם צריך לזרו את עצמו להשיג הפנימיות, מה שנסתר ממנו: אף איך יוכל להגיע אל הנסתר ממנו, בתפלה לשמה, שיקשר המחשבה אל הדבור של התפלה, בקשר אמיתי וחוק. כי 'הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילתן של צדיקים' (חולין ס:), ולמה, כי הקדוש ברוך הוא חפץ חסד הוא (א). ורוצה תמיד להשפיע השפעות וברכות. ואין השפעה יכולה לירד, רק על ידי כלי הנקרא

למי שמכווין היטב בתפילתו וקושר מחשבתו לדיבורו. והטעם שהקב"ה מתאוה לתפילתן של ישראל כי הקב"ה חפץ חסד ורוצה תמיד להשפיע טוב לישראל/י¹⁷ אבל לזה צריך כלי והכלי הוא תפילה בכוונה גדולה ובמסירות נפש. וידוע שמי שמקבל תענוג מאחר נקרא נוקבא רוצה לומר לגביו/י¹⁸ וכשישראל מתפללין לפניו ית' וממלאין תאוותו, אזי נעשה הקב"ה כביכול בבחי' אשה¹⁹, שהוא מקבל תענוג מעמנו שאנו ממלאים חפצו להשפיע לנו חסד בכלי של תפלה שלם. כמ"ש כמו שכתוב הרבה פעמים בתורה על הקטרת בשר הקרבנות והקומץ של המנחות הקרבים על המזבח (במדבר כח/י"ח)²⁰ אשה ריח ניחוח לה', כי ע"י הריח ניחוח שמקבל השם ית' מתפילות של ישראל, נעשה בבחי' אשה. וכתוב ונקיבה תסובב גבר (ירמיה לא/י) [צ"א], פשט הפסוק שהקב"ה אומר לישראל שישבו אליו כאשה המסובבת את הגבר לבקש שישאנה. ורבנו דורש עפ"י הסוד שאשה כיון שמקבלת השפע מבעלה היא בחי' מקיף וחיצוניות ביחס לבעלה המשפיע לה, כך כביכול הקב"ה כשמקבל תאוותו מהצדיק המתפלל בכוונה כנ"ל, נעשה בחי' חיצוניות ביחס אליו/י²¹ דהיינו שהקב"ה נעשה בבחי' מלבוש נגלה, היינו מבחי' שהיה מתחלה בנסתר עכשיו נתגלה ע"י התפלה. וקוב"ה ואורייתא כולא חד [צ"ג/צ"ד],

אני שְׁנָאֲמַר (בְּמִדְבָר ו): "וְאֲנִי אֶבְרַכֶּם": וְהַכְּלִי הִנְלִי נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי כָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּאֶפֶן שֶׁמְקַשֵּׁר הַמִּתְשַׁבֵּה לְהַדְבּוּר. כִּי כָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל נִקְרָא צְדִיק, שְׁנָאֲמַר (יְשַׁעְיָה ס): "וְעַמָּךְ בְּלִם צְדִיקִים"....

¹⁷ רוב המפרשים כנ"ל לא פרושו כך את מאמר חז"ל שהקב"ה מתאוה, אבל מצאתי כדברי רבנו בספר החינוך מצוה תל.

ספר החינוך – מצוה תל – ...ומן השורש הזה הוא שמה שאמרו זכרונם לברכה [חולין ס' ע"ב] שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים, לומר שחפצו שיעשו פעולה שיוכו בה לפניו וימשיכו עליהם מטובו כי חפץ חסד הוא, ולתת עליהם מברכתו מרוב שלמותו כמו שכתבנו. וזהו השורש הגדול לכל אשר יעשה האדם טוב בעולם הזה, שזה שכרו מאת השם שמשלים חפצו באשר הוא רוצה בטובתן של בריות:

¹⁸ כך כתב בתורה עג

¹⁹ עיין לקמן תורה עג

²⁰ נמצא טו פעמים בחומש וי"פ בפרק כח הנ"ל

²¹ במדבר פרק כח (ו) עלת תמיד העשיה בְּהַר סיני לְרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לִידֹד:

שמות פרק כט (יח) וְהִקְטַרְתָּ אֶת כָּל הָאֵלֹהִים הַמְזֻבְּחֹת עֲלֶיהָ הוּא לִידֹד רִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לִידֹד הוּא:

רש"י (יח) ריח ניחוח – נחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני: אשה – לשון אש והיא הקטרת איברים שעל האש:

שפתי חכמים – (ט) לא שהריח יתן לו מנוחה שהרי כתיב (תהלים ג, יב) אם ארעב לא אומר לך וגו'. (רא"ם): דקשה לרש"י והלא אין לך ריח רע מוזאת ששורפים הבשר והעצמות לכך פירש נחת רוח וכו'. (דבק טוב): (י) אשה הוא תואר השם של העולה ונקראת כן מפני שכל איברי העולה נתנו באש:

רבנו בחיי (ויקרא א' ט') – ודרשו בתורת כהנים (פרשה ה, ט) עולה אשה ריח ניחוח לה'; עולה לשם עולה, אשה לשם אשים, ריח לשם ריח, ניחוח לשם נחת רוח, לה' לשם מי שעשה את העולם. וביאור זה, עולה לשם עולה לשם העשירית המתעלה, ולא ששם תכלית הכוונה אלא שמשם תתחיל המחשבה ומשם תבוא אל הקודש,

² ירמיה פרק לא (כא) עד מתי תתחמקין הבת השוכבת פי בְּרָא יְדֹד חֲדָשָׁה בְּאֶרֶץ נִקְבָה תְּסוּבֵב גְּבָר:

רש"י (כא) תתחמקין – תסתרי ממני שאת בושה לשוב אלי מפני דרכך הנה חדשה נבראת בארץ שהנקבה תחזור אחר הזכר לבקשו שישאנה לשון ואסובבה בעיר אבקשה וגו':

רד"ק – (כא) עד מתי תתחמקין – מתי תהיי מסובבת לכאן ולכאן מן חמק עבר שענינו סבב: הבת השוכבה – שהיתה שוכבת ומורדת בי כלו' עד מתי תסבב הנה והנה ולא תלכי דרך ישרה לשוב אל אישך הראשון כלומר עד מתי תתעצלי בתשובה: כי ברא ה' חדשה בארץ – עתיד לברוא חדשה אחר שתשבי בגלות ימים רבים ומה היא החדשה כי נקבה תסובב גבר שדרך העולם שהאיש מחזר ומסובב אחר האשה וכן אמרו רז"ל בעל אבדה מחזר על אבדתו ואז הנקבה תסובב אחר אישה כלומר שישבו בני ישראל אל ה' אלהיהם ויגאלם וכן אמר בנבואת הושע ואחר ישבו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם ופחדו אל ה' ואל טרבו באחרית הימים:

³ ע"ה שער טו פ"ו

צב צ"ע א"ב מדוע דווקא תפילה ולא כל נחת רוח מעשיית רצונו, ואולי כי הכתוב אשה ריח ניחוח כתיב בקרבנות, ותפלות כנגד תמידין תקנום. וצ"ע.

²² וזה יתרו פה: צ: אחרי מות עג. בעש"ט עה"ת פירשת נח אות פה ופרשת ואתנתן מקור מים חיים שם אות לב

צד זוהר אחרי מות דף עג. – דתנינן שלמדנו כי תלת דרגין אינון מתקשרין דא בְּרָא, קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲרִייתָא וְיִשְׂרָאֵל שלש מדרגות הם המתקשרות זו בזו, שהם הקב"ה והתורה וישראל, כי הקב"ה נתן את התורה כדי לזכות את ישראל, וכל חד דְּרָגָא עַל דְּרָגָא סְתִים וְגַלְיָא וכל אחת מאלו הג' בחינות, היא מדרגה על מדרגה, דהיינו סתומה וגלויה, כי קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְרָגָא עַל דְרָגָא סְתִים וְגַלְיָא הקב"ה סתום וז"ל הוא מדרגה סתומה על מדרגה הגלויה שהיא המלכות, לפי שז"ל מלוכס כמלכות, אֲרִייתָא הִכִּי נִמִּי סְתִים וְגַלְיָא גם התורה היא סתומה וגלויה, כי יש בה פשט ויש בה סוד, יִשְׂרָאֵל הִכִּי נִמִּי דְרָגָא עַל דְרָגָא וגם ישראל הם מדרגה על מדרגה, הָדָא הוּא דְכִתִּיב זֶהוּ שְׂכָתוּב מִגִּיד דְּבְרֵיו לְיַעֲקֹב תְּקִי וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל, תְּרִין דְרָגִין אֵינון יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל הרי כי שתי מדרגות הם יַעֲקֹב ויִשְׂרָאֵל, תָּד גַּלְיָא וְחַד סְתִים אחת גלויה שהיא מדרגת יַעֲקֹב שבה אחריות בעלי הפשט, ואחת סתומה שהיא מדרגת ישראל שבה אחריות בעלי הסוד.

ושאל מאי קא מיידי מה בא הכתוב להורות בזה, והשיב אלא כל מאן דאתגוד ואתרשים בשמא קדישא אלא כל מי שנימול ונרשם בשם הקדוש, (מי מי שנימול שמה עניו הפס סו"ט) יתבין ליה באינון מלין דאתגליין באורייתא נותנים לו חלק בדברים הנגלים שבתורה, כלומר מודיעין ליה ברישי אתון ברישי פרקין כלומר שמודיעים לו בראשי

ואז ע"י התפלה נתגלה אורייתא, היינו סתרי אורייתא רוצה לומר שהנסתר והקב"ה הם בחי' אחת וכנ"ל שהסתרי תורה הן האלוקות הנעלמת בטבע וכשמתפלל ועושה תענוג להקב"ה אזי הקב"ה נעשה בחי' מקיף לאדם ומתגלה לו בבחי' מקיפין המאירים בלב הרגשת מציאותו ית', ויש צדיקים שזוכים לחזיונות ממש/צ"ה, עיין תורה רעה שיש צדיק שממית עצמו בחייו וגם בעודו בחיים הוא מחפש בגנוזא אביו גנוזא דמלכא ע"ש/ש"י.

ועיין תורה ד' אות ט"ז/ט' שלפעמים בחמלת ה' עליו, שנפתח לו אור אין סוף והאיר לו. וכשרואה אדם ההתנוצצות הזאת, אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי, תכף נתלהב נשמתו לדבקות גדול, לדבק את עצמו באור אין סוף, וכשעור התגלות אין סוף, לפי מנין התיבות שנפתחו והתנוצצו, כל אלו התיבות אומר בדבקות גדול ובמסירת נפשו ובבטול כחותיו. ובשעה שנתבטל לגבי אין סוף, אזי הוא בבחינת "ולא ידע איש", שאפילו הוא בעצמו אינו יודע מעצמו: :

תא חזי כמה נפיש חילא דאילנא בא וראה רוב גודל גבורתו של האילן, **היינו כמה נפיש**

חילא דהאי כמה גדול וגבוה הרוחניות קדושה של **סתרי תורה, שאין יכולים להתלבש בשום דבר מוגבל, בשום גוף, אלא במי** שנעשה בעצמו רוחניות בחי' יציאה מגבול כמותם ע"י **שמשחיר פניו כעורב,**

ונעשה כעורב על בניו כנ"ל, דהיינו שלא רק בתפילה הוא מוסר נפשו ומבטל עצמו, אלא שכל מהותו תמיד התרחקות מגשמיות ורדיפת הפרנסה וכל הבלי עוה"ז.

וצ"ע לכאורה אין זו גבורתן של הסתרי תורה אלא גבורתו של מי שרוצה לזכות בהן. אבל כבר ביאר לעיל שהזוכה בהם עולה ויושב באילן דהיינו שנעשה רוחו של מטה כרוחו של מעלה שמדורה באילן ועל כן נקרא גבורת האילן על שם גבורת העולים בו :

אות יצח

עתה יבאר כיצד רמוז מהלך התורה שלנו במאמר חז"ל בפרקי אבות פ"ו משנה יא

חמשה קנינים קנה לו הקדוש ברוך הוא בעולמו, ואלו הן, תורה קנין אחד, שמים וארץ קנין אחד, אברהם קנין אחד, ישׂראל קנין אחד, בית המקדש קנין אחד. **תורה** מנין, דכתיב, ידוד קניני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז, **שמים וארץ** מנין דכתיב כה אמר ידוד השמים פסאי והארץ הים רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי, ואומר, מה רבו מעשיך ידוד כלם בקבוצה עשית מלאה הארץ קנינה. **אברהם** מנין, דכתיב ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קונה שמים וארץ. **ישׂראל** מנין, דכתיב, עד יעבר עמך ידוד עד יעבור עם זו קניתי, ואומר לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל הפצוי כם, **בית המקדש** מנין, דכתיב, מכון לשבתך פעלת ידוד מקדש אדני כוננו ידוד, ואומר ויביאם אל גבול קדשו הר זה קנתה ימינו:

ומבאר רבינו כיצד החמישה רומזים לחמשה ענינים שבתורה זו דהיינו **תורה** היא בחי' תורת הנגלה ו**שמים וארץ** בחי' העלאת היראה לדעת כי שמים בחי' דעת וארץ בחי' יראה, ו**אברהם** בחי' תפלה, ו**ישׂראל** בחי' משפט, ו**בית המקדש** בחי' נסתר.

ולפי מהלך התורה שלנו סדר הקנינים צ"ל **ישׂראל** ועי"ז נעשה **שמים וארץ** ועי"ז **תורה** ועי"ז **אברהם** ועי"ז **בית המקדש**. וצ"ע כוונת רבנו בזה האם עפ"י התורה שלנו לבאר עומק במשנה, או עפ"י המשנה להוסיף ביאור בתורה שלנו?

וזוה דהיינו חמש בחי' שבמהלך הנ"ל, שנתבאר כיצד זוכים להשיג תורת הנסתר, הם **בחי' (אבות פ"ו [צ"ט]) חמשה**

קנינים/ט' שקנה לו הקב"ה **בעולמו**, צ"ע הרי כל העולם שלו ומה רוצה התנא לומר בזה? ועוד אחרי שאמר שמים

תיבות, ובראשי פרקים, דהיינו קיצורי הלכות הנחוצות לו לדעת מיד, ואחר כך **יהבין עליה חומרא דפקודי אורייתא ולא יתיר** נותנים עליו חומר החיוב והזהירות של קיום מצות התורה ולא יותר, כלומר שמלמדים אותו שאר ענינים אבל רק בחלק הנגלה מהתורה, **עד דיסתלק בדרגא אחרא** עד שמתעלה למדרגה אחרת שאו מוסרים לו גם סתרי תורה.

בעל שם טוב על התורה – פרשת נח אות פח. ישים כל מחשבתו בכח התבות שהוא מדבר עד שיראה האורות של התבות האין מתנוצצים זה בזה, ומתוכו נולדים כמה אורות, וזהו (תהלים צ"ז) אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, האותיות שבתורה הם ט' חדרים של השם יתברך שהוא ממשיך בהם את אצילות אורו כמו שכתב בזוהר הקדוש (עי' יתרו דפ"ה ע"ג, אחרי דע"ג ע"א) קודשא בריך הוא ואורייתא כולא חד ולתוכן צריך אדם לתת כל הכוונה שהיא הנשמה, כי הכוונה הוא הנשמה, וזהו הדבקות, (סא) קודשא בריך הוא ואורייתא וישׂראל כולא חד, וזהו התפשטות הגשמיות, פירוש שיפשיט נשמתו מגופו, ונתיה נשמתו מלובשת באותן המחשבות שהוא מדבר, ויראה כמה עולמות העליונים: (כתר שם טוב ח"ב ד"ד ע"ד. ולקוטי אמרים ד"ד ע"א בשני קצת):

צ"ה **עיין חיי מוהר"ן** אות קיג.

¹⁸ **ועיין שיחות הר"ן** סימן קלד ובתורה ה' תנינא אות טו וזוהר בהר דף קיא

¹⁹ **תורה ד' אות ט'** – וזה שאנו רואים, שלפעמים נתלהב אדם בתוך התפלה ואומר כמה תבות בהתלהבות גדול, זה בחמלת ה' עליו, שנפתח לו אור אין סוף והאיר לו. וכשרואה אדם ההתנוצצות הזאת, אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי (מגלה ג.), תכף נתלהב נשמתו לדבקות גדול, לדבק את עצמו באור אין סוף, וכשעור התגלות אין סוף, לפי מנין התבות שנפתחו והתנוצצו, כל אלו התבות אומר בדבקות גדול ובמסירת נפשו ובבטול כחותיו. ובשעה שנתבטל לגבי אין סוף, אזי הוא בבחינת: "ולא ידע איש", שאפילו הוא בעצמו אינו יודע מעצמו:

¹⁸ אות ו' נוסף סתורל

¹⁹ משנה יא

וארץ כבר כלל הכל ומה הוסיף עוד? ועפ"י המפרשים שם נראה לבאר שחמישה אלו חביבין לפניו ית' ביותר מכל קנייניו, כי הם שעלו לפניו במחשבה תחילה בכוונת בריאת העולם. **התורה** שקדמה לעולם ובה הסתכל וברא את העולם לכבודו. **שמים וארץ** ברא באופן שעל ידם קיום המצוות יגלה כבודו ומלכותו. **אברהם** הוא הראשון שהתחיל בזה. **ישראל** המשיכו בדרכו של אברהם הנ"ל בכל מקום בעולם. **בית המקדש** הוא נקודת החיבור של הקב"ה לעולם שבו מגלים את כבודו ומלכותו.

ובזה אולי יתבאר קשר העניין לתורה שלנו שכמו שיש חמישה קניינים דהיינו ה' דברים יסודיים שהם יסוד העולם כולו, שכיון שבראו לכבודו כדי שיחזור לו ממנו כבוד, שזה אפשרי רק ע"י חמישה קניינים אלו, כך גם כל אדם הוא עולם קטן, עיקר ויסוד וחביב לפניו ית' כשהוא משתדל להשיג את הנסתר שבתורה, כי הנגלה הם בעיקר המצוות שעל ידן ממליכים את המלך ועושים רצונו בבחי' עבד, אבל להכיר את המלך כדי לירא ממנו יראת הרוממות ולדבק בו בבחי' בן זה יקר יותר מהכל, (וכמובאר בתורה ה' תנינא אות טו ע"ש). ולהכירו ית' צריך להשיג את הנסתר שבתורה. וזה עיקר שעשוע עוה"ב/כ"ל שהתורה שבנסתר היא בחי' עולם הבא. לכן כל החמש בחינות של תורה זו שהם כיצד זוכים להשיג את הנסתר גם הם חמישה קניינים שיש לו להקב"ה בעולמו הקטן של כל יהודי, כל אחד חביב בפני עצמו וכלם ביחד חביבין מאד לפניו ית'.

תורה קנין אחד, זה בחי' תורה שבנגלה :

שמים וארץ קנין א', זה בחי' העלאת היראה לדעת כי שמים בחי' דעת וארץ בחי' יראה.

ארץ זה בחי' יראה כנ"ל באות ב'.

ושמים זה בחי' דעת. כי דעת הוא חיבור, כמ"ש (בראשית ד')/א' והאדם ידע את חוה אשתו ותהר. וגדר הדעת שבאדם הוא הכח שלו לחבר את מה שיודע בשכלו לחברו ללבו עד כדי התפעלות. נמצא הדעת הוא בחי' חיבור לב ומח, שגם הם בחי' חיבור איש-מח-אש, ואשה-לב-מים.

וזה בחי' שמים, כי גם שמים הם חיבור של **אש ומים מחוברין יחד {חגיגה י"ב.ב.ק' / ב"ר פ' ד' [ק"ד/ק"ה]}**

לכן השמים רומזים לדעת שהוא הכח לחבר שני הפכים, אש ומים, צורה לחומר, שכל ללב, איש לאשה :

אברהם קנין אחד, זה בחי' תפלה, שהיה הראשון שתיקן תפילת שחרית, **בחי' שיתין בתו, ששים המה**

מלכות כנ"ל כי אברהם מדתו חסד, והתפילה היא חסד ה' שגור חסדו לסמוך אותנו כנ"ל, שהתיר לנו לסמוך על תארים וכנויים מגושמים כדי לסמוך ולהישען עליהם, כדי שיהיה לנו איזה התקשרות עימו ואיזה השגה בפעולותיו וגודל חסדו ורחמיו. ואברהם אבינו היה הראשון שגילה זאת ופרסם זאת בעולם :

ישראל קנין אחד, זה בחי' משפט/א' המעלה את היראה כנ"ל, כמ"ש (תהלים קמוז)/א' חקיו ומשפטיו לישראל כי ישראל רומז למשפט שאדם צריך לשפוט את עצמו בהתבודדות לברר את יראתו, שתהיה רק

ממנו ית', ולא יראות נפולות, ועי"ז מעלה את היראה לשרשה שבדעת, כנ"ל בתחילת התורה :

בית המקדש קנין אחד, זה בחי' סתרי אורייתא, שזוכין להם ע"י התפלה במסירות נפש בחי' יציאה מגבול, **שהיא בחי' אברהם** שיצא לבדו מגבול עולם התוהו שכולם עבדו בו עבודה זרה, ויחידי נלחם בכולם ופרסם

^פ עיין פירוש היעב"ץ שם - לשון קנין מורה על מי שחשק דבר מה וקנה אותו כאשר עם לבבו ושמח בו, וקנין השי"ת כשיצא לפעל מה שעלה במחשבתו.

^ו עיין מדרש שמואל שם - תהיה כוונת הקנינים האלה לומר גודל חשיבותם ומעלתם בעיני ה' ולזה קראם קניינים לפי שכל דבר אשר קונה האדם ונותן מעותיו בו כדי לקנותו אם היה חשוב בעיניו לא היה נותן מעותיו בו, ולכן המשיל אלו הדברים לקניינים כאלו ה' קנאם לו בדמים יקרים להודיע חיבתם לפני המקום.

^א עיין בתחילת תורה ב' תנינא - כי זה עקר שעשוע עולם הבא להודות ולהלל לשמו הגדול ותפלה וליהביר אותו ותפלה, שעל ידי זה סמוכים וקרובים אליו ותפלה, כי כל מה שיודעין ומכירין אותו ותפלה ביותר, סמוכים אליו ביותר, כי שאר כל הדברים יתבטלו לעתיד קלם.

^ב בראשית פרק ד (א) והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין ותאמר קניתי איש את ידוד:

^ג חגיגה דף יב. מאי שמים אמר רבי יוסי בר חנינא ששם מים במתניתא תנא אש ומים מלמד שהביאן הקדוש ברוך הוא וטרפן זה בזה ועשה מהן רקיע.

^ד פסקא ז'

^ה בראשית רבה - פרשה ד פסקה ז - ויקרא אלהים לרקיע שמים רב אמר אש ומים רבי אבא בר כהנא אמר משום רב נטל הקב"ה אש ומים ופתכן זה בזה ומהן נעשו שמים.

^ו ישראל הוא יעקב שמדתו רחמים ומשפט כידוע.

^ז תהילים פרק קמוז (יט) מגיד דברך וליעקב חקיו ומשפטיו לישראל: (כ) לא עשה בן לכל גוי ומשפטם בל ידעום הללויה:

מצודות דוד (יט) מגיד וגו' - מוסב על מלת שבחי שאמר בתחלת הענין לומר שבחי את ה' על שהוא מגיד דברי תורה ליעקב. חוקיו וכו' - כפל הדבר במ"ש:

האמונה הקדושה בה' לבדו. וזה רמוז במה שכתוב (שם עח/קפ) **הר זה קנתה ימינו**, הר זה בחי' אברהם כדאימא בגמ' פסחים/ט"ז אברהם קראו הר, אברהם שמדתו חסד **שזה ימין** כי חסד בחי' זרוע ימין **בחי' תפלה** כנ"ל שבחסדו התייר לנו לכנותו בתארים ושכחים כדי שנוכל להתפלל אליו **בחי' אברהם** שהיה הראשון שתיקן תפלה בעולם. והוא קראו הר כיון שע"י התפילה זוכים לסתרי התורה, שהם בחי' הר, **ונקרא הר ע"ש עומק/ק"ו המושג** בבחי' מי יעלה בהר ה', כי מעטים זוכים לעלות בהר זה לאינא רברבא מדור הנשמות. **ונקרא** הר המוריה **ק"י בית המקדש**, בחי' בית הקודש **בחינות קודש**, **בחינות ראשית/ק"י** בחי' חכמה/ק"ג. כי סתרי תורה הם בחי' התורה שקדמה לבריאת העולם דהיינו שהיא צרופי האותיות ברל"א צרופים פנים ואחור שבראשית הבריאה כי על ידם נברא העולם, וזה בחי' **וכל זר לא יאכל קודש {ויקרא כב/ק"י/ט"ו}** בחי' האור הגנוז לצדיקים, דכתיב ביה ימנע מרשעים אורם, **ולא יאכל בו אלא מקודשיו ומקוראיו** כי סתרי תורה שהם בחי' קדש הם סוד ע"י שכל אחד כפום מה דמשער בלביה זוכה להשיג, על כן כל זר שלא הכין עצמו בבחי' הביטול הנ"ל אין לו השגה בהם כלל. **ובית המקדש**, הוא צוואר העולם המחבר שמים וארץ דהיינו הארת האמת והחכמה עילאה בארץ לראויים, **הוא בחי' סתרי אורייתא [קט"ז/ק"ו]:**

אות זקיח

עתה חוזר רבינו לבאר את הפסוק שבו פתח את התורה עפ"י מהלך התורה שלנו. דהיינו את הפסוק (שמות יט ו')/ט"ז שאמר הקב"ה למשה רבנו בר"ח סיון שיאמר לישראל כשעמדו תחת הר סיני לפני מתן תורה, ובו מספר לישראל מה יזכו אם יקבלו וישמרו את התורה. (ה) **וְעַתָּה אִם שְׂמוֹעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וְשָׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ:** (ו) **וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכַת כְּהֻנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבַּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:**

ק"ח **תהילים פרק עח (נב) ויִסַּע כְּצֶאֱנָן עָמוּ וַיִּנְהַגְם כְּעֶדֶר בַּמִּדְבָּר:** (נג) **וַיִּנְחַם לְכַטֵּחַ וְלֹא פָּחַדוּ וְאֵת אוֹיְבֵיהֶם פָּסָה הַיָּם:** (נד) **וַיָּבִיֵאם אֵל גְּבוּל קְדִשׁוֹ הַר זֶה קִנְיָתָהּ יְמִינוּ:**

רד"ק (נד) ויביאם אל גבול קדשו, ארץ ישראל. הר זה, בית המקדש, כמו שכתוב (שמות טו, יז), תביאמו ותטעמו בהר נחלתך. ואמר זה, כי נאמר זה המזמור אחר שנודע המקום על יד גד הנביא. קנתה ימינו, כמו שכתוב (שם), מקדש ה' כוננו ידיך:

ק"ט **מבואר שם** שאברהם אבינו כינה את מקום בית המקדש הר המוריה ויצחק כינה אותו שדה ויעקב כינה אותו בית אל.

עינין פסחים דף פח. – ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב וגו' אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק אלא לא כאברהם שכתוב בו הר שנאמר אשר יאמר היום בהר ה' יראה ולא כיצחק שכתוב בו שדה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה אלא כיעקב שקראו בית שנאמר ויקרא את שם המקום ההוא בית אל.

ק"י **צ"ע** כיון שמדמה להר לכאורה צ"ל גובה המושג ולא עומק. ונראה שנקט ביטוי השגור.

ק"א בתולד- ביה

ק"ב **ירמיה פרק ב (ג) קדש יִשְׂרָאֵל לִידוֹד רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כָּל אֲכָלֶיךָ יִאֲשָׁמוּ רָעָה תִּבְאֵא אֲלֵיהֶם נָאִם יְדוֹד:**

ק"ג **מבואר בתורה פ'** חכמה איקרי קודש. ובתורה א' חכמה נקרא ראשית כמ"ש ראשית חכמה. כי חכמה יוצאת מהכתר בחי' יש מאין, דהיינו ראשית ההתגלות. וזה בחי' סתרי התורה חכמה עילאה.

ק"ד בתרלו (ויקרא כג) ובתשכס תוקן

ק"ה **ויקרא פרק כב (י) וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשֵׁב בְּהוֹן וְשֹׁכֵיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ:**

רש"י (י) לא יאכל קדש – (סנהדרין פג) בתרומה הכתוב מדבר שכל הענין דבר בה:

ק"ו וזר תרומה קמה:

ק"ז **וזהר תרומה דף קמה:** – **בין דעבד קדש הקדשים לתתא** כיון שעשה וזנה שלמה את קדש הקדשים למטה בעולם הזה, **גניז וטמיר ועאל רזא דקדש הקדשים לתמן** גזו והסתיר והכניס סס את סוד קדש הקדשים שהם הארות ז"ל, **למעבד גניזו דשמושא שלים עילא ותתא פדקא יאות** כלי לעשות שמוש ויחוד השלם בהסתיר למעלה בל"א, ולמטה בז"ל כלאו להיות. ומפני ואמר כי **קדש הקדשים איהו לעילא** קדש קדשים שהוא למעלה, היינו **רזא דחכמתא עלאה ויובלא** סוד החכמה העליונה הנקרא קדש, וזינה שהיא סוד היוכל הנקרא קדשים, שכשמתקבלים מוחין מל"א הם מתחילים ע"י הדעת, **כגונא דא דתתן חתן וכלה** וענין מוחין אלו יורשים חתן וכלה שהם ז"ל, דהיינו **דיתא דאבא ואמא** היחוס דהיינו מוחין מל"א ע"י"הם הם מתחילים.

ק"ח אות 1 נוסף מתרלו

ק"ט **שמות פרק יט (א) בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני:** (ב) **ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחזו במדבר ויחזו שם ישראל לגד הקהר:** (ג) **ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו וידוד מן הקהר לאמר בזה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל:** (ד) **אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי:** (ה) **ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ:** (ו) **ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל:** (ז) **ויבא משה ויקרא לוקני העם וישם לפניהם את כל הדברים האלה אשר צוהו ידוד:** (ח) **ויצענו כל העם ויחזו ויאמרו כל אשר דבר ידוד נעשה וישב משה את דברי העם אל ידוד:**

דהיינו שע"י ממלכת דהיינו תורה שבנגלה תזכו לכהנים דהיינו תפלה ועי"ז להיות גוי קדוש דהיינו לסתרי תורה. וחוזר לבאר כיצד זוכים לתורה שבנגלה ע"י "אלה הדברים אשר תדבר", היינו אתה משה הדעת תדבר היינו יראה, דהיינו עלית היראה לשרשה בדעת, שזוכים ע"י בחי' אל בני ישראל דהיינו משפט, ששופט עצמו בהתבודדות לברר היראה שתיהיה רק מהקב"ה.

נמצא לפי רבנו שהקב"ה רמו בדבריו למשה רבנו כיצד אפשר ע"י קבלת התורה לזכות לאור הגנוז דהיינו שיתגלה להם הקב"ה בכל דבר וזה ע"י שישפטו עצמם ויעלו את היראה לדעת ועי"ז יזכו לקבלת התורה באמת לימוד לשמה שיביא אותם לשפלות כזו שיוכלו להתפלל בהתפשטות הגשמיות עד שיצאו מגבול הישות לגמרי ויזכו לסתרי התורה דהיינו אור הגנוז שהוא התגלות אלוקותו. נמצא כשהבטיח לישראל שיהיו ממלכת כהנים הפירוש שהבטיח להם שיהיה בכוחם להתפלל במסירות נפש כזו שיוזכו על ידה לאור הגנוז לצדיקים, מה שלא שייך בגוי כלל/קפ.

ואמנם ישראל זכו לזה כיון שהיו דור דעה דהיינו שמצד נשמותיהם היו מסוגלים בקל להעלות את היראה לדעת וממילא נתקבלה אצלם התורה כראוי וזכו לשפלות וכמבואר בתורה קב"ה ע"פ עם נבל ולא חכם דהיינו שסילקו את כל החכמות וביטלו עצמם למשה רבנו ובאמת גם זכו לאור הגנוז כמבואר בשבת כב שבתוך עניי הכבוד האיר להם אור הגנוז.

וזזהו פי', [קכא] ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. דהיינו שהקב"ה אומר לישראל לפני מתן תורה

שע"י שתקבלו את התורה שבנגלה דהיינו ע"י בחי' ממלכת תזכו לבחי' כהנים דהיינו לתפלה בהתפשטות הגשמיות יציאה מגבול ועי"ז תזכו לבחי' גוי קדוש בחי' בית המקדש דהיינו שיתגלו לכם הסתרי התורה. ולזה יזכו ע"י בחי' אלה הדברים אשר תדבר אל בני, דהיינו ע"י בחי' ישראל דהיינו משפט יעלו את היראה הנקראת דבר, לדעת הנקרא משה רבנו.

ממלכת, זה בחי' תורה שבנגלה. כי בה מלכים ימלוכו קכב, (משלי ח') [קכג] הפשט מדבר בחכמי התורה שע"י לימוד התורה מולכים על עצמם וממליכים את הקב"ה והעם מכבדים וממליכים אותם עליהם. ורבנו דורש לעניין מלך שע"י התורה שהיא המצוות מגלה רצונו, ועי"ז ניתן להמליכו דהיינו לעשות רצונו. ומלכות הוא בחי' נגלה. כי אין מלך בלא עם [קכד] דלא נקרא מלך רק ע"י שיש עם שממליך אותו, וא"א לעם להמליך אותו, אלא ע"י שנגלה להם עכ"פ בפעולותיו, ומגלה רצונו, והכל צריכין למלך דהיינו לחכמים הבקיאים בתורת הנגלה שהם המצוות, כי הכל צריכין למרי חייטיא [קכה] דהיינו לבעל החיטים, דהיינו לחכם הבקי בדיני התורה והמצוות כנ"ל אות ד' עפ"י ברכות סד. [קכז] :

וכהנים, זו בחי' תפלה, כי התפלה בחי' חסד כנ"ל וכהן מדרתו חסד/קכט בחינות אברהם כנ"ל שאברהם מדרתו חסד וכן התפלה היא ע"י שהקב"ה בחסדו התיר לנו לכנותו בתארים ושבחים מגושמים, ואברהם אבינו מדרתו חסד

קכ וצ"ע עיין תנא דבי אליהו רבה – פרק ט – מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ בין ישראל בין עכו"ם בין איש בין אשה בין עבד ובין שפחה הכל לפי המעשה שהוא עושה כך רוח הקודש שורה עליו. וא"כ מה הבטיח הקב"ה יותר מכל גוי, אלא שגוי מופקע מאור החסד של הכהונה שהיא אהבת ה' עד מסירות נפש שע"י זוכים לאור הגנוז. אע"פ שיש בכוחו לזכות לרוח הקדש במידה מסויימת.

קכ שמות יט ו' הנ"ל בתחילת התורה

קכ בתורה- ימלוכו

קכ בפסוק כתוב בי ורבינו שינה

קכד משלי פרק ח (טו) ב' מְלָכִים יִמְלְכוּ וְרֹנְנִים יִחַקְקוּ צֶדֶק: רש"י (טו) בי מלכים ימלוכו – שהדינים והמשפטים אני מלמדם:

ועיין יומא דף עב: אמר רבי יוחנן שלשה זירים הן של מזבח ושל ארון ושל שלחן של מזבח וזה אהרן ונטלו של שלחן וזה דוד ונטלו של ארון עדיין מונח הוא כל הרוצה ליקח יבא ויקח שמא תאמר פחות הוא תלמוד לומר בי מלכים ימלוכו.

רש"י – בי מלכים ימלוכו – וגדול הממליך מן המלך, והתורה אמרה מקרא זה:

ועיין גיטין דף סב. אמרו ליה מנא לך דרבנן איקרו מלכים אמר להו דכתיב בי מלכים ימלוכו וגו'.

קכ רבינו בחי' וישב לח ל ד"ה ועל דרך הקבלה ובהקדמה לפרשת בלק כב ב. ולקמן תורה יז [דף כב.] ותורה טט אות א. וסוף תורה עז ותורה קלה. ותורה ריש. ותורה פב תנינא.

קכו

קכז מארי דחטיא – אדון החטים פירוש מי שמקבץ שמועות ובקי בלכות ונקרא בעל חטים עפ"י המבואר בגמ' ב"ב קמה: שעוקר הרים דהיינו בעל הפלפול נמשל לעשיר במטבעות כסף וסיני דהיינו בעל שמועות נמשל לעשיר בעל אוצרות תבואה, נמצא שגם בעל המטבעות אין לו תועלת במעות אם לא ימצא תבואה לקנות בהם הכי נמי עוקר הרים נצרך לבעל השמועות דהיינו משניות וברייתות לפלפל בהן. ועיין מהרש"א שם דף קמו. שסיני נקרא בעל החטים כמבואר שם דף מ. דעת רבי יהודה שעץ הדעת טוב ורע שאכל אדה"ר היה חטה כי אין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שטועם טעם דגן. (עפ"י מתיבתא שם)

קכח ברכות דף סד. דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים אצטריכא להו שעתא שלחו להתם סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם שלחו להו סיני קודם שהכל צריכין למרי חטיא.

קכט כהן מדרתו אהבה בחי' חסד מבואר בוהר ח"א רנו: קה. וח"ג רעא. וקמה: וכן מבואר בתורה לד שכהונה היא נקודת אהבת ה' בחי' חסד.

וגם היה כהן **כמ"ש חז"ל** בגמרא (**נדרים ל"ב ע"ב**) קל"א] שם מבואר שאחרי מלחמת ארבעת המלכים את חמשת המלכים, ורדף אברהם אבינו אחרי הארבעה להציל את לוט מידם, וניצחם, ובא מלכי צדק מלך שלם (ירושלים) לברכו והקדים ברכת אברהם לברכת הקב"ה, וע"כ לקח ממנו הקב"ה את הכהונה ונתנה לאברהם, וזהו שכתוב בתהלים בפרק קי המדבר על מלחמה זו **שאמר הקב"ה לאברהם אתה כהן לעולם וכו'** על דברתי מלכי צדק [קל"ב] קל"ג] וכנ"ל בגמ' שהקב"ה אמר לאברהם מעתה אתה כהן לעולם/קל"ד] בגלל דבורו של מלכי צדק שהקדים ברכת אברהם לברכת ה' ית'. ומבואר בווהר/קל"ה] שכשהעביר את הכונה לאברהם תחילה אמר לו שב לימיני דהיינו אחוז במדת החסד שהיא בחי' כהן, ואח"כ ביאר לו הטעם כיון ששם פגם בה כנ"ל :

וגוי קדוש, זה בחי' בית המקדש ששם קדש הקדשים, המקום המקודש ביותר בעולם, **בחינות תורה שבנסתר** חכמה עילאה **הנקרא קודש/קל"ו** כי המקדש מחבר שמים וארץ ומשם מאירה התורה של מעלה חכמה עילאה למטה לאץ תחילה לנקודת ציון של קדש הקדשים ומשם מתפשטת לעולם, ומסתמא הרוב יותר וזכה יותר : **וע"י מה זוכה לאלו הבחינות** דהיינו לתפלה ועי"ז לסתרי תורה זה **ע"י שיעלה ויקשר בחי' יראה, לבחי' דעת ע"י בחי' משפט** ששופט עצמו ומברר היראה ומבטל ממנו היראות הנפולות עד שזוכה לדעת השלם להיות מחובר אליו ית' לירא רק ממנו **כנ"ל**.

וזהו מה שאמר הקב"ה למשה רבנו כשצווה אותו לומר לישראל את המצוות שקבלו בסיני אלה הדברים אשר תדבר, דהיינו אתה שאתה הדעת, תדבר **זה בחי' יראה הנקרא דבר** [קל"ז] דהיינו דבור/קל"ח], **כי עיקר הדיבור שם הוא** דהיינו שיוצא מהגבורות, והיראה בחי' גבורה [קל"ט]/קמ"א], **כמ"ש חז"ל (ברכות ו' ע"ב)**/קמ"א] **מי**

קל **נדרים לב** : אמר רבי זכריה משום רבי ישמעאל ביקש הקב"ה להוציא כהונה משם שנאמר (בראשית יד-יח) והוא כהן לאל עליון כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום הוציאה מאברהם שנאמר (בראשית יד-יט) ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ וברוך אל עליון אמר לו אברהם וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו מיד נתנה לאברהם שנאמר (תהילים קי-א) נאם ה' לאדני שב לימיני עד אשית אויבך הדום לרגליך ובתריה כתיב נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק על דיבורו של מלכי צדק דהיינו דכתיב והוא כהן לאל עליון הוא כהן ואין זרעו כהן:

קל"א ווהר ח"א דף פו.

קל"ב תהלים קי ד'

קל"ג **תהילים פרק קי** (א) לְיָדוֹ מְזֻמֹּר נָאִם יְדוֹד לְאֲדֹנָי שֶׁב לִימִינֵי עַד אֲשִׁית אִיבֶיךָ הָדָם לְרַגְלֶיךָ: (ד) נִשְׁבַּע יְדוֹד וְלֹא יִנְחַם אֶתְּה כֹהֵן לְעוֹלָם עַל דְּבַרְתִּי מִלְכֵי צֶדֶק:

קל"ד **נמצא** שבתחילה נבחר שם משלשת בני נח להיות כהן וממילא כל צאצאיו כהנים, וכיון שהקדים ברכת אברהם לברכת ה' פגם במדת הכהונה שמחייבת זכרון ה' קודם לכל (מהר"ל) העביר הקב"ה את הכהונה מזרעו לאברהם שגם הוא היה מזרעו, אלא שלא זכה מכח שהוא זרע שם אלא מצד עצמו, (ר"ן שם) שהרי שם שמכוחו היו צרכים לקבל פגם בכהונה ונפסקה ממנו. ובאמת גם מאברהם נמשכה לזרעו ולא כל זרעו אבל יצחק זכה מכח אברהם ולא מכח עצמו, וכן יעקב מיצחק ולא מכח עצמו, ובמתן תורה הבטיח הקב"ה לכל עם ישראל שיהיו ממלכת כהנים דהיינו ביחס לעולם כולו אבל בתוך עצמם נקבע אהרן וזרעו.

קל"ה **זוהר חלק א דף פו**. (דבר אחר, ומלכי צדק מלך שלם, אמר רבי שמעון בעא קב"ה למיפק כהונתא משם, כמה דאת אמר ברוך אברם לאל עליון, כיון דאקדים ברכתא דאברהם לברכתא דמריה, אמר ליה אברהם, וכי מקדימין ברכתא דעבדא לברכתא דמריה, מיד אתייהבת כהונתא לאברהם, דכתיב (תהלים קי א) נאם יהו"ה לאדוני שב לימיני, וכתיב בתריה נשבע יהו"ה ולא ינחם אתה כהן לעולם, על דברתי מלכי צדק, דכתיב והוא כהן לאל עליון, ואין זרעו כהן).

קל"ו **בתורה פ** חכמה איקרי קדש

קל"ז וכן נקט לקטן דבר, ובספרים המנוקדים כאן ולקטן נקודו דבר. וצ"ע מדוע רבנו לא כתב דיבור, עכ"פ גם דבר הוא מלשון דיבור.

קל"ח **צ"ע מדוע** נקט רבנו דבר ולא דיבור. עכ"פ דבר מלדון דיבור נ"ל כיון שכל דבר נברא בדיבורו של הקב"ה כמ"ש דברך ה' נצב בשמים, וכמבואר בתורה יט כיצד אותיות הדבר על ידם הוא נברא. עוד אולי דבר מלשון הנהגה מלשון דבר אחד לדור כי ע"י הדיבור מנהיג המלך את עמו. כמבואר בתורה ד' אות ג' – "קחו עמכם דברים" זהו ודוי דברים, זה בחינת מלכות, כמו דבר אָחַד לְדוֹר (סנהדרין ח). דָּבָר, לְשׁוֹן מְנַהֵיג וּמוֹשֵׁל. ואולי זה הטעם שנקט רבנו דבר לרמוז שדווקא דבור שמנהיג הוא בחי' יראה דהיינו דיבור המתקבל.

קל"ט עיין תורה רז ותורה יד אות יא, ותורה לח אות ג', ותורה ה' אות ג', ותורה פ',

קמ' **עיין תורה רז** – כל הדבורים הם בחינת גבורות כמו שכתוב (תהלים קמ"ה): "וּגְבוּרַתְךָ יְדִבְרוּ", וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפִתְּכֵם שֶׁהָ גְבוּרוֹת שֶׁבִּדְעַת בּוֹקְעִין וְיוֹצְאִין בְּהִפּוֹהֵן וְנִעְשָׂה מֵהֶם ה' מוֹצְאוֹת הַפֶּה, נִמְצָא שֶׁכָּל הַדְּבוּרִים הֵם בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, וְצָרִיף לְהַמְתִּיקֶם, וְהַהֲמַתְקָה הוּא עַל יְדֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה וְדְבוּרִים טוֹבִים שֶׁמְדַבְּרִים, עַל יְדֵי זֶה מְמַתִּיקִין הַדְּבוּרִים שֶׁהֵם בְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת:

תורה לח אות ג' – עָקַר הַדְּבוּר עַל יְדֵי חֲמִשָּׁת מוֹצְאוֹת הַפֶּה, שֶׁהֵם הַגְּבוּרוֹת. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שם ק"ו): "מִי יִמְלֹל גְּבוּרוֹת ה'", שֶׁעַל יְדֵי גְבוּרוֹת נִעְשָׂה הַדְּבוּר. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שם קמ"ה): "וּגְבוּרַתְךָ יְדִבְרוּ".

קמ"א **ברכות דף ו**: ואמר רבי חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנאמר סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו'.

שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים כי הדבור יוצא תמיד מהגבורות, אבל כשיוצא מגבורות הקדושות דהיינו יראת שמים, אזי הוא פועל בלב השומע שיתקבל.

משה הוא בחי' דעת כידוע [קמ"ב], **וזה** שאמר לו הקב"ה **אשר תדבר דייקא** דהיינו אתה הדעת תדבר ועי"ז יתחבר היראה לדעת. **וזה** שאמר משה רבנו ליתרו **(שמות יח)/קמ"ג** **כי יהיה להם דבר בא אלי**, דהיינו כשיהיה לאחד מישראל דבר דהיינו יראה בא אלי אל הדעת, להעלות את היראה לשרשה בדעת. דהיינו **שישראל קמו' שהם בחי' משפט כנ"ל, הם ע"י ששופטים עצמם בהתבודדות מעלין ומקשרין קמ"ה** את הדבר דהיינו יראה **לביחי' משה**, דהיינו **לביחי' דעת**.

וזה אל בני ישראל דייקא, כי הם בחי' משפט/קמ"ו, כמ"ש [קמ"ז]/קמ"ח **חוקיו ומשפטיו לישראל :**
נמצא, שע"י שמקשרין היראה, ע"י משפט, לביחי' דעת, זוכין לתורה של נגלה. וע"י תורה שבנגלה, זוכין לתפלה. וע"י תפלה, זוכין לסתרי אורייתא:

שייך להנ"ל שיראה בחי' דיבור, ומביא לזה רבנו עוד ראייה מפסוק, **דבר**, דהיינו דיבור **זה בחי' יראה, כמ"ש (מלאכי ג')/קמ"ט** **אז נדברו יראי ה' ::ק"י**

אות חקנא

עתה יבאר כיצד רמוז שש מהלכי תורה זו בפסוק **"עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי הולך בדרך תמים הוא ישרתני"**
זאת התורה שייך על פסוק (תהלים ק"א)/קמ"ב **עיני בנאמני ארץ וכו'** לשבת עמדי הולך בדרך תמים הוא ישרתני. פשוט הפסוק שדוד המלך אומר אני משגיח על בעלי אמונה שיהיו עמדי תמיד, ועל ההולך בדרך התמימות שהוא ישרתני.
ולפי רבנו **עיני** בחי' דעת, **נאמני** בחי' משפט, **ארץ** בחי' יראה, **עמדי** בחי' שפלות, **הולך בדרך תמים** בחי' תפלה, **הוא** בחי' סתרי תורה.
דהיינו שע"י **נאמני** דהיינו משפט, מעלים את **הארץ** דהיינו יראה, **לעיני** דהיינו לדעת, וזוכה לתורה שבנגלה, ועי"ז זוכה **לעמדי** דהיינו שפלות, ועי"ז **להולך בדרך תמים** דהיינו תפלה, ועי"ז **להוא ישרתני** דהיינו סתרי תורה.
עיני, זה בחינות דעת, כמו שכתוב באדם וחוה אחרי שאכלו מעץ הדעת טוב ורע **(בראשית ג')/קמ"ג**
ותפקחנה עיני שניהם ופרש"י לענין החכמה נאמר [קמ"ד] דהיינו שמיד כשחטאו ראו בעיני השכל מה גרם החטא, והבינו בלבם גודל החורבן שנגרם על ידם. וזה דעת דהיינו התפעלות הלב ממה שמבין בשכל.

הטעם שדבריו נשמעים המאירי פירש לענין תוכחה שאם אין בו יראת שמים אזי יאמרו לו קשוט עצמך תחילה. אבל **השפתי חכמים** פירש עפ"י המשנה באבות (ב' ד') בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך. ורבנו בתורה ה' ביאר שמי שיש בו יראת שמים קולו נעשה רעמים ולכן פועל חזק בלב השומע ומקבלם.

^{קמ"ב} שער מאמרי רשב"י על שיר השירים, שער הכוונות נפילת אפיים סוף דרוש ה', ופסח דרוש א', שער הפסוקים שמות, ופ' עקב ד"ה וטו הענין ועיין תורה קטו בהערות כל התורות שנוכר משה הוא הדעת.

^{קמ"ג} **שמות פרק יח** (יד) **וַיֵּרָא חֲתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מֶה הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוֹעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל הָעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ מִן בְּקָרְ עַד עֶרְבֹ: (טו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחַתְּנוֹ כִּי יָבֹא אֵלַי הָעָם לְדַרְשׁ אֱלֹהִים: (טז) כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֵתִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת חֲקֵי הָאֱלֹהִים וְאֶת תּוֹרֹתֵיהֶם:**

^{קמ"ד} גם בדפ"ר שישראל, בתולד - לישראל

^{קמ"ה} גם בתולד - ומקשרין לביחי', ומתולד - ומקשרין (היראה) לביחי'

^{קמ"ו} **נראה** כי בני ישראל נקראים על שם ישראל אבינו שהיה שלישי לאבות בחי' משפט המתברר אמצע משני צדדים, וכן נקרא הבריה התיכון, ומובחר שבאות ומדתו רחמים שהיא מיוזג הדין והחסד.

^{קמ"ז} תהלים קמו יט כנ"ל אות ו'

^{קמ"ח} **תהלים פרק קמו** (יט) **מגיד דְּבָרוֹ לְיַעֲקֹב חֲקִיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל: (כ) לֹא עֲשָׂה כֵן לְכָל גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בָּל יִדְעוּם הַלְלוּהָ:**

^{קמ"ט} מלאכי פרק ג' (טז) **אֲזַ נְדַבְּרוּ יִרְאֵי יְדוֹד אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשָׁב יְדוֹד וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתַּב סֵפֶר וּפְרוֹן לִפְנֵי לְיִרְאֵי יְדוֹד וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ:**

^{ק"י} עד כאן בדפ"ר

^{קיא} אות ח' נוסף מתולדו

^{קיב} **תהלים פרק קא** (ו) **עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי הולך בדרך תמים הוא ישרתני:**

תרגום יונתן (ו) עיני בקשיטי ארעא למתב במחיצת צדיקי דאזל באורחא שלים הוא יקום עם שמי:

פירוש חומת אנך (להרחי"ד א) - עיני בנאמני ארץ. פירוש העונים דבקים בשכינה הנקראת ארץ והיא אמונה ומאחר שידעתי שהם חשובים למעלה אני נותן עיני בהם שיהיו עמדי:

גם עוד ראייה שענינים בחי' דעת, כי **דעת** יש בה חמש חסדים וחמש גבורות, שכל אחת היא שם הוי"ה, שה"כ **הם עשר שמות קינה'הוי"ו** גמט' 260 דהיינו **גי'** קל קל, דהיינו **שני פעמים עין** דהיינו ב"פ קל גמט' 260 **כידוע** [קינ']/קינ' נמצא שתי עינים ימין ושמאל רומזים לחסדים וגבורות שבדעת:

בנאמני, זה משפט, כי נאמנות זה **בחי' אהרן כמובא** קינ' במדרש **ש"ט** [קינ']/קט' שהקב"ה ציוה את משה רבנו למנות כהן משבטו, כיון שהם נאמנים, וע"כ מינה את אהרן. **ואהרן הוא בחי' משפט, כמ"ש (שמות כח)/קטא** **ונשא אהרן את משפט בני ישראל** נמצא בנאמני רומז למשפט שעל ידו מעלים את היראה לדעת: **ארץ, זה בחינות יראה כנ"ל:**

וזוהו "עיני בנאמני ארץ" דהיינו שע"י "נאמני" שהם העושים משפט בעצמם ומעלים את בחי' ארץ לבחי' עינים דהיינו את היראה לדעת עי"ז נשלמת הדעת (וע"י דעת זוכה לתורה בנגלה ועי"ז לשפלות)

עמדי, זה בחינות סיני בחי' שפלות, כי לבחי' עמדי, זוכה רק מי שהוא שפל, כמ"ש **(ישעיה נו)/קסב**/קסג **אשכון את דכא כנ"ל:** נמצא דהיינו בחי' דכא. (וע"י שפלות זוכה לתפלה)

הולך בדרך תמים, זה בחינות תפלה שהיא **בחי' אברהם כנ"ל,** כי אברהם היה מתהלך בדרך תמים **כמ"ש (בראשית יז)/קסד** **התהלך לפניו והיה תמים.** (וע"י תפלה זוכה לסתרי תורה)

קנ' **בראשית פרק ג (ז)** וַתִּפְקְנָה עֵינָיו שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֵרְמָם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵהּ תְּאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת:

רש"י - (ז) ותפקנה וגו' - לענין החכמה דבר הכתוב ולא לענין ראייה ממש וסוף המקרא מוכיח: וידעו כי עירומים הם - אף הסומא יודע כשהוא ערום אלא מהו וידעו כי עירומים הם מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו הימנה (ב"ר):

קנ' עין פרש"י שם

קנ' הוספת מוהר"ת בתקפא

קנ' עין חיים - שער כה דרוש ב' ב"ק כלל יב מהח"י כללים שם

קנ' **עין חיים** - שער כה דרוש ב מ"ק ח"י כללים - אות יב - בדעת דו"א יש ה"ח וה"ג והם י' היות גימ' ק"ל ק"ל. ב"פ עי"ן כמנין ס"ר לראות כי משם נמשכת ראייה אל העינים היושבים ממש כנגד הדעת

קנ' בתולד- במד' ש"ט ק"א

קנ' מדרש שוחר טוב תקרא מדרש תהילים מזמור קא, גם עין במדבר רבה ג' ג'.

קס **מדרש תהלים מזמור קא** - ר' יהודה אומר, אמר הקב"ה למשה, מנה לי כהן. אמר לפניו, מאיזה שבט משבט ראובן. אמר לו, לאו, לא אשית לנגד עיני מי שעשה דבר בליעל. שנאמר (בראשית לה, כב) וישכב את בלהה פילגש אביו. אמר לו, משבט שמעון. אמר לו, עשה שטים שנאתי. ממה שעשה בשטים. לכן, לא ידבק בי. אמר לו, אמנה לך משבט דן. אמר לו, דבר עקש יסור ממני. שהן עובדי עבודה זרה, שנאמר (זכריה י, יא) ועבר בים צרה. זה צלמו של מיכה. הוא שמשה אומר לישראל (דברים כט, יז) פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט. ואומר, (שופטים יח, ל) ויעשו להם בני דן את הפסל. אמר לו, אמנה לך משבטו של יוסף. אמר לו, מלשני בסתר רעהו. שדבר לשון הרע על אחיו, שנאמר (בראשית לו, ב) ויבא יוסף את דבתם רעה. אמר לו, אמנה לך משבטו של יהודה. אמר לו, גבה עינים ורחב לבב. (שם לח, טו) ויראה יהודה ויחשבה לזונה. אלא ממי אמנה. אמר לו, תמנה לך משבטך. עיני בנאמני ארץ, שנאמר (במדבר יב, ז) בכל ביתי נאמן הוא.

קסא **שמות פרק כח (ל)** וַתֵּתְךָ אֶל חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאוּרִים וְאֶת הַתְּמִים וְהָיוּ עַל לֵב אֶהְרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי יְדֹד וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לְבוֹ לִפְנֵי יְדֹד תְּמִיד:

רש"י - את משפט בני ישראל - דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות ולפי מדרש אגדה שהחשן מכפר על מעוותי הדין נקרא משפט ע"ש סליחת המשפט:

קס"ב לשה"כ מרום וקדוש אשכון ואת דכא ורבינו נקט שגרא דלישנא בהרבה ספרים עפ"י דרשת הגמ' בסוטה ה. על פסוק זה

קס"ג **ישעיה פרק נז (טו)** כִּי כֹה אָמַר רִם וְנָשָׂא שֶׁכֶן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכֹּן וְאֶת דְּכָא וְשִׁפְלָ רֹחַ לְהַחֲיֹת רֹחַ שְׁפָלִים וְלְהַחֲיֹת לֵב נְדָכָאִים:

רש"י (טו) מרום וקדוש - אני שוכן ומשם אני עם דכא ושפל רוח שאני מרכיץ שכינתי עליו. שפלים - נדכאים סובלי עוני וחללים:

סוטה דף ה. ואת דכא ושפל רוח רב הונא ורב חסדא חד אמר אתי דכא וחד אמר אתי דכא ומסתברא כמ"ד אני את דכא שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה א"ר יוסף לעולם ילמד אדם מדעת קונו שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני (והניח כל אילנות טובות והשרה שכינתו בסנה)

קסד **בראשית פרק יז (א)** וַיְהִי אֲבָרָם בֶּן תְּשַׁעִים שָׁנָה וַתִּשַׁע שָׁנִים וַיֵּרָא יְדֹד אֶל אֲבָרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שְׁדֵי הַתְּהֵלֶף לִפְנֵי וְהָיָה תְּמִים:

רש"י - התהלך לפני - כתרגומו פלח קדמי הדבק בעבודתי: והיה תמים - אף זה צווי אחר צווי היה שלם בכל נסיונותי ולפי מדרשו התהלך לפני במצות מילה ובדבר הזה תהיה תמים שכל זמן שהערלה בך אתה בעל מום לפני ד"א והיה תמים עכשיו אתה חסר ד' אברים ב' עינים ב' אזנים וראש הגויה אוסיף לך אות על שמך ויהיו מנין אותיותיך רמ"ח כמנין איבריך:

הוא ישרתני, זה בחי' סתרי אורייתא, הוא רומז לנסתר, וישרתני רומז לתורה/קס"ו. נמצא "הוא ישרתני" הם הסתרי תורה. והביאור כי "הוא ישרתני" זה בחי' הוא, דהיינו לשון נסתר, כי "הוא" אומרים על מי שלא מדברים איתו, אלא מדברים עליו, כי מי שמדברים איתו אומרים לו אתה, בלשון נוכח, לכן "הוא" רומז לסתרי תורה, שא"א לדבר אותה, שהיא תורה דעתיקא סתימאה דעתידה להתגלות **בחינות עולם הבא** כי עולם הבא לא נוכח אלא נסתר ונעלם בעוה"ז

{זוהר ויצא קנר:/קס"ו} קנח:}

צ"ע רבנו ביאר תיבת הוא ולא התייחס לתיבת ישרתני. ואולי כי ישרתני בחי' עמדי הנ"ל דהיינו שפלות, דהיינו הכלי להוא, כי סתרי תורה נתפס רק בכלי השפלות ויציאה מגבול הישות. כי ישרתני שהוא לשון שימוש ועבודה בחי' שפלות וביטול. ובארמית בוהר שרותא הוא לשון התחלה.

עד כאן ביאור חברותא לתורה טו

קס"ה כך נראה לבאר בדוחק. וצ"ע מדוע רבנו לא פירש למה רומז תיבת ישרתני, ואולי כיון שבפשט הוא כפל לשון לעמדי כנ"ל, אזי גם הוא רומז לשפלות דהיינו יציאה מגבול שהוא הכלי לנסתר.

קס"ו זוהר ויצא דף קנר: - **תא חזי ע'למא תתא באתגליא איהו** זא וראה עולם התחתון שהוא סוד המלכות היא נגלית כי היא תחילת הגלוי מלמטה למעלה, והוא שירותא **דכלא לסלקא בדרגוי** וגם היא התחלת הכל ופחה הכניסה ושער השמים ליכנס דרכו למדרגות העליונות, **במה דחכמה ע'לאה הוא שירותא דכלא** כמו שחכמה העליונה היא התחלת הכל, כי גלוי כל האצילות מלמטה למטה מתחלת מחכמה, **הכי נמי ע'למא תתא חכמה איהו** כמו כן המלכות נקראת ג"כ חכמה תחלה, והיא שירותא דכלא והיא התחלת הכל מלמטה למעלה, **ובגין כך קרינן אתה** ובשכיל זה קוראים לה "אתה" כמדברי לנוכח למוי שנגלה לפניו, **בגין דאיהו שמשא ואתגליא** לפי שהיא סוד השמטה שהיא בגלוי, והוא מורה על ההשגה בה, **וע'למא ע'לאה דאיהו יב'לא קרינא הוא** ועולם העליון שהוא סוד יובל שהוא הבינה קוראים אותה "הוא" בלשון נסתר, **דכל מלוי באתכס'א אינון** לפי שכל עניינה הם מוטסים ונעלמים ולא נודע מה הו"א, **ור'א דמ'לה ד'לאה** וסוד הענין של למה, **דכתיב ויש'ב עמה בלי'לה הוא** לכן כתובה מלת הוא לרמז שהיה גס סיוע מהבינה הנקראת הוא שבה שורש למה (כפרש"י על מש"כ בלילה הוא, הקב"ה סייעו שילא משס יש'ב, ו'צל ד'א ומשום זה **כתיב ועבד הלוי הוא** הלוי שהוא נגזרה עבד בכה הבינה הנקראת הוא, והעלה מ"ן בעבודתו עד הבינה, **בגין לאמש'כא מ'ניה ב'רכאן ל'כלא** כדי להמשיך ממנה ברכות לכל העולמות, והטעם שבעבודת הלוי נמשכות הברכות מהבינה, לפי שכל פעולות הבינה נעשות ע"י הגזרה שבה שורש הלוי, "הוא" **ע'למא ע'לאה דאתכס'א דידר** ובינה היא עולם העליון הנעלם תמיד, **ויעקב במה דאתכס'א לא אתדבק ברעו'תיה א'לא במה דאתגליא** ויעקב במה שמוטסה ונעלם לא השיג בל'ונו אלא במה שהוא בגלוי, **ור'א ד'א** וזה הוא סוד **דכתיב ודבק באשתו** שהיא סוד רחל שרצה להתדבק עמה, ולא עס למה שהיא בחי' אימא כדמפרש ואזיל. (רמ"ק ומפרשים)